

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**DÜZENSİZ GÖÇ SÜRECİNDE KADIN GÖÇMENLER:
İSTANBUL'DAN BİR KESİT**

HÜLYA BARBAROS

**DANIŞMAN
PROF.DR.NURAY ÖZGÜLNAR**

**HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI
HALK SAĞLIĞI PROGRAMI**

İSTANBUL-2009

TEZ ONAYI

Aşağıda tanıtımı yapılan tez, jüri tarafından başarılı bulunarak Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

04/ 08 / 2009

Prof.Dr.Emine Kökoğlu
Enstitü Müdürü

Kurum : İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Program Adı : Halk Sağlığı
Programın seviyesi : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Anabilim Dalı : Halk Sağlığı
Tez Sahibi : Hülya BARBAROS
Tez Başlığı : Düzensiz Göç Sürecinde Kadın Göçmenler: İstanbul'dan Bir Kesit
Sınav Yeri : İ.Ü.İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Sınav Tarihi : 30 / 07 / 2009

Tez Sınav Jürisi

Ünvanı Adı Soyadı Üniversitesi, Fakültesi, Anabilim Dalı

- 1.Prof.Dr.Bedia AYHAN ÖZYILDIRIM İ.Ü.İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
- 2.Prof.Dr.Nuray ÖZGÜLNAR İ.Ü.İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
(Danışman)
- 3.Prof.Dr.Günay GÜNGÖR İ.Ü.İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
- 4.Doç.Dr.Halim İŞSEVER İ.Ü.İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
- 5.Doç.Dr.Pınar AY Marmara Üniv.Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmayla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Hülya Barbaros

İTHAF

Anneme ve Babama ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans programına başladığım gün, sürecin bu derecede zorlayıcı, bir o kadar da öğretici olabileceğini düşünmemiştim. Zorlandığım, yorulduğum, motivasyonumun düştüğü ve hiçbirşey yapamadığımı düşündüğüm tüm bu anlarda sevgili tez danışmanım Prof. Dr. Nuray Özgülner hep benimleydi. Sonsuz desteği, sabrı, anlayışı ile bu çalışma tamamlandı. Bilgi ve deneyimi, sakin ama heyecanlandıran ve destekleyen tavırları için içtenlikle teşekkür ederim.

Sevgili Füsun Kayatürk benim kariyerimdeki önemli insanlardan biridir. Yüksek lisans yapmam konusunda desteklediği için minnettarım. Çalışmam sırasında yolumu bulmam için hep yönlendirici oldu.

Bu çalışmada gerekli izinlerin alınması konusunda yardımlarını esirgemeyen İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'na,

Veri toplama sürecinde Yabancılar Misafirhanesi'nde yer göstererek, kurum personelinin desteğini sağlayarak çalışmamı kolaylaştıran İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Yabancılar Şube Müdürlüğü'ne,

Son dakikadaki yardım taleplerimi geri çevirmeyen Aytaç Ünal Demircan'a, Elif Baturay'a ve Didem Çakmaklı'ya,

Bu süreçte yanımda olan ve destekleyen tüm dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	İİ
BEYAN.....	İİİ
İTHAF.....	İV
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	İX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ	Xİ
ÖZET	Xİİ
ABSTRACT.....	Xİİİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Göç ve Göç Olgusu.....	5
2.1.1. Tanımlar	5
2.1.2. Göç Olgusu	5
2.1.3. Göç Teorileri.....	6
2.1.4. Göçün Tarihçesi	8
2.1.5. Düzenli Göç Hareketleri	14
2.1.6. Düzensiz Göç Hareketleri	15
2.1.7. Düzensiz Göç ve Göçmen Kaçakçılığı	18
2.1.8. Düzensiz Göç ve İnsan Ticareti	19
2.1.8.1. İnsan Ticaretinin Tarihçesi.....	20
2.1.8.2. İnsan Ticaretinin Türleri	20
2.1.9. Mağdur ve Sömürü.....	22
2.1.10. Göçmen Kaçakçılığı ile İnsan Ticareti Arasındaki Fark.....	25
2.2. Türkiye’ye Yönelik Düzensiz Göç Hareketleri	25
2.2.1. Ülkemizde Düzensiz Göç Sürecinin Durumu	28
2.3. Düzensiz Göç İle İlgili Ulusal ve Uluslararası Mevzuat	33
2.3.1. Türkiye’nin Taraf Olduğu Bazı Uluslararası Anlaşmalar	37
2.3.2. İnsan Ticareti ile Mücadele ve İşbirliği Yapılan Kurumlar	39

2.4. Düzensiz Göç ve Kadın	41
2.5. Düzensiz Göç ve Sağlık	54
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	56
3.1. Araştırmanın Tipi.....	56
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	56
3.3. Araştırmanın Değişkenleri	56
3.4. Veri Toplamada Kullanılan Araç ve Gereçler	58
3.5. Verilerin Toplanması	59
3.6. Verilerin Analizi	61
3.7. Etik İlkeler	61
4. BULGULAR.....	63
4.1. Kadınların Temel Özellikleri	64
4.2. Göç Sürecine İlişkin Bilgiler	66
4.2.1. Ülkesinden Ayrılma Nedeni.....	66
4.2.2. Türkiye’ye Geliş Süreçleri (ulaşım aracı, süre, ulaşım koşulları).....	70
4.2.3. Türkiye’ye Geliş Sürecine Eşlik Edenler/Organize Edenler.....	75
4.3. Göç Ettiği Yerdeki Durumuna İlişkin Bilgiler.....	76
4.3.1. Türkiye’deki Barınma Koşulları	76
4.3.1.1. Yerleşilen Bölge ve Yer	76
4.3.1.2. Birlikte Yaşadıkları Kişiler	78
4.3.1.3. Barınılan Yerlerin Fizik Özellikleri	79
4.3.1.4. Yaşanılan Yer ve Şiddet İlişkisi	80
4.3.2. Çalışma Durumu, Yaptığı İş, Çalışma Saatleri ve Koşulları	82
4.3.3. Ülkelerinde Kalan Aileleri İle İletişimleri	86
4.3.4. İstemediği Bir İş Yapmak Zorunda Kalmak	88
4.4. Sağlık Durumlarına İlişkin Bilgiler	90
4.4.1. Ülkelerinde Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumları	90
4.4.2. Göç Ettikleri Ülkede Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumları.....	91
4.4.3. Özgeçmişlerinde Geçirdikleri Hastalıklar, Ameliyatlar.....	92
4.4.3.1. Cerrahi Girişim Özgeçmişi	92
4.4.3.2. Hastalık Özgeçmişi	93
4.4.4. Cinsel Sağlıkları Açısından Sağlık Hizmetlerine Erişimleri.....	95
4.4.5. Doğurganlık Durumları.....	98

4.4.5.1. Düşükler	99
4.4.5.2. Gebelik Sonlandırma.....	100
4.4.6. Gebelikten Korunma Yöntemi Kullanma Durumları.....	101
4.4.7. Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklardan Korunma ve CYBE Bilgi Durumları ...	102
4.4.8. HIV/AIDS Hakkında Bilgi Durumları	103
4.4.9. Göç Sürecinde Oluşabilecek Çeşitli Belirtiler, Yaralanmalar	105
5. TARTIŞMA	110
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
KAYNAKLAR	123
HAM VERİLER	133
FORMLAR	146
ÖZGEÇMİŞ	148
7. EKLER.....	150

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2-1: Cinsiyete ve Sömürü Türüne Göre Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) Yardım Ettiği İnsan Ticareti Mağdurları, 1999-2007	23
Tablo 2-2: Yakalanan Yasadışı Göçmen, Göçmen Kaçakçısı ve Tekne Sayısı	29
Tablo 2-3: Türkiye'de İnsan Ticareti Mağdurları	30
Tablo 2-4: IOM Türkiye Tarafından Yardım Edilen Mağdurlar, 2004-2009	31
Tablo 2-5: Türkiye'ye Giriş ve Türkiye'den Çıkış Yapan Ziyaretçi Sayıları	32
Tablo 2-6: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 1995-2005 Sığınma İstatistikleri	33
Tablo 2-7: Mülteci Döngüsünde Cinsel Şiddet	44
Tablo 3-1: Görüşme Yapılan Yer	59
Tablo 3-2: Görüşme Dili	60
Tablo 4-1: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Türkiye'deki Yasal Durumları	63
Tablo 4-2: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı	64
Tablo 4-3: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	65
Tablo 4-4: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	66
Tablo 4-5: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	66
Tablo 4-6: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2-1: 17. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Kadar Olan Sömürge Göçleri	10
Şekil 2-2: Küresel Göçler, 1945-73	11
Şekil 2-3: 21. Yüzyıl’da Uluslararası Göç Hareketleri.....	12
Şekil 2-4: Bölgelere Göre Göçmen Kadınların Oranı, 1960 ve 2005.....	42
Şekil 2-5: Nüfus Kategorisine Göre Kadınların Yüzdesi, 2007 Sonu	43
Şekil 2-6: Kavramsal Çerçeve 1 - İnsan Ticareti Sürecinin Aşamaları	47
Şekil 2-7: Kavramsal Çerçeve 2 - Marjinalleştirme ve Savunmasızlık Katmanları	48
Şekil 2-8: Kavramsal Çerçeve 3 - Sağlık Riskleri, İstismar ve Sonuçları	49

SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CYBE	Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
HIV/AIDS	İnsan İmmün Yetmezliği Virüsü/Edinsel İmmün Yetmezlik Sendromu
HYD	Helsinki Yurttaşlar Derneği
ICMC	Uluslararası Katolik Muhacerat Komisyonu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İEM	İstanbul Emniyet Müdürlüğü
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı
İKGV	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
LSHTM	London School of Hygiene and Tropical Medicine
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜSİAD	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
UGG	Ulusal Görev Gücü
UN	Birleşmiş Milletler
UNCHR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNODC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

ÖZET

Barbaros H. *Düzensiz Göç Sürecinde Kadınlar: İstanbul'dan Bir Kesit* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı ABD; 2009.

Anahtar Kelimeler : Düzensiz göç, kadın, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, mağdur

Günümüzde uluslararası göç akımları ekonomik ve sosyal yapılardan etkilenererek nitelik ve kapsam değişikliğine uğramıştır. Son yıllarda düzensiz olarak tanımlanan ve göç sürecinin herhangi bir aşamasında yasadışı/kayıtdışı/belgesiz hareketi barındıran göç akımları hızla artmaktadır. Bu süreçte kadınların da görünürlüğü artarak sorunun boyutlarını önemli kılmıştır.

Bu çalışma İstanbul'da, düzensiz göç sürecindeki kadınları ülkelerindeki sosyo-ekonomik durumlarını, göç sırasında yaşananları, göç edilen ülkedeki koşulları ve tüm süreçteki sağlık durumlarını inceleyerek tanımlamaya ve sürece dahil olan kadınlara ilişkin genel bir çerçeveyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. İstanbul ilinde, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü ve İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) ile işbirliği yapılarak, Şubat 2008-Nisan 2009 tarihleri arasında 52 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Kadınları göç etmeye iten en önemli neden yoksulluktur. Ekonomik sorunlar ve buna bağlı yoksullukla birlikte para kazanmak için göç sürecine dahil olmuşlardır. İç savaş, dini baskılar, etnik ayrımcılık, asimilasyon gibi nedenler de kadınları göçmen kaçakçıların elinde yasadışı yollarla göç etmeye itmektedir. Bu süreçte kadınlar ağır insan hakları ihlallerine maruz kalmaktadırlar. Özellikle insan ticareti mağduru kadınların karşı karşıya kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet, buna bağlı ortaya çıkan sağlık riskleri ve çeşitli komplikasyonlar önemli sorunlar oluşturmaktadır. Kadınların yasal statüleri, yaşam ve çalışma koşulları sağlık hizmetlerinden yararlanma ve erişim düzeylerini farklılaştırmaktadır.

Düzensiz göç süreci farklı bölgelerden, farklı etnik kökenden ve dinden genç ve bekar kadınları biraraya getirmektedir. Bu kadınlar ev hizmetinde ya da seks/eglençe sektöründe kayıtdışı çalışmakta, bir başka ülkeye gitmek için sığınmacı statüsünde ülkede kalmaya devam etmekte ya da göç sürecinin herhangi bir aşamasında insan ticareti mağduru olarak karşımıza çıkmaktadır.

ABSTRACT

Barbaros H. *Migrant Women in the process of Irregular Migration: A profile from Istanbul* (Master Thesis). Istanbul: Istanbul University Institute of Medical Sciences; 2009.

Key Words: Irregular migration, women, human trafficking, human smuggling, victim.

Today's international migration flows have changed both in composition and scope as a result of the effects of changing economic and social structures. In recent years there has been an increase in what has been defined as irregular migration, which refers to migration flows that encompass illegal/undocumented/off the record movement. The increase of visibility of women in this process has emphasized the magnitude of the problem.

This study aims to analyze and define the socio economic conditions of the countries of origin and country migrated to, experiences during migration, and the health conditions of those women in Istanbul who are a part of this irregular migration process. The study develops a general framework regarding the women included in the process. In Istanbul, with the cooperation of Istanbul Security Directorate, Department of Foreigners and Human Resource Development Foundation, between February 2008 and April 2009, in depth interviews were conducted with 52 women.

Poverty is the primary cause driving women to migrate. Economic hardships and resulting poverty has led them to migrate with the objective of earning more money. Civil wars, religious repression, ethnic discrimination, and assimilation are the primary reasons leading women to migrate illegally and at the mercy of illegal traffickers. During this process, women are subjected to serious human rights violations. The physical and sexual violence that victims of human trafficking are subjected to and the health risks and other complications resulting from this are particularly critical problems. The legal status of these women, and their living and working conditions determine their level of access to healthcare services.

Irregular migration brings together young, single women from different regions, and ethnic and religious backgrounds. These women work as domestic maids and in the sex/entertainment industry illegally, remain in the country under refugee status waiting

to go to another country, or end up a victim of human trafficking at some point of their migration process.

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Ekonomik etkinliklerin küreselleşmesi ve teknolojik gelişmeler, insan gruplarının hızlı yer değiştirmelerine neden olmakta, daha iyi yaşam koşullarına ve güvenliğe ulaşma amacıyla bireyler, gruplar bir yerden bir yere hareket etmektedirler.(1) Bu hareketler düzenli, düzensiz göç olarak gerçekleşmektedir.

Son yıllarda ülkelerin sınır güvenliklerini korumak amacıyla oluşturdukları sıkı, katı politikalar düzensiz göç akımlarının artmasına neden olmaktadır. Düzensiz göç herhangi bir ülkeye giriş, kalış, çıkış süreçlerinden birinde ya da bir kaçında o ülkenin kurallarına uygun hareket etmemeyi ifade eden bir kavramdır. Bu süreç göçmen niteliğini de heterojen hale getirmekte ve farklı kültürel yapı, dil, din, etnik grup ve sosyo-ekonomik seviyeden kişi/kişileri içine alan göç hareketleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düzensiz göçün aktörleri sadece düzensiz göçmenler değildir. Göçmen kaçakçıları, insan tacirleri ve göç sürecini organize eden, ekonomik çıkar sağlayan çeşitli kişi ya da örgütler de bu süreçte rol almaktadır.

1960’lardan sonra uluslararası göç dikkat çekici biçimde artmıştır. 1960’da 70 milyon, 1980’de 100 milyon olan göçmen sayısı 2000’lerde 175 milyona ulaşmıştır. 1980’lerden sonra Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte düzensiz göçmen sayısının daha da arttığı görülmektedir. (2)

Düzensiz göç sürecinde kadınların da görünürlüğü artmıştır. Kadınlar erkeklerden bağımsız ve bireysel olarak göç etmeye başlamıştır. Geçmişte aile birleşimi yoluyla eşinin yanında ülke değiştiren kadınlar yeni süreçte ailelerinin geçimlerini sağlamak ve daha iyi yaşam koşulları için göç yollarındadırlar.

Türkiye günümüzde düzensiz göç hareketlerinden etkilenecek göç alan ülke olarak tanımlanmaya başlamıştır. Özellikle 1970’lerden sonra uluslararası göçün artışına paralel Türkiye’ye yönelik göç de artmaya başlamış; 1980’lerden sonra Sovyetler Birliği’nin dağılması ile birlikte bu ülke vatandaşları ve Romanya gibi ülkelere kadınların, “bavul ticareti” olarak adlandırılan göç akımının etkisi altında kalmıştır. 1990’larda bavul ticareti yavaş yavaş düşmeye başlamış; ancak kadınların göçü artmaya devam etmiştir. Kadınlar Romanya, Ukrayna, Gürcistan ve Moldova gibi

lkelerden seks/eğlence sektörü ve ev içi hizmetlerde çalışmaya gelmektedir. Özellikle İstanbul'un kozmopolit yapısı, finans merkezi olmaya başlaması ve kayıt dışı yapıda istihdam olanaklarına kolay ulaşım şehri bir çekim merkezi haline getirmektedir. (3)

Düzensiz göç ekonomik bir sorundur. Yoksulluğun azaltılması için belirli engeller vardır. Bu durum düzensiz göç sürecinin en temel nedeni olan başka ülkedeki ekonomik fırsatlardan yararlanma arzusunu desteklemektedir. Kadınlar yeni fırsatlar aramak, kendileri ve ailelerinin yaşamlarını daha iyi yapmak için g etmektedirler. Yerel koşulların ve olanakların kadınlar lehine geliştirilmesi gitmeye ihtiyaç duymamalarını sağlayabilir. Ekonomik koşullar göçmenlerin geçiş ya da varış ülkesindeki barınma, yaşam ve sağlık koşulları açısından da belirleyicidir.

Düzensiz göç yasal bir sorundur. Ülkelerin mevcut politikaları ve kanunları göçmenlerin statüleri için belirleyicidir. Düzensiz göçün sonucu artan göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suları insan haklarının en ağır biçimde ihlal edilmesidir.

Düzensiz g bir sağlık sorunudur. Bu sürec göçmenleri sağlık risklerine ve tehlikelerine karşı savunmasız bırakmaktadır. Yerinden yurdundan ayrılmak, başka bir kültür ve çevreye dahil olmaya çalışmak çeşitli stres ve kaygıları da beraberinde getirmektedir. Göçmenler aynı zamanda yoksulluk, dışlanma, sosyal hizmetlere ve sağlık hizmetlerine kısıtlı erişim ya da erişememe gibi sorunlarla da baş etmek durumundadırlar. (4)

İnsan hareketliliği günümüzde sadece güç ve kalkınma politikalarını değil, halk sağlığı politikalarını ilgilendirmektedir. Tüberkülozun tekrar sık görülmeye başlaması, SARS epidemisi, kuş gribi ve yüksek ölümle sonuçlanan pek çok bulaşıcı hastalık düzensiz g ile ilintilidir. (1)

Uluslararası göçün artması ile birlikte "göçmen sağlığı" halk sağlığının öncelikli konusu olmaya başlamıştır. G sürecine dahil olan grupların çeşitliliği, sağlık ihtiyaçlarını, karşı karşıya kalınan riskleri ve sonuçları da farklılaştırmaktadır. (2)

Düzensiz göçün devlet merkezli ele alınması ve bir güvenlik sorunu olarak algılanması göçmenin ikinci plana atılmasına neden olmaktadır. Düzensiz göç ulus devlete tehdit olarak algılanmakta ve hukuksal ya da ekonomik bakış açısının hakim olduğu çalışmalar ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Kadın sayısının arttığı düzensiz göç süreci toplumsal cinsiyet ve sağlık perspektifinden de ele alınmalıdır.

Düzensiz göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı sorunu özellikle kadınlar, genç kızlar ve çocukları mağdur etmekte ve bu grupları özellikle sağlık sorunlarına karşı savunmasız duruma düşürmektedir. (4) Özellikle kadınların para karşılığı seks yapmaya zorlanmaları insan ticaretinin en bilinen ve insan hakları ihlalinin en yoğun yaşandığı boyutudur. (5,6) Paralı seks yapmalarının yanı sıra şiddete maruz kalmaları, sağlıksız koşullarda yaşamaları, psikolojilerini ve genel sağlık dengelerini bozmaktadır. Mağdurların cinsel yolla bulaşan hastalıklara, HIV/AIDS' e maruz kalma ve bunların bulaşmasında rol üstlenmeleri kaçınılmaz olmaktadır. (7) İnsan ticareti mağdurları karşı karşıya kaldıkları hastalıklar yanında sağlık hizmetlerine ulaşamamaları nedeniyle de risk altındadır. (8)

Göçmenlerle ilgili tanımlar ve verilerin değişkenliği önemli bir problem olarak karşımızdadır. Düzensiz göç sürecinin birden fazla ülkeyi ilgilendiren uluslararası bir konu olması ulusal ve uluslararası surveyans ve bilgi sistemlerinin kaynak, transit ve hedef ülke arasında değişimine neden olmuştur. Bu bilgi paylaşımları ile göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarına yönelik politikalar geliştirmek için geçerli ve meşru, doğru ve bütüncül verilerin eksikliği fark edilmeye başlanmıştır. Karar vericilere etkili politikalar geliştirmeleri, hizmet sağlayıcılara etkili programlar sunmaları, kanun koyuculara mağdurların ayırt edici özelliklerini ortaya koyacak ve onları koruyacak yasaları hazırlayabilmelerini sağlayacak mağdurların karakteristikleri, yaşam deneyimleri ile ilgili bilimsel, sistematik, geçerli verilerin ve anlayışın noksanlığı devam etmektedir. (9)

Göçmenlerin sağlıkları ve sağlık hizmetlerine erişimlerine ilişkin bilgiler genelde yeterli değildir. Kalitatif araştırmalar göçmenlerin sağlık durumlarını nasıl algıladıkları ve sağlık davranışları üzerine dikkat çekmektedir; ancak bu tip datalar azdır. (4) Halk sağlığı ve kadına yönelik şiddet arasındaki ilişki son yıllarda daha da fazla fark edilmeye başlanmıştır. Özellikle insan ticareti örneğinde, kadın mağdurların karşı karşıya kaldıkları riskler bu alandaki çalışmalara ivme kazandırmaktadır. (10)

Ülkemizde insan ticareti mağdurlarının sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri bilinmemektedir. Sağlık durumlarına ve karşı karşıya kaldıkları risklere ilişkin yeterli veri yoktur. Mağdurların geldikleri ülkelerdeki durumları, göç sürecindeki beklentilerine ilişkin elde edilecek veriler hizmet sunumuna önemli kaynak teşkil edeceğinden insan ticareti incelenmesi gereken bir konudur.

Bu çalışma düzensiz göç sürecinde kadınlara odaklanmakta; kadınların göç öncesinde, sırasında ve göç ettikleri yerdeki koşullarını belirleyerek ve sağlık durumlarına ilişkin verileri toplayarak kadınların tanımlayıcı özelliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'ye yönelik düzensiz göç hareketinin içindeki kadın figürlerine ilişkin genel bir çerçeveyi ortaya koymak hedeflerden bir diğerini oluşturmaktadır.

Araştırmaya dahil edilen tüm kadınlar düzensiz göçmenlerdir. Ev işlerinde ya da diğer sektörlerde izinsiz çalışan, izinsiz ikamet eden kadınlar kayıt dışı göçmen olarak tanımlanmıştır. Bu kadınlar özellikle Türkiye'deki kayıt dışı ekonomik yapıda kolay istihdam olanakları bulan ya da resmi olmayan aile birleşimi yoluyla vize süresi bitmesine rağmen izinsiz oturmaya devam eden belgesiz kadınlardır. Çalışmada yer alan diğer gruplar; kayıtdışı göçmen grubu içinde yer alan fuhuş sektöründe çalışan kadınlar, göç sürecinin herhangi bir aşamasında fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, fuhuşa zorlanmış insan ticareti mağduru kadınlar ve sığınmacı kadınlardır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Göç ve Göç Olgusu

2.1.1. Tanımlar

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü'nde göç; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmaktadır. (11)

Toplumbilim Terimler Sözlüğü'nde; “bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka bir yere gitmeleri” şeklinde ifade edilmiştir. (11)

Nüfus Bilim Sözlüğü'nde “kent, köy gibi yerleşme biriminden diğerine yerleşmek için yapılan nüfus hareketleri” göç olarak tanımlanmıştır. Aynı sözlükte iç ve dış göç olmak üzere iki ayrı tanıma da yer verilmiştir. İç göç, bir ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi bir yerden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan; dış göç ise, uzun süre kalmak ve çalışmak ya da yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını her iki yönden aşarak gerçekleşen nüfus hareketleridir.(12)

Göçün diğer bir tanımı ise, “vatandaş olmayanların yerleşme niyeti veya başka bir amaç ile herhangi bir ülkeye gitme süreci” şeklindedir. (13)

Cemal Yalçın “Göç Sosyolojisi” kitabında “Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.” diye tanımlamaktadır.(14)

Göç olgusuna ilişkin tanımlardaki ortak nokta “bir yerden bir yere gitmek”, “yerleşmek”, “yer değiştirme hareketi”dir. Bu tanımlarda sürecin coğrafi boyutlarının sıklıkla ele alındığı görülür. Bu yer değiştirme kısa ya da uzun süreli olabilir.

2.1.2. Göç Olgusu

Göç hareketlerini ve sürecini sadece fiziki yer değiştirme olarak ele almamak gerekir. Göç olgusu bireyleri ve toplumları etkileyen siyasi, sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutları ile karmaşık ve çok yönlü bir olgudur. Göç olgusu ve süreci sosyoloji, psikoloji, hukuk, ekonomi, tarih, coğrafya, demografi bilimlerinin de konusu

olmuştur. Her disiplin göçün nedenlerini, sonuçlarını farklı teoriler ve yaklaşımlarla açıklamaya çalışmaktadır.

Göç sürecini açıklamaya çalışan sosyoloji, göç eden fert veya hane halkının göç kararı ve bu kararın nasıl alındığı ile ilgilenir. Ulusal ve uluslararası göç, bireylerin kendi istekleri ile gerçekleştirdikleri bir hareket olabileceği gibi, istekleri dışında, çok farklı etkenlerin zorlamasıyla oluşan gönülsüz bir hareket de olabilmektedir.(15)

Göç süreci psikolojik açıdan göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası olmak üzere üç evrede incelenir. Göç sürecinde sadece fiziki bir yer değiştirme yoktur. Bireyler/topluluklar beraberlerinde eğitim, kültürel yapı ve temel değerleri de taşımaktadırlar. İnsanlar göç ettikleri yerlerde yeni çevrelerinden etkilenerek kendileri değiştikleri gibi içinde yaşadıkları toplumu da değiştirmektedirler. Göçen bireye destek veren, onu koruyan ve güçlendiren şeylerin geride bırakılması; göç sırasında yolculuğun güvenli, tehlikeli ya da zorlu olması; göç sonrası dönemde göç edilen yerin kucaklayıcı, dışlayıcı, ayrımcı veya kayıpları telafi etmeye müsait olup olmaması göçün psikolojik yönlerini oluşturur. Göç eden birey/bireylerin yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi; kültürel, politik, sosyal ve ekonomik deneyimleri, problemlerle başa çıkma becerileri de psikolojik süreçleri etkilemektedir.(15)

Göçü anlamaya ve açıklamaya çalışan iktisatçı bakış ise iki dengesizlik göstergesini ortaya koyar. Birincisi, göç alan ve veren yöreler arasındaki ücret farklılıkları; ikincisi, işgücü talebi ve arzı arasındaki dengesizliğin göstergesi işsizlik oranlarındaki farklardır. (16)

2.1.3. Göç Teorileri

Göçle ilgili çalışmalarda gerek tarihsel süreçte göçü açıklamaya çalışan gerekse sürece dahil olan bireylerin/grupların ihtiyaçlarını, talepleri ve arzı açıklamaya çalışan teorileri gözardı etmemek gerekmektedir.

Göç, bireylerin ve ailelerinin kararları yanı sıra, kapitalizmin yarattığı işgücü talebinin belirleyici olduğu çok yönlü bir olgu olması nedeniyle tek bir genel teori ile açıklanamamaktadır. Göç sürecini anlamaya yönelik, boyutlarını ve değişik yanlarını ortaya koyan farklı teoriler vardır. Bu teoriler bireylerin, hanelerin, davranışları ve tutumlarını ortaya koyarken, ekonomik, sosyal, politik etkileri de incelemekte, sürece

ilişkin kuramlara varmaktadır. (17) Göç Teorileri ortaya atıldıkları dönemin siyasi ve ekonomik durumunun göç hareketlerini nasıl tetiklediğini açıklamaya çalışmaktadır.

Göçle ilgili bilinen ilk bilimsel çalışma, Ravenstein'in 1855 yılında yayınlanmış "göç kanunları" adlı makalesidir. Ravenstein 1881 İngiliz nüfus sayımı verilerini kullanarak göç hareketlerini açıklamaya çalışmış ve çalışmanın sonunda göç kanunlarını oluşturmuştur. (14)

Ravenstein İngiltere'deki iç göçleri yansıtan istatistiklere dayanarak kuramını şöyle bir varsayıma oturtmaktadır: "Göç hareketlerinin büyük çoğunluğu kısa mesafelere; uzak mesafeli göçler ise, ticaret ve sanayinin yoğunlaştığı odaklara doğru olmaktadır. Göç hareketlerinin başlıca nedeni, insanoğlunun durumunu maddi açılardan düzeltme isteğinden ileri gelmektedir."(18)

Ravenstein'a göre kötü veya baskıcı kanunlar, ağır vergiler, kötü iklim koşulları gibi durumlar göç dalgaları meydana getirirse bile bunların hiçbiri insanların ekonomik anlamda daha iyi olmayı arzularak meydana getirdiği göç dalgalarıyla karşılaştırılmaz. Üretim yerleri ve ticaret merkezleri arttıkça bu alanlara göç de artarak devam edecektir. (14)

Göç hareketleri ile ilgili genel teoriler insanların nüfusun yoğun olduğu yerlerden seyrek nüfuslu yerlere, gelir düzeyinin düşük olduğu yerlerden yüksek olan yerlere göç etme eğilimlerini vurgular. Bu teoriler sıklıkla itme-çekme teorileri olarak da bilinir. Bu teoriler göçmen üzerinde odaklanmakta ve göçmenleri yönlendiren itici-çekici faktörleri incelemektedir.(19)

Göçün daha çok iktisadi ve sosyolojik boyutları üzerinde duran araştırmacılar ise; işgücü piyasasının ihtiyaçları, göç alan ülkelerdeki işgücü açığı ve göç veren ülkelerdeki işgücü fazlası, yabancı işçilerin işgücü piyasasındaki konumu, sınıf yapısı üzerine yoğunlaşmıştır. (17)

Neo-klasik kuram uluslararası göç hacminin ücret farklılığının çapı ile ilintili olduğu temeline dayanmaktadır. Neo-klasik modelin yeni formülü ise; göç etme kararında beklenen kazancın belirleyici olduğu ve bireylerin bu farkındalık ile göçün maliyet ve fayda hesaplarını yaparak göç sürecine katıldığı yönündedir.(18)

İkili işgücü piyasası modeli 1970'lerin sonunda Piore tarafından geliştirilmiş, modern sanayi toplumlarının yapısı ile bağlantılandırılmıştır. Gelişmiş toplumlarda

düşük statülü işler düşük ücretli olduğu için yerli işçiler çalışmayı kabul etmezler. Gelişmiş ülkeler kendi vatandaşları tarafından yapılmayan bu işler dışardan gelen/getirilen göçmen işçilere yaptırırlar. (17)

Merkez-çevre teorisi dünyayı ikiye böler: merkez ve çevre. Çevre ülkeler az gelişmiş, merkez ülkeler gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerdir. Çevre ülkeler hammadde ve ucuz işçü açısından merkez ülkeler tarafından sömürülmektedir. Dünya sistem teorisi ise dünyayı merkez, çevre ve yarı çevre ülkeleri olarak üçe ayırmaktadır. Çevre ve yarı çevre ülkelerinin kontrollerinde bulunan hammaddeler ve işgücü, kapitalist yayılmanın sonucunda merkez ülkelerin kontrollerine geçmektedir. Bu ülkelerde işçi açığı bulunması durumunda, çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru işçi göçleri ortaya çıkarmaktadır.(14)

Douglas Massey “ilişkiler ağı” kuramında göç hareketine katılan kişilerin yurtdışında akrabaları, yakınları, hemşehrileri olması halinde kolaylıkla göç etmeye karar verdiğini belirtmektedir. “Kümülatif nedensellik” kuramı göçün sürekliliğini açıklamaya çalışmaktadır. Göç sistemleri teorisi ise, tek bir sistem olmadığını, coğrafi mesafelerin ve birçok nedenin bir arada olduğu çoklu bir göç sisteminden söz eder. (18)

2.1.4. Göçün Tarihçesi

Göç olgusunun tarihine baktığımızda ilk çağlardan bugüne insanların çeşitli nedenlerle yer değiştirdiklerini görmekteyiz. İnsanlar ilk çağlarda beslenme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçların giderilmesi, doğal afetler, savaş, iklim koşulları gibi nedenlerle göç ederken günümüze geldikçe süreç dönemin siyasi ve ekonomik yapılarından etkilenmekte; nitelik ve kapsamı farklılaşmaktadır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız bu teoriler göç olgusunun çeşitleri, nedenleri ve niteliklerini yorumlarken tarihsel süreç içindeki ekonomik, siyasi ve sosyal yapılardan nasıl etkilendiğini de açıklamaya çalışmaktadır.

Endüstri devrimi öncesinde 17. yüzyıldan başlayarak Hollanda, İngiltere, Portekiz ve Fransa gibi ülkelerin sömürge topraklarına yönelik göç hareketlerinden söz edebiliriz. Kolonileşme ile birlikte Avrupa’dan Afrika, Asya, ve Amerika’ya binlerce kişinin göç ettiği bilinmektedir. 17. ve 18. yüzyılda Avrupalı tüccarlar Batı Afrika’dan Amerika’ya, Karayip adalarına, Brezilya’ya köle taşımışlardır. Daha sonra İngilizler Güney Asya’dan Doğu Afrika, Fiji, Jamaika, Surinam ve Trinidad’a sözleşmeli uşak ve

işçi götürmüşlerdir.(14) 1550'lerden itibaren Portekizli gemiciler tarafından Afrika'dan Karayipler'e şeker ve tütün plantasyonlarında çalıştırılmak üzere köleler taşınmıştır. İzleyen yüzyıllarda Afrika'dan Güney ve Kuzey Amerika'ya 15 milyon kişinin götürüldüğü hesap edilmektedir.(17)

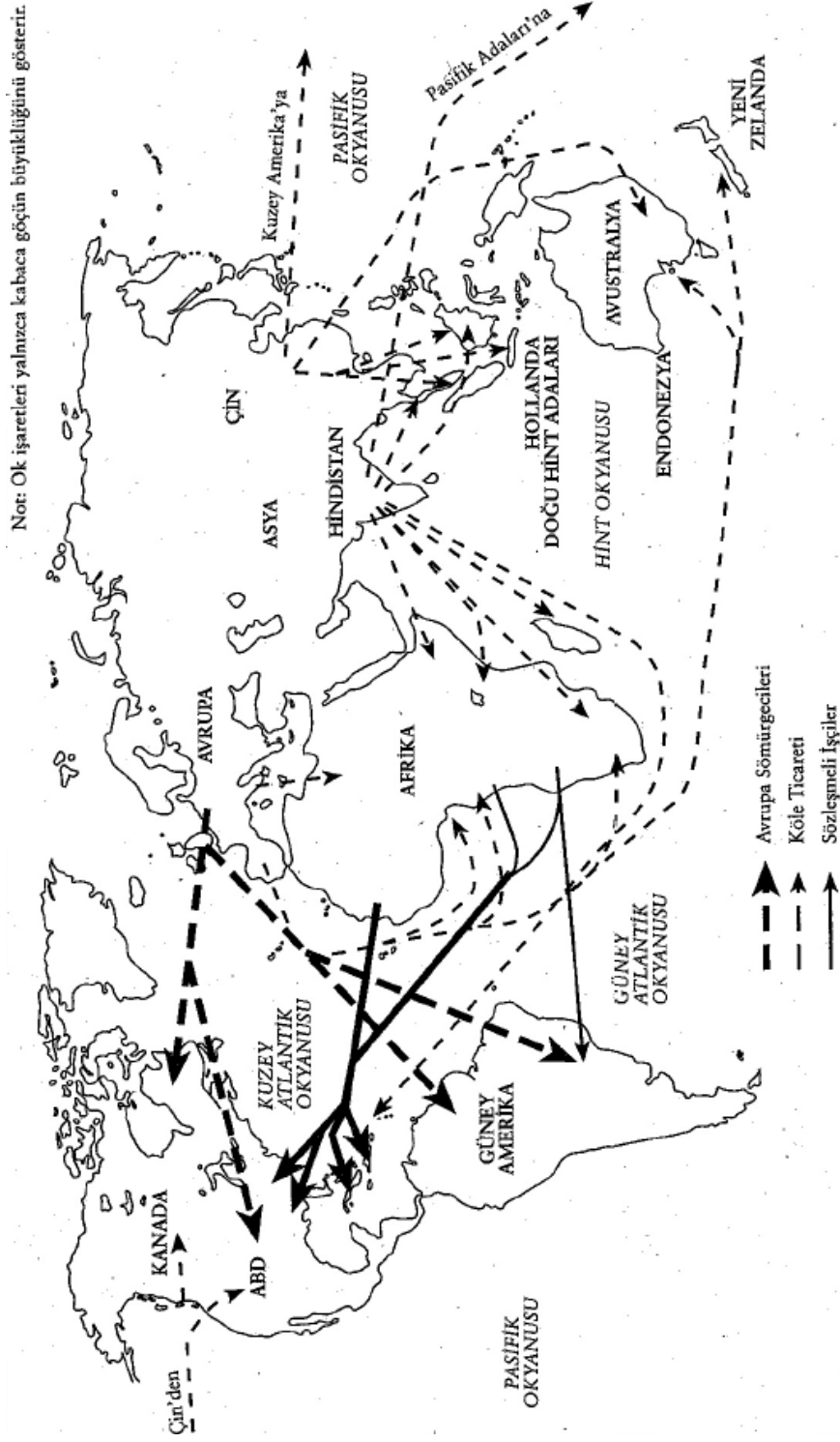
I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu ve Habsburg hanedanlıklarının dağılmasıyla birlikte Doğu, Orta ve Güney Avrupa'da devletler bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Bu devletlerin milliyetçilik akımı ile birlikte homojen bir nüfus yaratma arzusu diğer etnik grupların zorunlu göçüne neden olmuştur. Rus Bolşevik devrimi, Nazi Almanya'sının Yahudi ve diğer etnik gruplara uyguladığı şiddet sonucu artan göç hareketleri bu duruma örnektir.(14)

19. yüzyılda yoksulluk nedeniyle Avrupa'dan Amerika'ya giderek artan zorunlu göç hareketleri 1846-90 yılları arasında 17 milyon kişinin Avrupa'dan ayrılmasına neden olmuştur. Avrupa'da sanayileşmenin başlangıcında özellikle İngiltere'de yoksullaşan gruplar sınırlı istihdam olanakları nedeniyle göç etmek zorunda kalmıştır. İngiltere, Fransa, Almanya ve Hollandalılar Kuzey Amerika'ya; İspanyol ve Portekizliler Güney Amerika'ya yönelmiştir.(17) (Şekil 2-1)

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana uluslararası göç hareketleri nitelik değiştirmiştir. 1945-73 döneminde işçi akımı ve emek göçü ön plandadır. (Şekil 2-2) Az gelişmiş ülkelerden Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'nın hızla genişleyen sanayi bölgelerine çok sayıda göçmen işçi getirilmiştir. 1973-74 petrol krizi, dünya ekonomisinin yeniden yapılanması, gelişmiş ülkelerin işgücü talebini azaltması ile sonuçlanmıştır. Soğuk savaşın bitişi ve Sovyet Bloğunun çöküşünün, küresel yapılanmaya yeni bir boyut getirmiş ve gelişmiş ülkeler yatırımlarını Doğu Avrupa'ya kaydırmaya başlamıştır. Sonuçta küresel göç akımları da Doğu-Batı yönünde artmaya başlamış; ancak 1990'ların başında Batı Avrupa doğu ve güneyden kontrolsüz göç hareketleri ile karşı karşıya kalmıştır.(19)

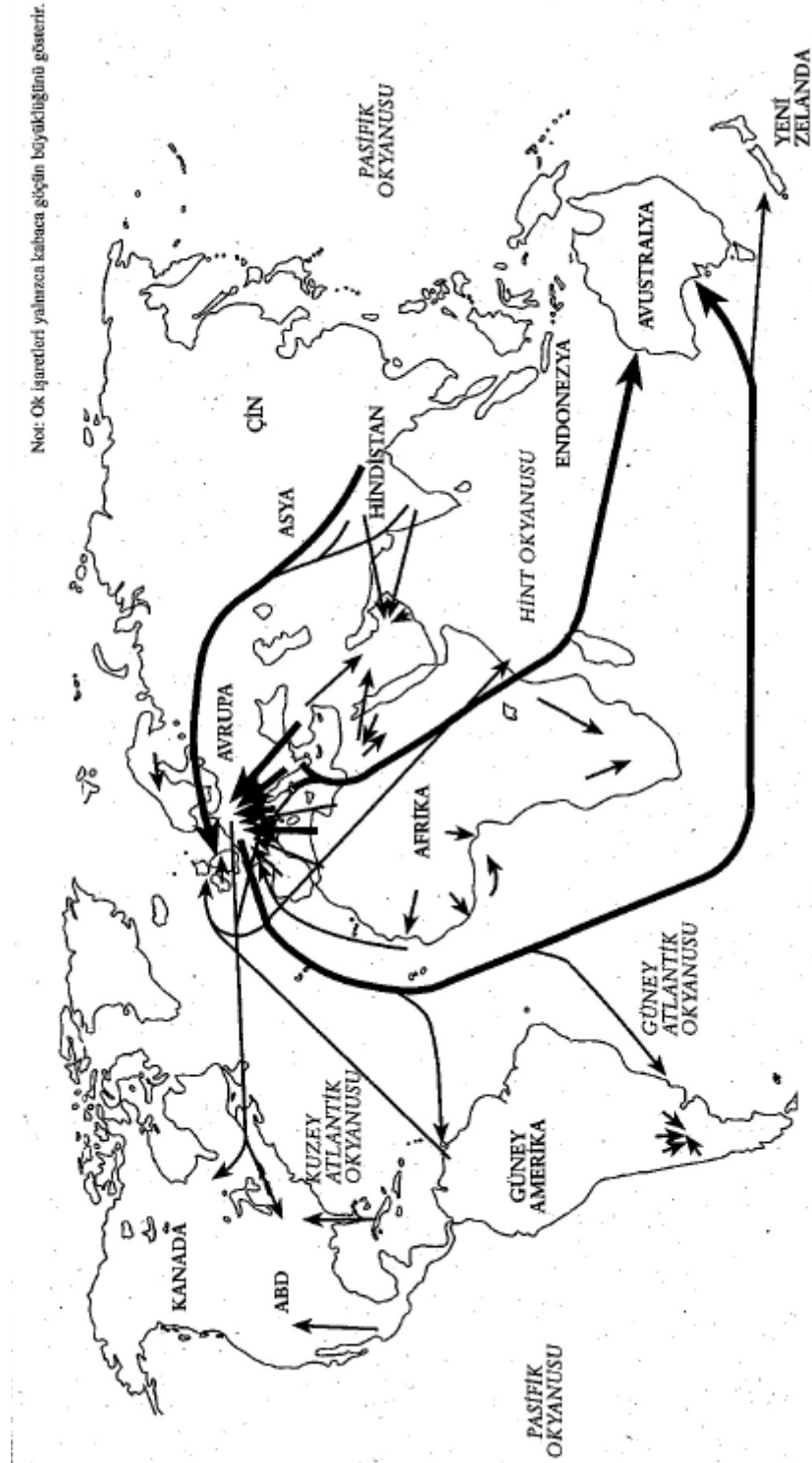
21. yüzyılda uluslararası göç hareketleri hız ve dolaşım açısından daha farklı ve karmaşık bir yapı kazanmıştır. 17. ve 18. yüzyılda ABD, Yeni Zelanda, Avustralya gibi ülkeler Avrupa'dan göç alırken günümüzde Asya ve Latin Amerika gibi ülkelere gelen akımlardan etkilenmeye başladılar.

Şekil 2-1: 17. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Kadar Olan Sömürge Göçleri

Kaynak (19) : Castles S, Mark JM. Göçler Çağı.

Şekil 2-2: Küresel Göçler, 1945-73

Kaynak (19) : Castles S, Mark JM. Göçler Çağı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Kuzey Avrupa ülkelerine yoğun iş gücü göçü sözkonusu iken Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti gibi yeni ülkelerin kurulması; İtalya, Yunanistan ve İspanya'nın Avrupa Birliği ülkeleri arasına alınması, yeni göç akımlarının bu ülkelere yönelmesine neden olmuştur. Özellikle Kuzey ve Batı Afrika'dan mülteci ve yasadışı göçmenlerle sorun yaşamaktadır. Latin Amerika ülkeleri hem göç alan, hem göç veren ülke konumuna gelmiştir. Asya'da Hindistan kalabalık nüfusuna rağmen Bangladeş, Sri Lanka ve Nepal'dan göç almaya başlamıştır. Malezya gibi ülkeler ise, özellikle yasadışı kadın göçmenler için önemli hedef ülkelerdir. ABD-Meksika arasındaki uzun sınırdaki yasadışı göç kanalları sözkonusudur. Pakistan, çok sayıda Afgan mültecinin akınına uğramaktadır. Türkiye geçmişte genellikle göç veren bir ülke olarak değerlendirilirken, son yıllarda kaynak, hedef ve transit ülke konumundadır. Ürdün, Suriye ve Lübnan, Filistinli mülteciler için önemli hedef ülkeler konumundadır. Körfez ülkeleri ise, 1970'lerde artan petrol fiyatları ile Arap ülkeleri ve Asya ülkelerinden önemli ölçüde işgücü göçü almaya başlamıştır. (20)

Şekil 2-3: 21. Yüzyıl'da Uluslararası Göç Hareketleri

Kaynak (21): UNHCR. *Principal Mixed Migration Routes.*

Uluslararası göç, insanların bir ülkeden başka bir ülkeye hareketini ifade etmektedir. Göç sürecinin zaman, tercih, kapsam ve yasal boyutları göz önüne alındığında uluslararası göç: “geçici bir zaman dilimi için veya kalıcı olarak; çeşitli faktörlerin etkisiyle isteğe bağlı veya zorunlu bir şekilde; birey, grup yada kitleler tarafından; düzenli veya düzensiz olarak; yaşanılan ülkeden hareketle diğer bir ülkeye yerleşme süreci” olarak tanımlanmaktadır. (22)

Uluslararası göçün değişen niteliğini, nedenlerini, sonuçlarını, değişen göçmen tipini ve sürece dahil olan diğer aktörlerini küreselleşme süreci ile bağlantılı olarak irdelemek gerekmektedir.(23) Küreselleşmenin en çarpıcı özelliği; yatırım, ticaret, kültürel ürünler, fikirler ve insanlar gibi farklı unsurların artan biçimde sınırlar arası dolaşımı ve çok farklı konumlardan kontrol edilen ulus aşırı ağların yaygınlaşmasıdır.(19) Küreselleşme ile birlikte uluslararası göçün hacmi ve hedef alanları farklılaşmıştır. Sadece ekonomik alanlarda değil, ulusların mevcudiyet bulduğu temel kavramlarda, örneğin; ulusal çıkarlar, vatandaşlık ve birey hakları kavramlarına ilişkin tartışmalarda da yeni değer ve normlar ortaya koyma gereği doğmuştur.(23)

Uluslararası göç birden fazla ülkenin dahil olduğu bir süreçtir. Bu süreçte göç veren, göç alan ülkelerin yanında göç eden birey/toplulukların güzergahı üzerinde olan, geçiş için kullandıkları ülkelerden de söz etmek mümkündür. Özellikle hedef ülke konumundaki ülkeler uluslararası göçü bir güvenlik sorunu olarak algılayarak yasaklayıcı politikalar ve yasalar oluşturmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin uluslararası göç sürecine ilişkin temel bakışı şu şekildedir: “İstenmeyen, tehdit unsuru olarak algılanan, beraberinde birçok sorunu getirdiği için sosyal düzenleri sarsan, sosyal kontrolleri güçleştiren bir sosyal süreçtir.” (23)

Ülkeler arası demografik farklılıklar, pek çok gelişmekte olan ülkeyi etkileyen ekonomik krizler ve ekonomik durgunluk, küreselleşmenin artırdığı bölgelerarası gelir farklılıkları, 1980’lerden sonra hız kazanan, ülkelerin ekonomik ve politik yapılarındaki temel değişimler çok sayıda insanı başka ülkelere doğru harekete geçirmeye devam etmektedir.(23)

Soğuk savaş ve sonrası uluslararası göçün dünyada belirgin bir şekilde arttığı, küreselleşmeye başladığı ve fazla sayıda ülkenin etkilendiği bir dönem olarak ifade edilmektedir.(19)

Son çeyrek asırda yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmeler özellikle Doğu Bloku'ndaki siyasi çözülme ve dünya ölçeğinde yoksulluk Kuzey'e göç akımlarının artmasına yol açmıştır. Siyasi istikrarsızlıktan, insan hakları ihlallerinden ve baskıcı rejimlerden kaçanlar, daha iyi bir yaşam umuduyla Batı ülkelerine yönelmişlerdir. Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşanan siyasi ve etnik çatışmalar, çevre felaketleri ve küreselleşmeyle daha da artan sınıf farklılıklarının önemli sonuçlarından biri olan uzun mesafeli göç, günümüz dünyasının önemli sorunlarından biridir. (24)

Uluslararası göç hareketlerinde kaynak sahalar artmakta, göç alan ülkeler farklı ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişe sahip göçmenleri kabul etmektedir. Göç pek çok ülke için emek göçü, mülteci ya da kalıcı yerleşimci gibi bir tip değil, aynı anda bunların hepsi demektir. Kadınların bu göç sürecinde rolleride değişmeye başlamış, geçmişte aile birleşimi şeklinde sürece dahil olan kadınlar 1960'lardan bu yana emek göçünün merkezi haline gelmiştir. Çağdaş göçlerde özellikle kadınların görünürlüğü artmıştır.(19)

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2008 Dünya Göç Raporu'na göre; dünyada 200 milyondan fazla kişinin uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmektedir. Bu göçmenlerin %49,6'sı kadındır.(25)

Uluslararası göç küreselleşmekte ve gün geçtikçe daha fazla sayıda ülke etkilenmeye başlamaktadır. Göç alan ülkelerin sayısı arttığı gibi, kaynak ülkeler de çoğalmakta dolayısıyla hedef ülkeler çok farklı ekonomik, sosyal ve kültürel zeminlerden gelen göçmenlerle karşı karşıya kalmaktadır. Uluslararası göç çeşitlenmekte; ülkeler, işgücü göçü, iltica, yasadışı göç gibi birçok göç türü ile karşılaşmakta; bu kategorileri de birbirinden ayırmak kolay olmamaktadır. (20)

Uluslararası göçte görülen yeni eğilimler, göçe yönelik kısıtlayıcı politikalarla birleşince 21. yüzyıldaki göç hareketleri öncekilerden farklı olarak daha çok düzensiz ve yasadışı göç bağlamında ortaya çıkmaya başlamıştır. (20)

Uluslararası göç hareketleri yasallığı açısından değerlendirildiğinde düzenli ve düzensiz göç olarak ikiye ayrılmaktadır. (22)

2.1.5. Düzenli Göç Hareketleri

Düzenli Göç, “bir kişinin yaşadığı yerden bulunduğu ülkenin yasa ve düzenlemelerine uygun çıkışı ve ikamet edeceği ülkenin düzenlemelerine uygun

girişidir.” (17) Düzenli göç kavramında temel nokta yasal olmasıdır. Kişilerin herhangi bir amaçla kendi ülkelerinin dışına çıkarak diğer ülkelerde yaşamlarını sürdürmek için gerçekleştirmiş oldukları yasal hareketlerdir. Bu yasal hareket birey tarafından yapılan talep ve gidilmek istenen ülkenin onayı ile gerçekleşebildiği gibi, bazı ülkelerin nüfus ve işgücü için kendi talepleri ile de olabilmektedir. (22)

Bu tür göç hareketlerinde kişiler gittikleri ülkenin yasalarına uygun bir şekilde ülkeye giriş yapmış ve yine bulunuş amaçlarına uygun olarak gerekli izinleri aldıktan sonra yerleşmişlerdir. Bu izinler, ikamet, çalışma ve öğrenim gibi izinler olup yasal çerçevede çeşitli haklar da tanımaktadır. Bu haklar uluslararası hukukun bir gereği olsa da, temelde devletlerin ulusal tasarrufudur.(26)

2.1.6. Düzensiz Göç Hareketleri

Günümüzde göç olayları için değişimden ve farklılaşmadan bahsetmek mümkündür. Göç olgusunda son yıllarda oluşan en büyük değişim, yasal yollardan göç etme imkanının gün gittikçe azalması ve göç etmek isteyen kişilerin yasadışı yollara başvurmalarıdır. (27)

En yaygın biçimleri Batı Avrupa ülkelerine yapılan sığınma başvuruları ve sınırların gizlice aşıldığı düzensiz göçlerdir. Batı Avrupa işgücü piyasalarının 1970’lerden sonra dışarıya iyice kapanması ve yasal yollardan girişe izin verilenlerin sayısının çok kısıtlanması insanları iltica başvurusunda bulunmaya itmektedir. Sığınmacılara yönelik katı düzenlemeler, sığınma başvurusu reddedilenlerin sınır dışı edilmesi ise, göçmen kaçakçılara ve yasadışı sınır geçişine yöneltmektedir. (17)

Yasadışı göç “bir kişinin, yasal olarak bulunduğu ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye yasadışı yollardan girmesi; yasal yollardan girdikten sonra süresi içinde ülkeyi terk etmemek suretiyle, o ülkede, yasal izin sahibi olmaksızın uzun süreli olarak yaşaması ve/veya çalışmasıdır. Ülkelerin belirlemiş oldukları kurallara/yasalara uygun olmayan biçimde giriş-çıkış yapılması ya da ikamet edilmesidir.” (28)

Ülkeler sınır politikaları doğrultusunda belirledikleri kuralların dışındaki her türlü hareketi yasadışılık olarak tanımlamaktadır. Bu politikalar göç hareketlerinde düzensizlik ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası göç çalışmalarında yasadışı yerine düzensiz göç kavramı tercih edilmektedir. Yasadışılık suç kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Uluslararası göç hareketlerinin yeni yapısını sadece yasadışı

olarak tanımlamamak, gerek göçmen niteliği gerekse neden ve sonuçları açısından çok boyutlu değerlendirmek gerekmektedir. Çeşitli uluslararası konferanslarda bu kavramlar tartışılmış ve öneriler geliştirilmiştir. Nisan 1999'da Bangkok'da gerçekleştirilen konferansta “düzensiz göç” kavramı kullanılarak konuyla ilgili bir deklarasyon yayınlanmıştır.(29)

Yasalarla düzenlenmiş göç sürecinin dışında kalan göç akımlarını en geniş anlamda “düzensiz göç” kavramı tanımlamaktadır. (30) Düzensiz göç hareketleri “kayıt dışılığı” ifade eden bir kavramdır. “Bireyin düzensiz veya yasadışı araçlar, geçersiz veya sahte dokümanlar kullanarak yeni bir yerleşim yerine geçmesidir.”(17)

Düzensiz göç, kaynak, transit ve hedef ülkelerin düzenleyici normları dışında gerçekleşen harekettir. Düzensiz göçün net ve evrensel kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır . (31)

Düzensiz göç hareketlerini karmaşık boyutları, yapısı ve kapsadığı göçmen profilinin çeşitliliği nedeniyle tanımlamak zordur. Günümüzdeki süreçte; vasıfsız, kırsaldan, genç, bekar ve yoksul erkek profilinden; kadını içine alan iyi eğitilmiş ve çeşitli ulusal ve etnik kökenden gelen ve kentlerde çalışma deneyimi olan göçmen profiline dönmüştür.(32) Düzensiz göç, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı sorunlarını da kapsayan bir kavramdır. Göçün kayıtdışılığı insanların kaçakçıların eline düşmesi için uygun ortam yaratmaktadır.

Göçmen terimi “bir ülkeden diğerine yerleşmek amacıyla uygun bir zaman dilimi için hareket eden kişi”ye karşılık gelmektedir. Üç aydan daha uzun süre yurtdışına yerleşen ve yurtdışında kalan herkes göçmendir. (33)

Düzensiz/belgesiz/kayıt dışı göçmen, “transit veya nihai hedef olan bir ülkeye yasal/yasadışı yollardan giriş yapan veya vizesi bittikten sonra yasadışı yollardan kalan kimsedir.” Bu terim bulundukları ülke kurallarına uymadan kalan veya gerçeğe dayanmayan nedenlerle sığınma başvurusunda bulunan kişiler için de kullanılmaktadır.(17)

Yerinden edilmiş kimse, “yaşadığı yeri silahlı çatışma, yaygın şiddet, sistematik insan hakları ihlalleri veya doğal ya da insan eliyle yaratılmış felaketlerden kaçmak için terk etmek zorunda bırakılmış kimselerdir.” Bu terim kendi ülkesi içinde yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmış kişiler için de kullanılmaktadır. (17)

Kaynak Ülke; “gerek yasadışı göçe, gerekse insan ticaretine konu olan kişilerin uyrukluğunda bulundukları veya daimi olarak ikamet ettikleri ülkedir.”(15)

Hedef Ülke; “gerek yasadışı göçe, gerekse insan ticaretine konu olan kişilerin ulaşmak istedikleri veya götürülmek istenilen ülkedir.”(15)

Transit Ülke; “kaynak ülkeden hedef ülkeye gerçekleşen seyahatte üzerinden geçilen veya elverişli şartlar oluşuncaya kadar yasadışı veya yasal olarak geçici olarak ikamet edilen ülkedir.” (15)

Mülteci kavramı, 1951 tarihli mültecilerin hukuki statüsünün belirlenmesine ilişkin Cenevre Sözleşmesi’nde “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa mülteci denir.” şeklinde tanımlanmıştır. (34)

Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna ilişkin Sözleşme’nin; sadece 1 Ocak 1951’den önce meydana gelmiş olaylar sonucunda mülteci olan şahısları kapsadığı dikkate alınarak ve sözleşmenin kabulünden bu yana, yeni mülteci ortamlarının ortaya çıktığı göz önünde bulundurularak mülteci tanımı 1967 yılında genişletilmiştir.(35)

Bu sözleşme ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen mülteci için uluslararası koruma sağlanmaktadır. Sözleşmeye taraf olan ülkeler ve bunun için kurulmuş mekanizmalar, mültecilerin ayrımcılığa uğramamalarını, din özgürlüklerini, Sözleşme’ye taraf devletlerin sınırlarındaki mahkemelere özgürce erişimlerini, çalışma, barınma, eğitim, kamu yardımı alma haklarını, sınırlar içinde hareket özgürlüğünü, ülkesine geri gönderilmeme garantisini taahhüt etmektedir. (36)

Afrika Birlik Örgütü 1969 yılında mülteci tanımını genişleterek yaşadığı yerin bütünlüğü, şiddet, dış kaynaklı işgal, yabancı egemenliği veya kamusal düzeni sarsan olaylar nedeniyle tehdide uğrayan kişileri de dahil etmiştir. 1984’te Cartagena Deklerasyonu’nu kabul eden Latin Amerika hükümetleri de yaygın şiddet, dışsal saldırı,

işsel çatışmalar ve insan hakları ihlalleri ve kamu düzenini sarsan olaylar nedeniyle ülkesinden kaçmak zorunda kalanları mülteci kabul etmiştir. (17)

Sığınmacı; “mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış kişiler” için kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler de sığınmacı olarak tanımlanmaktadırlar. Zulüm veya ciddi tehlike sebebiyle bir devletten kaçan kişilere sığındıkları devlet tarafından sağlanan koruma sığınmadır. Sığınma, sığınmacıya sığınma ülkesi sınırları içerisinde kalma izni ve insani standartlarda muamele görme hakkını vermektedir. Türkiye’de sığınmacı kavramı 1951 Sözleşmesi’nin coğrafi sınırlama ile onaylanmış olması nedeniyle sözleşme kapsamı dışında kalan ve mülteci konumunda olan kişiler için kullanılmaktadır.(36)

2.1.7. Düzensiz Göç ve Göçmen Kaçakçılığı

Göçmen kaçakçılığı, “doğrudan ve dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgah sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişin temini” olarak tarif edilmiştir.¹

Göçmen kaçakçılığı, “insanların daha iyi şartlarda yaşama, iş bulma veya yaşadıkları ülkedeki siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklar gibi nedenlerden dolayı göç etme istek ve zorunlulukları sonucu bulundukları ülkeden yasadışı yollarla başka ülkelere gitmeleri veya götürülmeleri” olarak da tanımlanmaktadır.(37)

Göçmen kaçakçılığı düzensiz göç olgusunun ortaya çıkması ile birlikte gelişen bir sektördür. Ulusal sınırların önem kazanmaya başlaması ve ülkelerin güvenlik endişeleri nedeniyle oluşturdukları sert politikalar, yasal yollardan göç edemeyen kişileri göçmen kaçakçıların eline düşürmektedir. (38)

Düzensiz göçmenler eğer uzak mesafelere gidiyorlarsa TIR’larda, konteynerlerde, kamyonlar ya da gemilerde gizlice, saklanarak yolculuk etmekte; kaçakçılara belgeler için para ödemek zorunda kalmaktadırlar. Kaçakçılar göçmenleri kara sınırından geçirme karşılığında maddi çıkar gözetmekte, 30 bin dolara kadar yükselen paralar almaktadır. Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı

¹ Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol, Madde 3.

Protokol'e ve buna ek Ulusötesi Organize Suça Karşı Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'na göre "göçmen kaçakçısı", orada sürekli yaşamayan ya da orada yaşayan ulusa ait olmayan bir insanın, doğrudan ya da dolaylı yollardan parasal ya da diğer maddi yardımları elde etmek için yasadışı yollardan yollardan bir ülkeye girişini sağlamaktır.(39)

2.1.8. Düzensiz Göç ve İnsan Ticareti

İnsan Ticareti günümüzde toplumları, bireyleri, ulusları ve devletleri etkileyen, modern kölelik olarak karşımıza çıkan ve tüm dünya ülkelerinin karşılaştığı ciddi bir suç türü haline gelmiştir. (40)

İnsan ticareti insan hakkının en ağır biçimde ihlal edildiği bir suçtur. Dünyada milyonlarca insanı mağdur eden bu suç türü gerek kapsadığı alan, insan sayısı gerekse elde edilen para değerlendirildiğinde en karlı organize suç olarak karşımıza çıkmaktadır.(41)

İnsan ticareti kavramı konusunda uluslararası kamuoyunun konsensusa vardığı tanım 2002 yılında Paleromo Protokolü'nde² ortaya konmaktadır:

"Kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle veya başka bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya denetim yetkisi bulunan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç ve çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasıdır. İstismar, fuhuşu, cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, kölelik vb. uygulamaları, organların alınmasını/çalışmasını içermektedir. (42)

Uluslararası Göç Örgütü Türkiye web sitesinde insan ticaretini, fuhuştan farkını şu şekilde açıklamaktadır.

"İnsan ticareti yasalara aykırı bir fiil olmakla kalmayıp uluslararası yasa ve insan hakları protokollerinin de ihlali anlamına da gelir. Genellikle çok iyi örgütlenmiş suç ağlarına mensup suçlular tarafından yürütülür. İnsan tacirleri, mağdurları kendi ülkeleri içinde bir yerden diğerine aktarırlar, çoğu zaman da uluslararası sınırlardan

² Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol 2000 yılında İtalya'nın Palermo şehrinde imzalanmıştır. "Palermo Protokolü" olarak da anılır.

geçirirler. Daha sonra mağdurların en temel özgürlükleri ellerinden alınır, eşya gibi satılırlar ve hem seks köleleri olarak hem de diğer işlerde zorla çalışmaya zorlanırlar. Kurbanlara rutin olarak tecavüz edilir, işkence ve şiddete maruz bırakılırlar. İnsan ticaretinin mağdurları - kızlar, kadınlar, erkekler ve oğlan çocukları - köledir. Çoğu zaman ölümle tehdit edilerek, kendi rızaları dışında para karşılığında erkeklere cinsel hizmetler sağlamak zorunda bırakılırlar. Ücretler, doğrudan sahiplere aktarılır ve mağdurlara hiç bir şey verilmez. İnsan tacirleri, çoğu zaman kadınları fahişe olarak yurtdışında çalışmaya ikna ederler, bu durum kadınların rızası ile oluşmuş gibi görünse de, kurbanlar en sonunda köle haline gelir ve şiddete maruz kalırlar. Buna karşın, fuhuş bir kadının para karşılığı vücudunu satması ve kârı kendine saklamasıdır. Hayat kadınları köle olmayıp insan tacirlerinin kontrolü altında değildir.”

2.1.8.1. İnsan Ticaretinin Tarihçesi

1800’li yıllarda, Afrika’dan kaçırılan kişilerin, Amerika’da ve başka pazarlarda satılması, insan ticareti suçunun en bilindik örneğidir. 19. yüzyılın başlarında, gönülsüz olarak fuhuş sektöründe çalıştırılan kadınlarla ilgili olarak, “beyaz köle ticareti” adıyla bu suçun gündeme geldiği bilinmektedir. Konu ile ilgili kaynaklarda, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında, Asya’da faaliyet gösteren organize suç örgütlerinin, Çin’den ABD’ye fuhuş amacıyla kadın gönderdikleri bilgisine rastlanmaktadır. Sovyetlerin dağılmasıyla Doğu Bloku’nun ortadan kalkması, insan hareketliliğini ve beraberinde insan ticaretini artırmıştır. Eski Doğu Bloku Ülkelerinde yaşayan kişilerin, bu değişim sürecinde, devletlerin korumasından uzak, ekonomik zorluklar içerisinde yaşamak zorunda bırakılmaları ve otoriteleri zayıflamış devletler içerisinde, organize suç örgütlerinin faaliyet ve hareket imkanı bulmaları, bu suçun artmasına neden olmuştur. Ayrıca etnik savaşlarda ve doğal afetlerde meydana gelen artışlar, bu suç çeşidinden etkilenen kişi ve bölge sayısını artırmıştır.(41)

2.1.8.2. İnsan Ticaretinin Türleri

İnsan ticareti, sömürüye maruz kalan kişilerin cinsiyet, yaş gibi özellikleri ile sömürünün amacına bağlı olarak farklılaşmakta ve kategorilere ayrılmaktadır. İnsan ticareti, organ ve dokuların yasadışı nakledilmesi, zorla çalıştırma ve işgücü sömürüsü, cinsel sömürü amacıyla yapılabilmektedir. Hedeflenen sömürünün amacına uygun olarak da ticarete konu olan mağdurların cinsiyetleri ve yaşları değişmektedir. İnsan ticareti, kadın ticareti, çocuk ticareti, zorla çalıştırma, organ-doku ticareti olarak

sınıflandırılmaktadır. Kadın ve kız çocuklarının cinsel sömürüsü ise, insan ticaretinin en yaygın türüdür.(20)

Seks endüstrisinde çalıştırılmak üzere kadın ve çocuk ticareti bütün dünyaya yayılmıştır. Tayland ve Japon mafyası işbirliği halinde Taylandlı kadınları garson ve şovmen olarak Japonya’da iş bulma vaadiyle kandırıp fuhuş sektöründe çalışmaya zorlamaktadır. Eski Yugoslavya, Gürcistan ve Azerbaycan’da iç savaşın ve zorunlu göçün kurbanı olan kadınlar, Batı Avrupa’da genelevlere pazarlanmaktadır. Savaş bölgelerindeki kadınlar savaşan güçler tarafından seks köleleri olmaya zorlanmakta veya uluslararası suç şebekelerine satılmaktadır.(30)

Amerikan Hükümetinin desteklediği, 2006 yılında tamamlanan bir araştırma her yıl yaklaşık 800.000 kişinin sınırları geçerken insan kaçakçılığına maruz kaldığını bu sayının %80’inin kadın ve genç kızlardan oluştuğunu göstermektedir. (43)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tahminlerine göre zorla çalıştırılan ve insan ticaretinin bir sonucu olarak cinsel istismara maruz kalan kişi sayısı 2.5 milyondur. Bunların 1.4 milyonu Asya ve Pasifik Bölgesi’nde, 270.000’i sanayileşmiş ülkelerde, 250.000’i Latin Amerika’da ve Karayip’lerde, 230.000’i Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da, 200.000’i geçiş ekonomisindeki ülkelerde, 130.000’i Sahra-altı ülkelerindedir. (5) Bir sivil toplum örgütü olan Free The Slaves tahminlere göre ise; dünyada 27 milyon kişi esaret altındadır. (44)

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) Mart 2007’ de insan ticareti ile mücadelede UN.GIFT adını verdikleri programı başlatmıştır. Program kapsamında yapılan çalışmalarda kişilerin savunmasızlıklarını artıran durumlar tanımlanmıştır. Çocuklar, kendilerini koruma kapasiteleri olmayan ve ebeveynlerinin bakımına muhtaç gruplardır. Cinsiyet bir savunmasızlık nedenidir. Kadınlar, cinsiyet rolleri nedeniyle fiziksel ve cinsel şiddete, ağır geleneksel uygulamalara maruz kalmaktadır. Yoksulluk nedeniyle temel ihtiyaçların karşılanamaması, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere erişimin kısıtlanması; hastalıklar, evsiz kalmak, güvenli olmayan ortamları yaratarak savunmasızlığı artırmaktadır. Sosyal ve kültürel dışlanma, etnik, kültürel, dini farklılıklar, düşük sosyo-ekonomik seviye, azınlık olmak gibi faktörler de kişi/grupları savunmasız kılmaktadır. Politik düzensizlikler ve kargaşa özellikle kadın ve genç kızları etkilemektedir. Sosyal, kültürel ve yasal çerçeveler, yerinden edilmek, savunmasızlığı artırmaktadır. Tüm bunların yanı sıra son nokta olarak hedef ülkedeki

“talep” (mevsimlik işçi ihtiyacı, ucuz işgücü talebi, ev hizmeti, hasta bakımı ve ticari seks işinin yarattığı eksilmeyen talep) insan tacirlerini ve kaçakçıları teşvik etmektedir.(45)

2.1.9. Mağdur ve Sömürü

Düzensiz göç sürecine dahil olan göçmenler ortaya çıkabilecek sorunlara karşı yasal durumları nedeniyle savunmasızdır. Göç edilen ülke kuralları çerçevesinde hareket etmedikleri için çoğu zaman “suçlu” olarak algılanabilmektedirler. Aynı zamanda dahil oldukları sürecin ortaya çıkardığı göçmen kaçakçılığı ya da insan ticaretinin konusu durumuna da düşebilirler.

Mağdur ve mağduriyet kavramları zarar görmeyi içermektedir. Mağdur belirli bir suç ile zarara uğratılan hak ve menfaatin sahibi olan kişidir. (38)

Göçmen kaçakçılığında mağduru tanımlamada farklı bir bakış açısı sözkonusudur. Hukusal bakış göçmenleri özellikle yasadışı durumda ülkeye geldiklerinden dolayı, kamu düzenini bozan olarak dikkate alır.

Göçmen kaçakçılığı ile insan ticaretinin ayrıldığı temel nokta da budur. İnsan ticaretine konu olan, zorlama ve uygulanan baskı sonucu maddi ve manevi zarar gören ve diğer sosyal haklardan mahrum bırakılan kişiler mağdur olarak tanımlanmaktadır. Göçmen kaçakçılığında bu fillerin her zaman varlığı sözkonusu olmadığı, mağduriyetin toplum tarafında olduğunu ifade edilir. (38) Ancak bu bakış tamamen yasal düzenlemelere aykırı hareket etme ya da etmeme temelindedir.

Düzensiz göç bireylerin gerek ekonomik gerekse fiziksel ve cinsel sömüreye maruz kaldıkları bir süreçtir. Bu süreç insanları daha iyi yaşam koşulları için bir yerden bir yere giderken göçmen kaçakçıları ya da insan tacirlerinin istismarına açık hale getirmektedir. Kadınların cinsel sömürüsü, kişilerin düşük ücretli sosyal güvencesi olmayan ağır işlerde çalıştırıldığı emek sömürüsü, çocukların ağır işlerde çalıştırıldığı sömürü biçimleri özellikle insan ticareti sorununun parçasıdır.(38)

Sömürü, “bir şeyden ya da bir kişiden faydalanma özellikle bir kişiden adaletsiz olarak kendi çıkarı için faydalanmadır.” Sömürü terimi başkalarının istismarını ifade eden bir kavramdır. Cinsel istismarın biçimlerini, zorla çalıştırmayı ve hizmet ettirmeyi esareti veya esaret benzeri uygulamaları içermektedir. (31)

Cinsel sömürü, insan ticareti bağlamında fuhuş, pornografi, egzotik danslar, seks turizmi ya da zorla evlendirme gibi çok çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Erkekler, kadınlar ve çocuklar bu suçun mağduru olabilmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'nün 1999-2007 yılları arasında yardım ettiği insan ticareti mağdurlarına ait veriler kadınların cinsel sömürüsüne ilişkin dikkat çekici durumu ortaya koymaktadır. (Tablo 2-1) Cinsel sömürü Cenevre Sözleşmeleri ve 1993 Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Deklerasyon dahil olmak üzere çok çeşitli uluslararası belge ile yasaklanmıştır. (31)

İnsan ticaretine maruz kalanların büyük çoğunluğunun cinsel sömürü amacıyla mı, yoksa zorla çalıştırma amacıyla mı kullanıldığı bilinmese de, insan ticaretinin en çok bilinen ve en yüksek görünürlüğe sahip şekli cinsel sömürüdür. İnsan ticaretinin en çok bilinen ve en karlı olan ve her gün maruz kalınan fiziksel, cinsel ve psikolojik sömürü nedeniyle mağdura fiziksel ve duygusal açıdan en çok zarar veren şekli de budur. Sömürü kategorilerinin hangisinin yüksek olduğu, bölgeye bağlı olup, tam olarak bilinmemektedir. Örneğin; Avrupa Birliği'nde en büyük kategorinin cinsel sömürü amaçlı insan ticareti olduğu bilinmektedir, dünyanın diğer bölgelerinde özellikle Orta ve Güneydoğu Asya, Güney ve Batı Afrika, Güney ve Orta Amerika gibi ülkelerde durum bu kadar belirgin değildir. Tarımda ya da düşük ücretli işyerlerinde zorla çalıştırma ya da sokaklarda dilencilik veya satıcılık yaptırma amacı ile insan ticaretine maruz bırakılan insan sayısının yüksek olduğu tahmin edilmektedir.(46)

ILO verilerine göre insan ticaretinin cinsel sömürü boyutu hızla büyüyen bir sektör oluşturmaktadır. Seks ticaretinin yarattığı maddi değerın yılda 7 milyar \$ olduğu tahmin edilmektedir. Interpol ise, bu rakamın çok daha üstünde bir tahmin yapmakta ve yıllık 19 milyar \$'lık bir paradan söz etmektedir. ILO'nun 2005'de yayınladığı raporda bir mağdurdan yılda 23.000 \$ kazanç elde edildiği belirtilmektedir.(43)

İnsan ticareti ulusal ve uluslararası suç örgütlerini besleyen bir yapıya sahiptir. Ulusal ve uluslararası suç örgütleri sürecin her aşamasında karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2-1: Cinsiyete ve Sömürü Türüne Göre Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) Yardım Ettiği İnsan Ticareti Mağdurları, 1999-2007

Sömürü Türü	Cinsiyet	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	Toplam
Emek sömürüsü	Kadın	0	17	50	78	172	161	392	367	303	1540
	Erkek	0	0	6	120	219	251	514	453	290	1853
Emek sömürüsü ve düşük düzeyli suç faaliyeti	Kadın	0	0	0	0	1	0	1	0	1	3
	Erkek	0	0	0	0	1	1	0	0	1	3
Düşük Düzeyli suç faaliyeti	Kadın	0	0	0	9	13	22	32	8	5	89
	Erkek	0	0	0	0	4	7	3	1	2	17
Diğer sömürü	Kadın	0	8	24	13	9	43	61	87	61	306
	Erkek	0	0	2	21	3	0	1	5	3	35
Cinsel sömürü	Kadın	28	566	725	957	639	1.224	1.584	1.567	1.036	8.326
	Erkek	0	0	11	19	45	21	24	78	57	255
Cinsel sömürü ve emek sömürüsü	Bilinmeyen	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2
	Kadın	0	0	0	7	27	48	69	52	43	246
	Erkek	0	0	0	1	0	2	0	1	2	6
Toplam		28	591	818	1.225	1.134	1.780	2.681	2.619	1.805	12.681

Not: * Veri tabanına 31 Aralık 2007 tarihine kadar (31 Aralık 2007 dahilidir) kaydedilen vakalara dayalıdır.

Kaynak (47): IOM, *World Migration 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy*.

2.1.10. Göçmen Kaçakçılığı ile İnsan Ticareti Arasındaki Fark

Göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti birbirini iç içe geçmiş iki kavramdır. Genellikle karıştırılmasına karşın aralarında bazı farklar vardır. Göçmen kaçakçılığında daha çok yasadışı göçün olanaklı kılınması karşılığında maddi fayda temel hedef alınırken; insan ticaretinde, mağdurların rızası olmadan vücutlarından, cinsiyetlerinden veya birtakım özelliklerinden faydalanma söz konusudur

İstek	Göçmen kaçakçılığında kişi sınırı aşabilmek için kendisi talepte bulunur. İnsan ticareti mağdurunun ise, seçim şansı yoktur.
Sınırlar	Göçmen kaçakçılığı suçunun oluşabilmesi için uluslararası sınırların aşılması gerekmektedir. İnsan ticareti ise, hem uluslararası boyutta hem de ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşebilir.
İstismar	İnsan ticaretini tanımlayan temel faktörlerden biridir. Aldatma, sömürü, zorlama gibi faktörler istismar kavramı içerisinde değerlendirilir. Göçmen kaçakçılığında ise, istismar yoktur. (48)

Bu değerlendirmeden yola çıkarak insan ticaretindeki temel kriterler:

- Mağdurun herhangi bir şekilde sömürülmesi amacıyla,
- Adatma zorlama veya farklı şekilde yasadışı uygulamada bulunarak,
- Ülke içerisinde ya da ulusal sınırları aşan nitelikteki hareketi olarak belirlenmektedir. (49)

Göçmen kaçakçılığında, başlangıçta istekli olan kişinin sınırdan geçirilmesi ile göçmen kişi ve organizasyondaki kişiler arasındaki ilişki sona ermekte ve istismar söz konusu olmamaktadır. Ancak, göçmen kişinin ulaştığı yerde birçok olumsuzluklarla karşılaşması ve çaresiz kalması sonucu istismar ortamına zemin hazırlanmakta, insan tacirleri bu noktada devreye girebilmektedir. (37) Bir yasadışı göçmen, göç güzergahı boyunca veya bu yolculuk sonunda insan ticareti suçunun mağduru olabilmektedir.(26)

2.2. Türkiye'ye Yönelik Düzensiz Göç Hareketleri

Ülkemiz bulunduğu coğrafya itibarıyla yüzyıllardır göç hareketlerinden etkilenmiştir. Türkiye her ne kadar göç veren bir ülke olarak tanımlansa da Anadolu göç almakta, vermekte ve önemli göç akımlarının geçiş yolları üzerinde bulunmaktadır. Son

20 yılda uluslararası göçün niteliksel değişimine paralel olarak Türkiye’den ve Türkiye’ye olan göç akımları da farklılık göstermektedir.

Anadolu topraklarında yaşayanlar Osmanlı İmparatorluğu’nun büyümesi ile birlikte, genişleme politikaları doğrultusunda bu toprakların dışındaki bölgelere göçe teşvik edilmiştir. 18.yüzyılın sonlarından itibaren bu göç akımı tersine dönmüştür. Osmanlı’nın zayıflaması, toprak kaybetmesi ve bunun sonucu ortaya çıkan etnik milliyetçilik ve baskıcı politikalar Türk ve Müslümanların Anadolu’ya geri dönüş sürecini başlatmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Lozan anlaşması ile Yunanistan ve Balkanlardan mübadele ile Anadolu’ya Türk ve Müslümanların göçü başlamıştır. 1990’lı yıllara kadar Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya’dan ortak kültür ve tarihe sahip göçmen gruplarının Türkiye’ye göç hareketleri sürmüştür. (14,16,20)

Türkiye’ye yönelen göç hareketlerindeki değişim komşu ülkelerinde ve bölgedeki diğer ülkelerde meydana gelen siyasi yapıdan etkilenmektedir.

1970’li yıllarda Afganistan’ın Rusya tarafından işgali, İran’daki rejim değişikliğinin ardından, Ortadoğu’da Irak’daki Saddam rejiminin istikrarsızlıkları ve savaşlar, Afrika ülkelerindeki iç çatışmalar, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’nin dağılması ile birlikte yaşanan ekonomik kriz Türkiye’yi düzensiz göç akımlarının önemli bir varış noktası haline getirmiştir.(50) Türkiye ekonomik krizden etkilenen eski Doğu Bloku ülkelerinin ve Türki Cumhuriyetlerindeki vatandaşların çalışmak ve ticaret yapmak amacıyla hedef olarak seçtikleri ülke haline dönüşmüştür.

Türkiye’nin Asya, Avrupa ve Afrika arasındaki geçiş yolları üzerinde olması da düzensiz göç akımlarının hedefi haline gelmesine nedendir. Komşu ülkelerde ortaya çıkan ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili sorunlar insanları güvenli ve daha iyi koşullarda yerler aramaya itmiş ve ülkelerini terk etmek zorunda bırakmıştır. Türkiye’nin doğu-batı ve kuzey-güney eksenindeki coğrafi pozisyonu, batı ülkelerini hedef olarak seçen gruplar için de cazip bir geçiş alanı olmaktadır. Ayrıca düzensiz göç hareketleri ile baş etme yolu olarak sıkı ve zorlu göç politikalarını, güvenlik sistemlerini uygulamaya koyan batı ülkelerine giriş yapamayan pek çok yasadışı göçmen Türkiye gibi çevre ülkelere yönelmektedir. (32)

1988 yılında İran-Irak savaşı sonucu 51.542 kişi, Sırbistan’ın Bosna Hersek’e saldırması sonucu yaklaşık 20.000 kişi, Kosova savaşı sırasında 17.446 kişi Türkiye’ye

gelmiştir. Bunların bir kısmı tekrar ülkelerine dönmüş, bir kısmı Türkiye’de kalmış, bir bölümü de başka ülkelere göç etmiştir. (38)

Tarihsel süreçte Türkiye’ ye yönelik göç hareketlerinde göçün aktörleri de değişmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte soydaşlarının, ortak kültür ve tarihe sahip grupların Türkiye’ye uluslararası göçü sözkonusu iken 80’lerden sonra çeşitli ülkelere farklı etnik, dini, kökenlere sahip ve farklı amaçlarla göç eden sığınmacı, mülteci, transit göçmen ve kaçak işçi gibi çok çeşitli göçmen gruplarının akınına sahne olmuştur. Türkiye uluslararası göç rejimleri içinde göç veren olarak tanımlanmaktan çıkıp “göç alan” bir ülke haline gelmiştir. (50)

Türk kökenli olmayan yabancıların Türkiye’ye göçü 90’lı yıllardan sonra ortaya çıkmıştır. Özellikle Sovyetlerin dağılmasından sonra ortaya çıkan ekonomik kriz, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ve seyahat olanaklarının artması ile birleşerek bu ülkelere Türkiye’ye yönelik düzensiz göç akımlarını yaratmıştır. Bu düzensiz göç hareketi ile bavul ticareti, çocuk bakıcılığı veya seks endüstrisinde çalışmak için giriş yapan Sovyet uyruklu kadınların sayısı artmıştır. (51)

Nilüfer Narlı’nın 1994 ve 2002-2003 yıllarında saha araştırması verilerine dayanarak gerçekleştirdiği çalışma Türkiye’ye insan ticareti ve insan kaçakçılığı yoluyla Güneydoğu Avrupa’dan, Rusya’dan, Ukrayna’dan, Kafkaslar’dan, Ortadoğu ve Afrika’dan yasadışı işgücü ve göçmenlerin geldiğini; Ukrayna, Moldova, Rusya, Azerbaycan, Gürcistan’dan gelen bir çok seks işçisi için Türkiye’nin hedef ülke konumunda olduğunu ortaya koymaktadır. (52)

Erder ve Kaşka’nın gerçekleştirdiği çalışmada Türkiye’ye özellikle Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna, Rusya gibi ülkelere gelen kadınların turist vizesi ile giriş yaptığı; ev hizmeti ve fuhuş sektöründe yasadışı çalıştığı belirtilmektedir. (53)

Moldovalı kadınlarla yapılan bir başka çalışmada bu kadınların ekonomik nedenlerle Türkiye’ye geldiği, turist vizesi ile yasal giriş yaptıkları; ancak yasadışı oturmaya devam ettikleri belirtilmektedir. Yasal giriş dışında tüm süreç enformal yollarla organize edilmekte, iş bulma ve çalışma koşulları enformal yollarla gerçekleştirilmektedir. Türkiye özellikle eski Sovyetler Birliği ülkeleri vatandaşları tarafından hedef ülke olarak tercih edilmektedir. (54)

İçduygu, Türkiye'ye yönelik düzensiz göç akımlarında 3 ana eğilimden sözeder: Birincisi; özellikle Romanya, Gürcistan, Rusya, Ukrayna ve Moldova gibi Doğu Avrupa ülkeleri ile eski Sovyet ülkelerinden, inşaat, tekstil, turizm, eğlence, fuhuş gibi sektörlerde çalışmak üzere gelen göçmenlerin yarattığı akımdır. Birçoğu yasal yollardan turist olarak giriş yapmakta, ancak vize süreleri dolduktan sonra ülkede kalmaya devam etmekte ve kayıt dışı göçmen durumuna düşmektedirler. İkinci göç hareketi Ortadoğu'dan, özellikle İran ve Irak'tan, Bangladeş, Sri Lanka, Pakistan gibi Asya ülkeleri ile Kongo, Somali, Nijerya gibi Afrika ülkelerinden gelen göçmenlerden oluşan düzensiz göç hareketidir. Bu göçmenler Türkiye'yi hedef ülkeye ulaşmak için geçiş ülkesi olarak kullanırlar. Göçmen kaçakçıları yardımı ile ülkeye yasadışı giriş yaparlar, yine yasadışı yollarla ülkeden ayrılırlar. Üçüncü grup ise; sığınma talepleri reddedilen sığınmacıların ülkelerine geri dönmeleri süreci içine girmesi beklenirken, üçüncü bir ülkeye gitme çabası ile yasadışı sınır geçişe teşebbüs eden, kayıt dışı çalışan ya da Türkiye'de kaçak kalmaya devam eden göçmen gruplarıdır. (32)

İçduygu, Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinde 4 tip göçmen tanımlamaktadır:

- 1-Sığınmacı ve mülteciler
- 2-Transit göçmenler
- 3- Kayıt dışı işçi göçmenler
- 4- Düzenli göçmenler

2.2.1. Ülkemizde Düzensiz Göç Sürecinin Durumu

Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre ülkemizde 1995-2007 yıllarında yakalanan yasadışı göçmen sayısı 700.000'i geçmiştir.(Tablo 2-2) (28)

Göçmen kaçakçılığı örgütlerine ilişkin operasyonlar sonucunda, sayıları yüz binlerle ifade edilen yasadışı göçmenlerin bu geçişlerini organize ederek kolay yolla büyük miktarlarda para kazanan çok sayıda göçmen kaçakçısı yakalanmıştır. Pasaport Kanunu hükümlerine göre yasadışı göçe karışacağından şüphe duyulan ya da sahte belgelerle giriş yapmak isteyen yabancıların, ülkeye girişine izin verilmemektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre 1997-2008 yılı arasında 117.183 yabancıların ülkeye girişine izin verilmemiştir. (28)

Tablo 2-2: Yakalanan Yasadışı Göçmen, Göçmen Kaçakçısı ve Tekne Sayısı

	Yakalanan Göçmen Sayısı	Yakalanan Göçmen Kaçakçısı Sayısı	Yasadışı Göçmenlerle Giriş-Çıkış Yapmaya Çalışan Tekne Sayısı
1995	11.362		
1996	18.804		
1997	28.439		
1998	29.426	98	
1999	47.529	187	
2000	94.514	850	
2001	92.365	1155	19
2002	82.825	1157	70
2003	56.219	937	18
2004	61.228	956	12
2005	57.428	834	28
2006	51.983	951	27
2007	64.290	1242	51
2008 (ilk 11 ay)	62.459	1208	360
Toplam	758.871	9575	585

Kaynak (28): EGM. *Yasadışı Göç ve Göçmen Kaçakçılığı*.

Ülkemizde insan ticareti mağdurları ile ilgili durumu gösteren bulgular Tablo 2-3’de belirtilmiştir. Dışişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre 2004-2008 yılları arasında 1007 insan ticareti mağduru kadın kurtarılmıştır. Bu kadınların 595’inin ülkesine geri dönüşü sağlanmış, 45’i sığınma evine yerleştirilmiştir.(55)

Tablo 2-3: Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurları

	Kurtarılan İnsan Ticareti Mağduru	Gönüllü Olarak Ülkesine Dönen Mağdur	Sığınma Evlerinde Kalan Mağdur Sayısı	Yakalanan İnsan Taciri Sayısı
2004	239	61	1	227
2005	256	220	14	379
2006	246	197	19	422
2007	148	117	11	308
2008	118*			248*
Toplam	1007	595	45	1548

Kaynak (55): Dışişleri Bakanlığı. *Türkiye’nin İnsan Ticareti ile Mücadelesi*.

*Emniyet Genel Müdürlüğü, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı verilerinden alınmıştır.(62)

Uluslararası Göç Örgütü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) de çalışma yaptıkları gruplarla ilgili çeşitli sayısal verileri ortaya koymaktadır. IOM’nin 2004-2009 yılları arasında Türkiye’de yardım ettiği insan ticareti mağduru kadın sayısı 680’dir. Bu kadınların ülkelere göre dağılımına bakıldığında Modovalı kadınların sayısı dikkat çekmektedir. Aynı veriler reşit olmayan genç kızların da düzensiz göç sürecinde mağdur olduğunu göstermektedir. (Tablo 2-4)

Tablo 2-4: IOM Türkiye Tarafından Yardım Edilen Mağdurlar, 2004-2009

Kaynak Ülke	2004		2005		2006		2007		2008		2009		Toplam
	yetişkin	reşit olmayan	yetişkin	reşit olmayan	yetişkin	reşit olmayan	yetişkin	reşit olmayan	yetişkin	reşit olmayan	yetişkin	reşit olmayan	
Azerbaycan	3		2		6	3	3		4				21
Belarus	1		5		1				2				9
Bulgaristan					2		6		1				9
Endonezya											1		1
Ermenistan					1								1
Fas									1				1
Gürcistan			3		2		3						8
Kazakistan	1		6		1					1			9
Kirgizistan			19	1	23	1	13	1	4		1		63
Kolombiya	1												1
Moldova	33	1	62	2	59		42	1	16	1	1		218
Özbekistan	1		11		16		11		18	2		1	60
Romanya	5	1	9	2					4				21
Rusya	2		28	1	37	2	16	2	6				94
Sri Lanka							1						1
Tunus							1						1
Türkmenistan	1		2		4		12		15		6		40
Uganda			1										1
Ukrayna	12		65	1	29	4	6		3		1		121
Toplam	60	2	213	7	181	10	114	4	74	4	10	1	680
Genel Toplam	62		220		191		118		78		11		680

Kaynak (56): IOM. Türkiye İstatistikleri 2009, İnsan Ticareti İndeksi, IOM Türkiye'den Eğilimler

2007 yılı Türkiye İnsan Ticareti ile Mücadele Raporu Türkiye’de insan ticaretine konu olan ülkelerin vatandaşlarını dikkate alarak hazırladığı istatistiklerde ülkeye giriş-çıkış yapan ziyaretçi sayısının 20 milyonun üzerinde olduğunu ortaya koymaktadır. (Tablo 2-5)

Tablo 2-5: Türkiye’ye Giriş ve Türkiye’den Çıkış Yapan Ziyaretçi Sayıları

Ülke	Giriş Yapan Ziyaretçi Sayısı	Mağdur Sayısı	Fuhuşa	
			Karışanların Sayısı	Mağdur / Fuhuş Oranı (%)
Azerbaycan	1.554.577	65	1.256	5,18
Beyaz Rusya	332.137	10	100	10,00
Bulgaristan	5.349.764	9	50	18,00
Ermenistan	164.196	2	121	1,65
Gürcistan	1.780.269	44	1.386	3,17
Kazakistan	519.951	19	83	22,89
Kırgızistan	141.322	84	451	17,11
Moldova	414.219	256	1.625	15,75
Özbekistan	116.452	42	230	18,28
Romanya	1.603.305	33	131	17,58
Rusya Federasyonu	7.746.837	152	1.222	12,44
Türkmenistan	186.055	29	323	8,98
Ukrayna	1.689.062	148	1.317	11,24
Sri Lanka		1		
Tunus		1		
Toplam	20.998.126	885	8335	

Kaynak (57): IOM. 2007 Yılı Türkiye İnsan Ticareti ile Mücadele Raporu.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 1995-2005 yılları arasındaki sığınma istatistikleri başvuruların 1998-2001 yılları arasında yoğun olduğunu göstermektedir. (Tablo 2-6)

Tablo 2-6: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 1995-2005 Sığınma İstatistikleri

	Başvurular	Sığınma Talep Eden Kişiler	Mülteciler
1995	3977		
1996	4437		
1997	4639		
1998	7329	3570	1868
1999	7228	5134	1874
2000	7016	5209	2140
2001	5931	4176	2527
2002	4313	2591	2409
2003	4274	3453	1740
2004	3898	3770	2770
2005	3914	4929	2342

Kaynak (58): UNHCR, 1994-2005 Arası Sığınma İstatistikleri.

2.3. Düzensiz Göç İle İlgili Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

II. Dünya Savaşı sonrası sadece Avrupa’da bir milyonun üzerinde mülteci evsiz kalmıştır. Bu insanların sorununa çözüm bulunması amacıyla Birleşmiş Milletler (UN) Genel Kurulu tarafından 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuştur. 1951 yılında ise Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi kabul edilmiştir. (59)

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine kaynaklık eden konferansa katılan 26 ülkeden biridir ve sözleşmeyi coğrafi çekince hakkını kullanarak imzalamıştır. Türkiye

böylece Avrupa'dan gelecek mültecilere koruma sağlayacağını belirtmiştir. 1967 Protokolünü 1968 yılında imzalayan Türkiye zaman sınırlamasının kaldırılmasını kabul etmekle beraber coğrafi çekince hakkını korumuştur. (59)

Ülkemizden iltica/sığınma talebinde bulunan yabancıların talepleri; 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli ek protokole bağlı olarak çıkarmış olduğumuz 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak 30.11.1994 tarih ve 22127 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hükümlerine göre değerlendirilmektedir. Buna göre:

Mülteci: Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı,

Sığınmacı: Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı, ifade etmektedir.(60)

Türkiye, Avrupa ülkelerinden gelen ve iltica talebinde bulunan yabancılar, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki kriterlere uyması durumunda mülteci statüsü vererek daimi ikametine izin vermekte, Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere gelerek Türkiye'den sığınma talebinde bulunan yabancılar, kriterlere uyması durumunda "sığınmacı" statüsü vererek üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar uluslararası koruma sağlamaktadır. (60)

İltica yönetmeliğine göre; Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden yabancılardan Türkiye'ye yasal yollardan gelenler bulundukları yer valiliklerine, yasal olmayan yollardan gelenler ise

giriş yaptıkları yer valiliklerine gecikmeden müracaat ederler. İçişleri Bakanlığı tarafından başvurunun olumlu bulunması halinde başvuru sahibine belirli pilot illerde ikamet izni verilir. İstanbul, Ankara, İzmir gibi illerin metropol olması ve mülteci/sığınmacıların denetimlerinin zor olması nedeniyle İçişleri Bakanlığınca mülteci/sığınmacıların bu illerde ikametine izin verilmemektedir. Başvurunun olumsuz sonuçlanması halinde, başvuru sahibine 15 gün içinde Türkiye’yi terk etmesi gerektiği tebliğ edilir. (61)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun “Milenyum Bildirgesinde” yer alan ilkeleri hayata geçirmek, kadın ve çocuk haklarına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının yaygınlaştırılması ve hakların ihlal edilmesini önlemek amacıyla, üye devletlere yirmi üç sözleşme iletilmiş ve acilen imzalanması, onaylanması istenmiştir. 15 Kasım 2000 yılında kabul edilen “Sınır Aşan Organize Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Konvansiyonu” ve aynı tarihli “Ek Protokol” anılan yirmi üç sözleşme arasında yer almaktadır. Bu protokollerden birincisi “İnsan Ticareti, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” diğeri “Göçmen Kaçakçılığına İlişkin Protokoldür.” Türkiye Birleşmiş Milletler Sınıraşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ve Ek Protokolleri 2000 yılında imzalamış ve 2003 tarihinde de TBMM’de onaylamıştır. Bu çerçevede yasal önlemler de almıştır. (42)

“İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” (Palermo Protokolü) çerçevesinde Türk Ceza Kanunu 80. maddesinde insan ticaretinin tanımı yapılarak bu suç işleyenlere para ve hapis cezası getirilmiştir. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 80. madde, 19 Aralık 2006 tarihinde değişikliğe uğramış ve insan ticareti tanımına “fuhuş yaptırmak” da eklenmiştir. Böylece insan ticaretinin en önemli boyutu zorla fuhuşun 80. maddeden cezalandırılması sağlanmıştır. 6 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe giren yabancıların çalışma izinleri hakkındaki kanun çerçevesinde de ev hizmetinde çalışacak yabancıların çalışma için izin başvurusu yapmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. (62)

TCK Madde 80 insan ticaretini şu şekilde tanımlar:

1. Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir

veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası verilir.

2. Birinci fıkarda belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.
3. Onsekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkarda belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkarda belirtilen cezalar verilir.
4. Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.

İnsan ticareti ile mücadele uluslararası işbirliği gerektiren bir sorundur. Bu doğrultuda öncelikle Türk ve Belarus İçişleri Bakanlıkları arasında 2004 yılı Eylül ayında yürürlüğe giren, insan ticareti ve yasadışı göçle mücadelede işbirliğini öngören bir “mutabakat zaptı” imzalanmıştır. (63). Gürcistan, Kırgızistan, Moldova, Ukrayna ile insan ticaretiyle mücadele alanında işbirliği protokolleri imzalanmıştır. Türkiye, Göç Politikası Geliştirme Merkezi ile bir işbirliği protokolü imzalamış, 30 Kasım 2004’de Uluslararası Göç Örgütü’nün üyesi olmuştur. (62)

Türkiye göçmen kaçakçılığını da suç olarak kabul etmiş ve TCK’nın 79. maddesinde tanımını yaparak cezai yaptırımları da belirtmiştir:

1. Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan;
 - a. Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkan sağlayan,
 - b. Türk vatandaşı veya yabancıнын yurt dışına çıkmasına imkan sağlayan,
 kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

2. Bu suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek cezalar yarı oranında artırılır.
3. Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Türkiye yasadışı göçle mücadele çerçevesinde kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmaları yapmıştır. Suriye, Kırgızistan, Romanya, Ukrayna ve Yunanistan ile anlaşmalar imzalanmıştır. Türkiye, 2006 yılından bu yana Budapeşte Süreci'ne başkanlık etmektedir. Yasadışı dışı göçün önlenmesi ve yasadışı göçle mücadelede kalıcı çözümler ve sürdürülebilir mekanizmalar kurmayı amaçlayan, işbirliği ve diyalog forumu olan Budapeşte Süreci'ne 50 ülke hükümeti ve 10 uluslararası örgüt katılmaktadır. (64)

Türkiye'de yabancılar çeşitli sebeplerle, ya suç teşkil ettiği iddia edilen faaliyetler nedeniyle, ya ülke sınırlarından yasadışı giriş-çıkış yaptıkları ya da geçici iltica sisteminin koşullarına uymadıkları gerekçesiyle gözaltına altına alınır. Gözetim altına alınan yabancıların çoğu “yabancılar misafirhaneleri”nde tutulur; küçük bir bölümü de polis karakolların nezarethanelerinde ya da havalimanlarının transit bölgelerinde tutulurlar. Türkiye'de misafirhaneler, her şehirde bulunan Emniyet Müdürlükleri'nin Yabancılar Şubesi'nin Takip ve Kontrol Masası tarafından yönetilirler. Takip ve Kontrol Masası, Türkiye sınırlarından yasadışı girmiş ya da çıkma teşebbüsünde bulunmuş; vize koşullarını ihlal etmiş ya da yasadışı faaliyetlerde bulunduğu iddia edilen yabancılardan sorumludur. (65)

İkamet durumlarını aşağıdaki koşullarla ihlal eden yabancılar gözaltına alınabilir ve ceza hukukuna göre suçlanabilir:

- Yasadışı giriş
- Yasadışı çıkış
- Geçici ikamet için belirlenen şehirden izinsiz ayrılma

2.3.1. Türkiye'nin Taraf Olduğu Bazı Uluslararası Anlaşmalar

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol

- Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)
- Uluslararası Çalışma Örgütü 29 no'lu Cebri ve Mecburi Çalıştırmaya İlişkin Sözleşme, 05 no'lu Zorla Çalışmanın Kaldırılması Sözleşmesi, 182 no'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Koruması Uluslararası Sözleşmesi
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948);
- Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966);
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966);
- Evlilik İradesi, Evlilikte Asgari Yaş ve Evliliklerin Kaydedilmesine Dair Sözleşme (1962);
- Evli Kadınların Uyraklığı Sözleşmesi (1957);
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme (1984);
- Her Türlü Irk Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme (1965);
- Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi Üzerine İsteğe Bağlı Protokol (1966);
- UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme (1960);
- Eşit Kazanç Sözleşmesi (1953);
- Anneliğin Korunması Sözleşmesi (1955);
- Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi (1960);
- Aile Sorumlulukları Olan Çalışanlar Sözleşmesi (1983);
- Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi (1953);
- İnsan Kaçakçılığının ve Başkalarının Fahişeliğinin Sömürülmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (1949);

- Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Kölelik Benzeri Yapı ve İşleyişlerin Kaldırılması Üzerine Ek Sözleşme (1956);
- Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme ve Buna İlişkin Protokol (1951 ve 1967);
- Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (1954);
- Vatansızlığın Azaltılması Sözleşmesi (1961);
- Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1950);
- Avrupa Sosyal Tüzüğü (1961).

2.3.2. İnsan Ticareti ile Mücadele ve İşbirliği Yapılan Kurumlar

İnsan ticareti ile mücadele amacıyla Dışişleri Bakanlığı bünyesinde 2002 yılında “İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü” kurulmuştur. Ulusal Görev Gücü (UGG)³ Türkiye’de insan ticaretinin önlenmesi mağdurların tespit edilmesi, korunması ve tacirlerin cezalandırılmasına yönelik politikalar geliştirilmesi için hükümet, ulusal ve uluslararası kuruluşların biraraya geldiği bir platformdur. Ayrıca mağdurların tespit edilmesi, gerekli desteğin sağlanması ve kurumlararası eşgüdüm sağlamak için Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı, Uluslararası Göç Örgütü, Kadın Dayanışma Vakfı, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) ve ilgili kurumların yer aldığı ulusal yönlendirme mekanizması çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir. Kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen operasyonlarda tespit edilen mağdurlar Yabancılar Hudut İltica Dairesi

³ Avrupa Birliğinin Adalet ve İçişleri Müktesebatına uyum çalışmaları çerçevesinde iltica, göç ve dış sınırların korunması konularının birbiriyle irtibatlı olarak değerlendirilerek kapsamlı bir uyum stratejisi belirlenmesi için İçişleri Bakanlığı Dış ilişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi koordinatörlüğünde, Sekreteryasını Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı’nın yaptığı Genel Kurmay Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Dış ilişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi görevlilerinden oluşan İltica, Göç ve Dış Sınırların Korunması Görev Gücü kurulmuş; Haziran 2002’de çalışmalarına başlamıştır.

Başkanlığının koordinasyonunda İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı ve Kadın Dayanışma Vakfı tarafından yönetilen sığınma evlerine yerleştirilmektedir.(57)

İstanbul ve Ankara'daki sığınma evlerinde mağdurlara hukuki, psikolojik ve tıbbi danışmanlık sağlanmaktadır. Ayrıca Sağlık Bakanlığı insan ticareti mağdurlarının ücretsiz tedavilerini sağlamaktadır. (66)

1991'de Körfez Savaşı krizi esnasında kurulan IOM, göç yönetimi ve insan ticaretiyle mücadele konularında çalışmalar yapmaktadır. IOM, acil durumlarda yardım, mültecilerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, gönüllü geri dönüşlere yardım, göçmen sağlığı, para gönderme ve yasal göç seçeneklerinin desteklenmesi gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde bulunan, hükümetlerarası bir kuruluş olan IOM, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerden toplam 112 üye devletten oluşmaktadır. Türkiye, IOM'in Ankara'daki diplomatik misyonunun yasal statüsünü, imtiyazları ve dokunulmazlıklarını tanımlayan karşılıklı bir anlaşmayı onaylamasının ardından Kasım 2004'te kuruluşa üye devlet statüsüyle katılmıştır. Birleşmiş Milletler ve tüm bağlı kuruluşlarıyla (UNDP, UNFPA, UNHCR, UNICEF ve ILO) yakın işbirliği içerisinde çalışmakla birlikte, bağışlardan elde edilen gelirlerle finanse edilen bağımsız bir kuruluştur. IOM'in Türkiye'de Ankara ve İstanbul olmak üzere iki ofisi bulunmaktadır. (67)

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2003 yılında İçişleri Bakanlığı ile, 2004'de Jandarma Genel Komutanlığı ile imzaladığı protokoller çerçevesinde mağdurlara yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. 2004 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile imzaladığı protokol ile insan ticareti mağdurlarına yönelik hukuki, psikolojik ve tıbbi danışmanlık hizmetleri alabilecekleri sığınma evi kurmuştur.(68)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, mültecilerin korunması, hükümetler nezdinde politikaların geliştirilmesi, mültecilerin vatanlarına dönüşlerinde ya da gittikleri ülkede uyum çalışmalarını düzenlemek üzere faaliyet göstermektedir.(69)

Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2004 yılında Mültecilere Hukuki Destek Projesini başlatmıştır. Proje, bir grup avukat ve insan hakları savunucusu tarafından her yıl Türkiye'ye mülteci statüsü alabilmek için gelen birçok insanı desteklemek ve hukuki olarak temsil etmek amacıyla kurulmuştur. 2006 yılının sonbaharında dernek, mülteci savunuculuk alanındaki çalışmalarını genişleterek, Mültecilere Destek ve Savunuculuk

Programını oluşturmuştur. Sivil toplum kuruluşlarını eğitmek, Türkiye’deki mültecilerin durumu hakkında yerel ve uluslararası kamuoyunda farkındalık yaratmak, yetkililerin mülteci haklarını koruyan yasa ve uygulamalar ortaya koymaları için lobi yapmak üzerine odaklanmıştır. (70)

14 Haziran 2008’te İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı ile Birleşmiş Milletler arasında Türkiye’de birlikte çalışmayı ngren İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Protokol mültecilere yardım konusunda birlikte hareket etmeyi öngörmektedir.(71)

2.4. Düzensiz G ve Kadın

Kadınlar ve genç kızlar düzensiz göç sürecinde istismar ve şiddete çok daha savunmasız kalmakta, g sürecinin risklerinden orantısız bir şekilde etkilenmektedirler. (72)

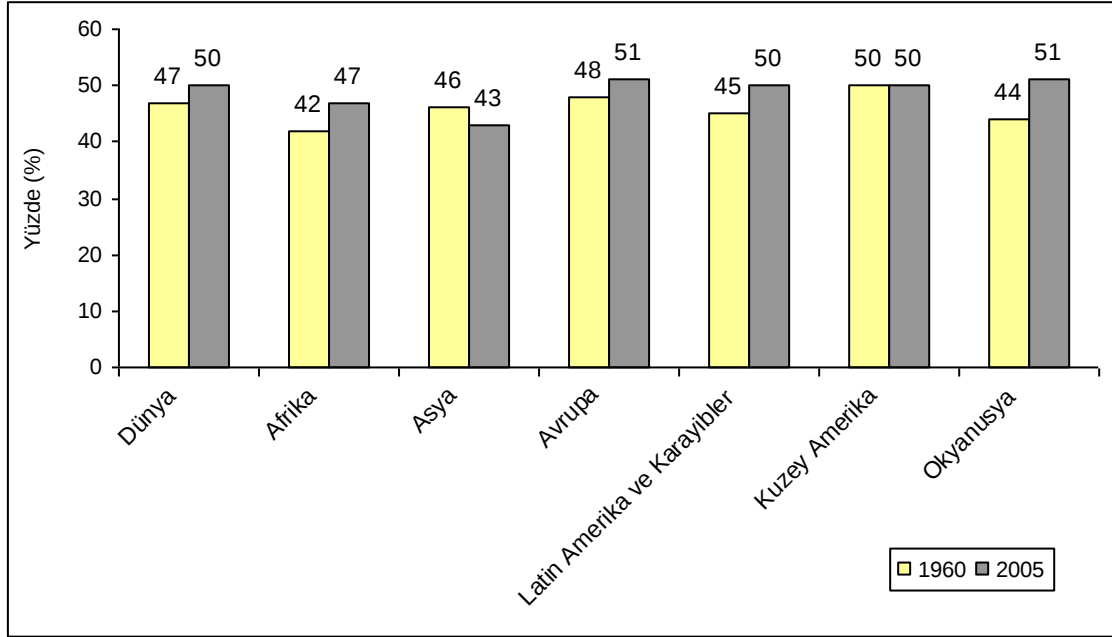
Uluslararası g hareketlerinde son yıllarda kadınların görünürlüğü artmaktadır. Kadın göçmenler toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde iş imkanları bulmakta, toplumsal cinsiyete dayalı yüklendikleri ev ve aile sorumlulukları işgücü piyasasında da yer bulmaktadır. Filipinler, Eritre, Salvador gibi ülkelerden pek çok kadın Güney Avrupa ülkelerine ev hizmetinde çalışmak üzere g etmektedir. Göçmen kadınlar için en ağır koşullar, sömürü ve istismarın yaşandığı eğlence ve fuhuş sektöründe çalışmak zorunda kaldıklarında sözkonusudur. Özellikle Güneydoğu Asya’dan, Sovyetlerin dağılması ile Doğu Bloku ülkelerinden kadınlar, fuhuş sektöründe çalışmak üzere diğer ülkelere gitmektedir. Doğru Avrupa’da Moldova, Ukrayna, Bulgaristan gibi ülkeler kadın ticareti için kaynak ülke olma özelliği taşımakta; model, sekreter, dansi olma vaadi ile kandırılan kadınlar Batı Avrupa’ya götürülmektedir. (17)

Birleşmiş Milletler verilerine gore, kadınlar dünyadaki göçmen popülasyonun yarısını oluşturmaktadır. 1960 ile 2005 yılları arasında uluslararası g sürecindeki kadınların oranı genel göçmen popülasyonunun içinde %3’lk bir artış ile %46.7’den %49.6’ya yükselmiştir. Buna göre; 95 milyon kadın göçmendir.(73)

Eski Sovyetler Birliği lkelerinde kadın göçmenlerin sayısı erkeklerden fazladır. Bu oran yaklaşık %58 dir ve artış göstermektedir. Karayibler ve Latin America’da %50, Avrupa ve Okyanusya’da %51 olan kadın oranı artmaya devam etmektedir. Afrika’da

oran %47'dir ve artış göstermektedir. Asya'daki oran %43'dür ve 1960 yılına göre azalma göstermektedir (Şekil 2-4) (74)

Şekil 2-4: Bölgelere Göre Göçmen Kadınların Oranı, 1960 ve 2005

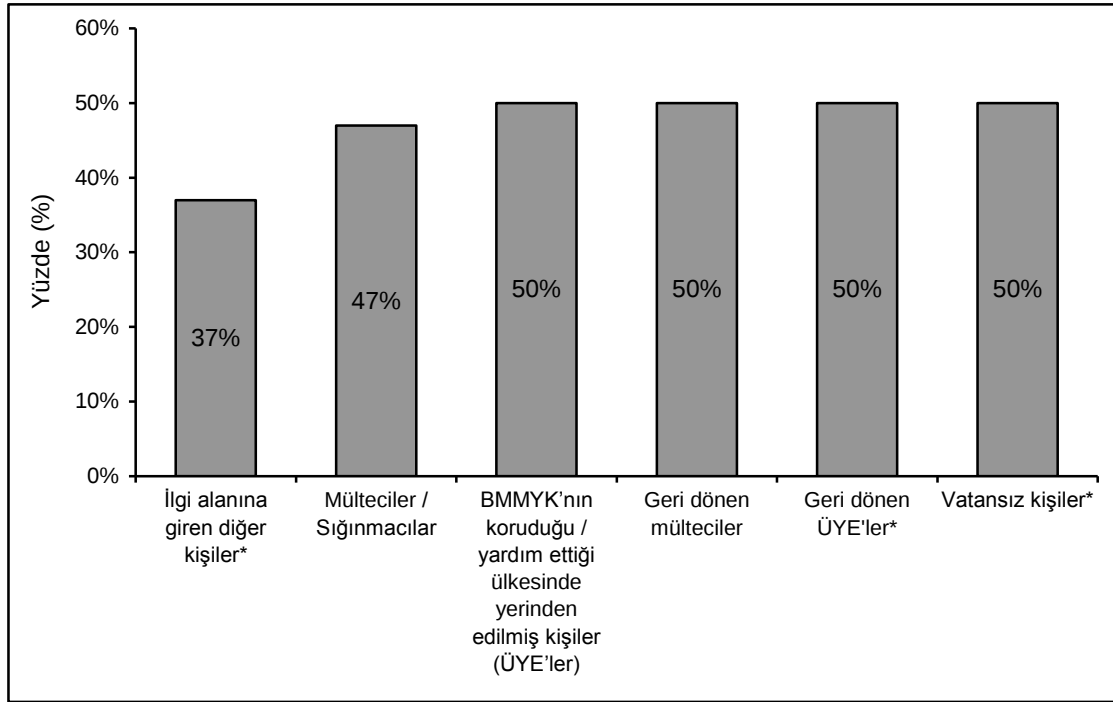

Kaynak (74): Morrison AR, Schiff M, Sjöblom M, editörler. *The International Migration of Women*.

Benzer şekilde mülteci topluluklarının da yaklaşık yüzde ellisini kadınlar ve kız çocukları oluşturmaktadır. Kadınlar, evlerinin, ülkelerinin ve çoğu zaman da ailelerinin korumasından yoksun, savunmasız duruma düşebilirler. Sürgüne yapılmış uzun bir yolculuğun yanı sıra, yetkililerden kötü muamele ya da kayıtsızlıkla ve sözde güvenli olan bir yere varmalarından sonra bile devam edebilen cinsel tacizle karşı karşıya kalabilirler. (75,76) (Şekil 2-5)

Küresel olarak cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet en çok kadınlar ve çocukları etkilemektedir. (77) Kadın göçmenler toplumlardaki cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle istismar edilmeye daha fazla maruz kalmaktadır. (51)

Şekil 2-5: Nüfus Kategorisine Göre Kadınların Yüzdesi, 2007 Sonu

Kaynak (76): UNHCR . 2007 *Global Trends: Refugees, Asylum-Seekers, Returnees, Internally Displaced And Stateless Persons*.

*Bu kategorilere giren insanların üçte birinden azı için demografik veri mevcuttur. Bu nedenle, bu yüzdelere temsil niteliğine sahip değildir.

Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti doğuran çok sayıda etken vardır. Bunlar arasında cinsiyet eşitsizliği, güç kanıtlama ve insan haklarına saygı göstermemek sayılabilir. Silahlı çatışma ve zorunlu yer değiştirme durumları da cinsiyete dayalı şiddet fillerine katkısı olan etkenler arasında oldukça zedeleyici ve ağır bir insan hakkı ihlalidir. UNHCR tarafından hazırlanan Mülteci Krizlerinde Cinsel ve Cinsiyete Dayalı Şiddet Kılavuzu mültecilerin maruz kaldığı cinsel şiddetin tiplerini ortaya koymaktadır. (Tablo 2-7) (77)

UN tarafından hazırlanan bu kılavuzda uluslararası çalışmalardan örnekler de sunulmaktadır. Kenya'da Dadaab Kampları çevresinde mülteciler ve yerel nüfus için genel olarak şiddet ve özel olarak ırza geçme ciddi bir sorun olarak belirlenmiştir. Tecavüzü önleme stratejileri ve tecavüz sonrasında erken sağlık bakım gereği konularında toplumu bilinçlendirmek için yoğun eğitim çalışmaları yapılmıştır. Çok sayıda paydaşın katılımı ve özellikle mülteci topluluğunun aktif katılımı ile yürütülen eşgüdümlü duyarlılaştırma kampanyaları ile bazı olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Tecavüz olayını sağlık merkezine bildirmiş mağdurların %75'inden çoğu olaydan sonra üç gün içinde sağlık bakım hizmeti talep etmiştir. (77)

Tablo 2-7: Mülteci Döngüsünde Cinsel Şiddet

Aşama	Şiddet Tipi
Çatışma Sırasında Kaçış Öncesinde	- İktidarda bulunan kişiler tarafından istismar - Kadınların cinsel şiddet ve dayığa maruz kalması “Askerler” tarafından gerçekleştirilen cinsel şiddet
Kaçış Sırasında	- Eşkiyalar, sınır muhafızları, korsanlar tarafından cinsel saldırı - Kaçakçılar, esir tüccarları tarafından kaçakçılık amacıyla ele geçirilme
Sığınılan Ülkede	- Yetkili kişiler tarafından cinsel saldırı, şantaj - Koruyucu aile yanına yerleştirilmiş kız çocuklarına yönelik cinsel taciz - Aile içi şiddet - Yakacak toplarken, su getirirken vb. maruz kalınan cinsel saldırı - Sağ kalabilmek için cinsel ilişkide bulunma
Geri Dönüş Sırasında	- Ailesinden ayrılmış olan kadınlara, kız çocuklara yönelik cinsel taciz - Yetkili kişiler tarafından cinsel taciz - Eşkiyalar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı
Yeniden Toplumla Bütünleşme Sırasında	- Geri dönenler ceza olarak cinsel tacize maruz kalabilirler - Hukuki statü elde edebilmek için cinsel şantaja maruz kalma

Bir başka örnek de Ukrayna’da Aile Planlaması Derneği’nce gerçekleştirilen bir çalışmadır. Dernek kentlerdeki mülteci kadınlar arasında Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon (CYBE) oranında artış ve karmaşık sosyal/ekonomik sorunlar olduğunu belirlemiştir. Bu mülteci kadınlara ulaşmak için özel bir uygulama ile üreme sağlığı, okur yazarlık ve toplumla bütünleşmeyi desteklemek için Ukrayna’da geçerli toplumsal/kültürel normlar ve davranışlar gibi konularda eğitim verilmiştir. Bu kurslar sonucunda, daha çok sayıda kadın, CYBE tedavisi dahil olmak üzere, sağlık bakım hizmeti talep etmiş ve bu hizmetlerden yararlanmıştır. Kadınlar tedavi için kliniğe eşlerini de getirmeye başlamışlardır.(77)

Mültecilerle yapılan tüm çalışmalarda cinsel şiddete açık olma ve incinebilirliğin arttığı rapor edilmektedir. Mülteciler açısından dil ve kültür farklılıklarından kaynaklanan ayrımcılık, dışlanma, düzenli cinsel partnerlerden ayrılmış olmak, destek ve arkadaşlığın eksikliği, gerçek kimliğini saklama duygusu, sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşımındaki sorunlar AIDS’e yakalanma riskini arttırmaktadır. Aile ve toplum yaşamının göç sırasında ve sonrasında kesintiye uğraması, özellikle de yoksulluk ve kriz durumları, kişilerin riskli cinsel davranışlar içine girmesine ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara maruz kalmasına neden olabilmektedir. Göç sırasında kadınlar daha fazla cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar. Diğer bir boyut ise, bazı kadınların korunma, gıda ve para için cinselliklerini kullanmaktan başka seçenekleri bulunmamasıdır. Bu durum HIV/AIDS bulaşma riskini arttırmaktadır. Mülteci grubu içinde yalnız kadınlar, aile reisi olan kadınlar, refakatsiz çocuklar, koruyucu aile gözetimindeki çocuklar, gözaltındaki kişiler daha fazla oranda savunmasızdır. Sosyal kargaşa ve korumanın eksikliği ergenlerde özellikle genç kızlarda tecavüzü de kapsayan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, yiyecek ve hizmete ulaşma karşılığı seks yapma ve küçük yaşta cinsel aktiviteyi beraberinde getirir. Bunun sonucu olarak cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS, istenmeyen gebelik ve güvensiz koşullarda düşükler sıklıkla yaşanmaktadır. (78)

İnsan ticareti mağduru kadın çok sayıda ve üst üste sağlık riski ile karşı karşıyadır. Fuhuşa zorlanmakta, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bu süreç diğer travmatik olaylardan farklı olarak sürekli, uzayan ve tekrarlayan durumdadır.(79)

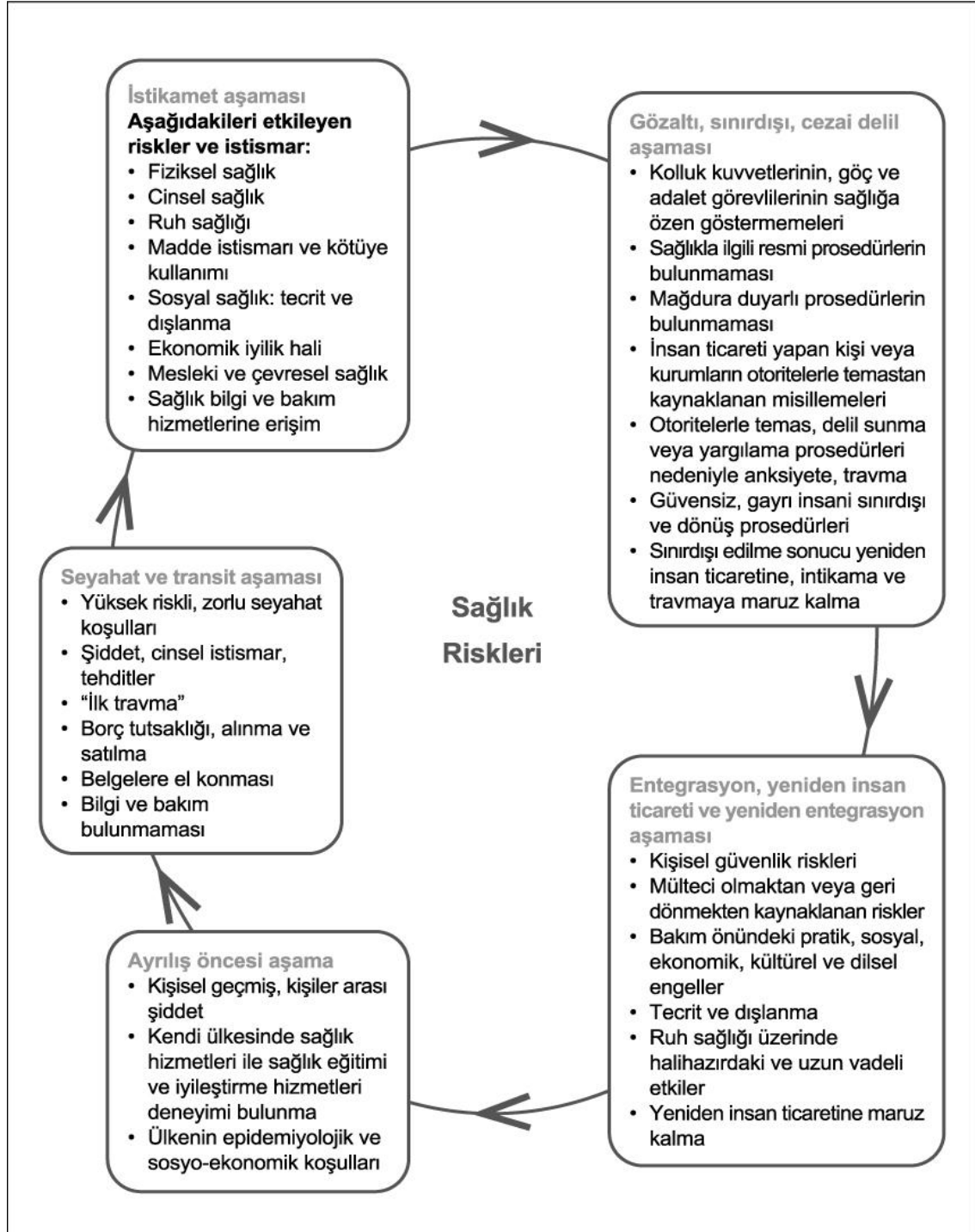
UNDP’nin insan ticareti ve HIV konusunda yaptığı çalışmada Güney Asya’da her yıl 150.000-200.000 arasında insanın mağdur olduğu belirtilmektedir. İnsan ticareti

mağduru kadınlar arasında HIV prevalansını gösteren güvenilir datanın eksikliği vurgulanmakta, genelevlerde çalışanlara yönelik yeterince bilgi olduğu; ancak insan ticareti mağdurları için bu türden verilerin yetersizliğine dikkat çekilmektedir. Mumbai’de insan ticareti mağduru kadınlar arasındaki HIV prevalansının %22,9 olduğu belirtilmektedir. (80)

Avrupa’da iki yıl süren insan ticareti mağduru kadınların karşı karşıya kaldıkları sağlık riskleri ve sonuçları üzerine yapılan çalışma insan ticareti çerçevesinde halk sağlığı ve kadına yönelik şiddet arasındaki ilişkiye yönelik kavramsal çerçeve oluşturulmasına da olanak sağlamıştır.(10)

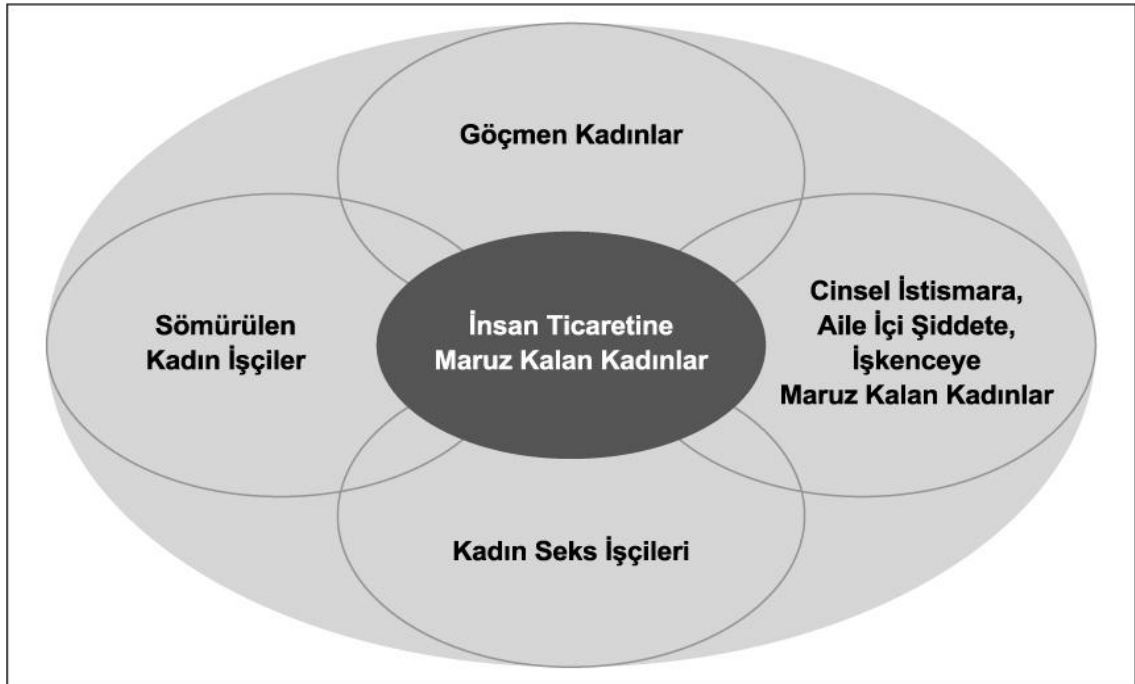
Birinci çerçeve kadınların sağlık ihtiyaçlarını insan ticareti sürecinin beş temel aşamasında göstermektedir. Bu çerçeve farklı aşamalardaki sağlık riskleri, hizmet ihtiyacı ve müdahale için fırsatlara dikkat çekmektedir. (Şekil 2-6)

Şekil 2-6: Kavramsal Çerçeve 1 - İnsan Ticareti Sürecinin Aşamaları

İkinci çerçeve insan ticaretine maruz kalan kadınların pekçok marjinal grup ve sosyal yönden dışlanmış gruplarla aynı savunmasızlıkları paylaştığını göstermektedir. (Şekil 2-7)

Şekil 2-7: Kavramsal Çerçeve 2 - Marjinalleştirme ve Savunmasızlık Katmanları

Üçüncü çerçeve, insan ticaretine maruz kalan kadınların yüz yüze kaldığı bu sağlık risklerini ve sonuçlarını betimlemek üzere tasarlanmıştır. (Şekil 2-8) İnsan ticaretiyle ilintili risk ve istismar biçimleriyle bunlardan kaynaklanan sağlık sonuçları şunları içerir:

Şekil 2-8: Kavramsal Çerçeve 3 - Sağlık Riskleri, İstismar ve Sonuçları

Risk ve İstismar Şekli

Potansiyel Sağlık Sonuçları

<i>Fiziksel İstismar</i>	<i>Fiziksel Sağlık</i>
• Cinayet • Fiziksel saldırı (bir nesneyle veya nesne olmadan dayak, tekmeleme, bıçaklama, kırbaçlama ve silahla saldırı) • İşkence (buz banyosu, sigarayla yakma, askıya alma, yaralara tuz basma) • Fiziksel mahrumiyet (uyku, gıda, ışık, temel ihtiyaçlar) • Fiziksel sınırlama (iple bağlama, kelepçe, zincir) ve hapsedilme • Tıbbi bakımı veya diğer gerekli bakımları kesme	• Ölüm • Akut ve kronik fiziksel yaralanmalar (ezikler, kırık, baş travmaları, beyin sarsıntısı, yaralar) • Akut ve kronik fiziksel engeller (sinir, kas veya kemik hasarları, duyu hasarları, diş sorunları) • Yorgunluk ve tükenmişlik • Kötü beslenme, dengesiz beslenme, açlık • Engellilik ya da ölüme neden olacak şekilde önceden varolan koşulların bozulması
<i>Cinsel İstismar</i>	<i>Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı</i>
• Zorla vajinal, oral veya anal seks; toplu tecavüz; alçaltıcı cinsel fiiller • Fuhuşa zorlama, müşteri sayısını kontrol edememe veya müşteri kabul edip etmemeye karar verememe • Korunmasız veya kayganlaştırıcı kullanmadan sekse zorlama • İstenmeyen gebelik, zorla düşük veya güvenli olmayan düşük • Cinsel aşığılama, çıplaklığa zorlama	• HIV/AIDS • Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE) ile pelvik enfeksiyon hastalığı (PID), sistit, servikal kanser ve infertilite gibi komplikasyonlar • Amenore ve dismenore • Cinsel ilişki sırasında akut ve kronik ağrı; vajinal yolda yırtık veya başka hasarların meydana gelmesi • Güvensiz düştükten kaynaklanan servikal

Oral kontraseptifleri veya diğer aile planlaması yöntemlerini yanlış kullanmaya zorlama	yetmezlik, septik şok, istenmeyen doğum gibi sonuçlar - Hassas bağırsak sendromu, stresle bağlantılı sendromlar - Cinsel ilişki konusunda pazarlık etme ve karar verme özgürlüğünden yoksun olma
<i>Psikolojik İstismar</i>	<i>Ruh Sağlığı</i>
- Kadınlara ve sevdikleri kişilere gözdağı verilmesi ve tehdit edilmesi - Kadınları zorlamak üzere yalan söyleme, kandırma ve şantaj, kadınların otoritelerden veya başkalarından yardım istemelerinin engellenmesi için otoriteler, yerel durum, hukuki statü ve aile üyeleri hakkında yalan söyleme - Erkek arkadaşı ya da fail tarafından duygusal manipülasyon - Tahmin edilemeyen ve kontrol edilemeyen olaylar ve çevreler - Tecrit ve zorla bağımlı hale getirilme	- İntihar düşünceleri, kendine zarar verme, intihar etme - Kronik anksiyete, uyku bozuklukları, sık sık kabus görme, kronik yorgunluk, baş etme kapasitesinin azalması - Hafıza kaybı, hafıza bozuklukları, çözülme - Somatik şikayetler (örneğin, kronik baş ağrısı, mide ağrısı veya titreme) ve başıgışıklık kaybı - Depresyon, sıklıkla ağlama, kabuğuna çekilme, odaklanmada zorluk çekme - Agresiflik, şiddetli taşkınlıklar, başkalarına karşı şiddet kullanma - Maddenin kötüye kullanımı, madde bağımlılığı - Başkalarına veya kendine güvenini kaybetme, kimlik ve özgüven sorunları veya kimlik ve özgüven değişiklikleri, suçluluk ve utanç duyma, yakın ilişki kurma ve devam ettirmede güçlük yaşama
<i>Zorla ve Kuvvet Kullanarak Uyuşturucu ve Alkol Kullandırma</i>	<i>Madde İstismarı ve Kötüye Kullanma</i>
Aşağıdaki amaçlar doğrultusunda kişinin rızası olmadan zorla alkol ve uyuşturucu verilmesi ve kullandırılması: - Kadın kaçırma, tecavüz etme veya fuhuşa zorlama - Faaliyetleri kontrol etme, boyun eğmeye zorlama, uzun çalışma saatlerini empoze etme veya kadınları küçültücü veya	- Aşırı doz, kendi kendine zarar verme, intihar - İstenmeyen cinsel eylemlere, korunmasız ve oldukça riskli cinsel eylemlere, yüksek riskli faaliyetlere, şiddete ve suça dahil olma - Bağımlılık

tehlikeli eylemlere dahil olmaya zorlama • Kendi kendine korunma savunmasının azaltılması ve itaati artırma • Kadınların ayrılmasını veya kaçmasını engelleme	• Kanser öncesi koşullar dahil olmak üzere beyin ve böbrek hasarı • HIV ve Hepatit C dahil olmak üzere enfeksiyonların iğneyle enjekte edilmesi • İstismar, stres, endişe ve korku, uzun çalışma saatleri, ağrı, kendinden nefret etme durumu, soğuk, fiziksel mahrumiyet, uykusuzluk ve yorgunlukla başa çıkabilmek için uyuşturucu, alkol veya sigaraya bağımlı hale gelme
<i>Sosyal Kısıtlamalar ve Manipülasyon</i>	<i>Sosyal İyilik Hali</i>
• Hareket, zaman ve faaliyet kısıtlamaları, hapsedilme, takip edilme, başkalarıyla irtibat kurulmasını ve yardım ilişkilerinin oluşmasını kısıtlamak amacıyla zamanın manipülatif olarak ayarlanması • Sık yer değiştirme • Sosyal yardım sağlanmaması, aile, arkadaşlar, etnik ve yerel toplulukla irtibatın reddedilmesi veya kaybedilmesi • Erkek arkadaş ya da failler tarafından duygusal manipülasyon • İş arkadaşları arasında ayrılık yaratma amacıyla taraf tutma veya ekstra ücret verme ve arkadaşlık kurulmasını engelleme • Sağlık hizmetleri ve diğer hizmetlere yönelik taleplerin reddedilmesi veya bu hizmetler üzerinde kontrol kurma • Mahremiyet talebinin reddedilmesi veya mahremiyetin kontrol edilmesi	• Tecrit edilmişlik, yalnızlık ve dışlanmışlık hissi • Yardım amaçlı veya destek amaçlı ilişki kurmada ve devam ettirmede zorluk yaşama, başkalarına güvenememe, sosyal olarak kendini çekme, kişisel güvensizlik • Egzersiz yapamamak sağlıklı olarak sosyalleşememe ve sağlığı geliştirici faaliyetlerin olmamasından dolayı genel sağlık durumunun kötü olması • Bilgisizlikten dolayı enfeksiyonlara karşı savunmasız olma, kısıtlı sağlık taramasından ve tedavi yapılmamasından dolayı koşulların kötüye gitmesi • Arkadaşlarından iş tavsiyelerini kısıtlı olarak aldığı için enfeksiyon ve istismara karşı savunmasız olması • Entegrasyonda zorluk yaşama, sağlıklı ilişki kurmada zorluk yaşama, yalnızlık, yabancılaşma, yardım alamama ve agresiflik • Aile, toplum veya erkek arkadaşları tarafından uzak tutulma, dışlanma, reddedilme • Yeniden insan ticaretine maruz kalma, yüksek riskli işlere ve ilişkilere yeniden girme

<i>Ekonomik ve Borç Tutsaklığı</i>	<i>Ekonomiyle Bağlantılı İyilik Hali</i>
• Borcun şişirilmesinden dolayı zorla, senetli kölelik etme • Seyahat belgeleri, konaklama, yemek, kıyafet, kondom, sağlık hizmetleri ve diğer temel gereksinimler için fahiş ücretlerin istenmesi • Aşırı faizli ve aldatıcı muhasebe uygulamaları, kazançlar üzerinde kontrol kurma ve kazançlara el koyma • Kadınların yeniden satılması ve borçların yenilenmesi • Kadınların ücretlerini tahsil etmesini engellemek üzere resmi makamlara veya polise teslim edilmesi • Mali taleplerin karşılanması amacıyla uzun saatlerin, çok sayıda müşterinin ve cinsel risklerin zorla ve kuvvet kullanarak kabul ettirilmesi	Aşağıdakilerin ücretini karşılayamama: • Temel hijyen, beslenme, güvenli konaklama • Kondom, doğum kontrol yöntemleri, kayganlaştırıcı • Fabrika işleri ve ev içi hizmetler için eldiven ve koruyucu kıyafetler • İlaç (reçetesiz veya reçeteli) • Genel sağlık hizmetleri, üreme sağlığı hizmetleri, doğum öncesi hizmetler, gebeliğin güvenli olarak sonlandırılması • CYBE'lere, enfeksiyonlara, yüksek riskli iş uygulamalarından kaynaklanan işle ilgili yaralanmalara karşı yüksek düzeyde savunmasız olma • Potansiyel olarak kendi kendine tehlikeli ilaçları kullanma veya ilaç kullanmama • Yeterince para kazanılmadığı veya bahşişlerin veya kazançların saklandığı gerekçesiyle ceza verme (örneğin; fiziksel istismar, mali cezalar) • Kaçmaya kalkışmaktan dolayı fiziksel olarak veya ekonomik olarak cezalandırılma. Örneğin; diğer aile üyelerinin borçların ödenmesi için kaçırılması • Para gönderememe veya eve parayla dönememekten dolayı aile tarafından reddedilme
<i>Hukuki Güvensizlik</i>	<i>Hukuki Güvenlik</i>
• Yasal göç güzergahlarını ve bağımsız istihdamı sınırlandıran kısıtlayıcı kanunlar • İnsan tacirleri veya işverenler tarafından seyahat belgelerine, pasaportlara, biletlere ve diğer hayati belgelere el konulması • İnsan tacirlerinin veya işverenlerin kadınları tehlikeli veya yüksek riskli	• Tehlikeli seyahat koşullarının kabul edilmesi, seyahat esnasında ve iş ilişkileri boyunca insan tacirlerine ve işverenlere bağımlı olma • Tutuklanma, göz altına alınma, karakol veya hapishanelerde uzun saatler tutulma; hijyenik ve güvenli olmayan göz altı

faaliyetleri yerine getirmeye zorlamak amacıyla yetkililere teslim etmekle tehdit etmeleri • Kadınların hukuki statülerinin kendilerinden saklanması • Sağlık hizmeti sağlayanların kimlik belgeleri istemeleri	koşulları • Kamu kliniklerinden ve diğer tıbbi hizmetlerden yararlanamama veya yararlanmada zorluk yaşama • Sorgulama, çapraz sorgu, cezai soruşturma veya yargılamaya katılma sonucunda endişe duyma, travma yaşama • Güvenli ve emniyetli olmayan yerlere sınır dışı edilme, yeniden insan ticaretine ve cezalandırmaya maruz kalma riski • Sağlık ve diğer destek hizmetlerinden faydalanmaya istekli olmamanın sonucu olarak sağlığın bozulması ve sağlık sorunlarının kötüye gitmesi
<i>Yüksek Riskli, İstismar Edici Yaşam ve Çalışma Koşulları</i>	<i>İş ve Çevre Sağlığı</i>
• İstismar edici çalışma saatleri, uygulamalar • Tehlikeli çalışma ve yaşam koşulları (güvensiz, hijyenik olmayan, aşırı kalabalık veya havalandırması kötü mekanlar) • İşle ilgili cezalar ve cezalandırmalar • İstismar edici işveren-çalışan ilişkileri, kişisel güvenliğin olmaması • İstismar edici kişiler arası sosyal ilişkileri, iş arkadaşları arasındaki ilişkiler • Kadınların rızaları olmadan pazarlanması, satılması ve sömürülmesi	• Enfeksiyonlara, parazitlere (bit, uyuz) ve bulaşıcı hastalıklara karşı savunmasızlık • Yorgunluk ve kötü beslenme • İşveren sömürüsü, riskli ve tehlikeli çalışma koşulları sonucunda yaralanma ve endişe duyma • Aile içi istismar, erkek arkadaş ya da tacir istismarı sonucunda yaralanma ve endişe duyma
<i>Dışlanmayla İlintili Riskler</i>	<i>Sağlık Hizmetlerinin Alınması ve Verilmesi</i>
• Sosyal ve kültürel normlara uyumun sınırlı olması, dil kısıtlamaları dahil kültürel ve sosyal dışlanma • Sağlık hizmetleri dahil kamu hizmetlerine ve kaynaklarına sınırlı erişim • Ayrımcılık, dil ve kültür farklılıklarından dolayı sınırlı hizmet kalitesi	• Sağlığın bozulması ve mevcut sağlık sorunlarının kötüye gitmesi • Önleyici tedbirlerin ve tedavinin zayıf olması • Mevcut sağlık hizmetlerinden uzaklaşma • Sağlık hizmetlerinin ve sosyal desteğin devam ettirilememesi

• Sosyal ayrımcılık ve cinsiyete, etnik kökene, sosyal konuma ve iş şekline bağlantılı olarak damgalama • Göçmen statüsü ile dil kısıtlamalarından dolayı gelirin azalması, pazarlık gücünün zayıf olması ve mali zorluk çekme • Potansiyel yardım kaynaklarına sınırlı erişim (örneğin, kolluk kuvvetleri, kamu görevlileri, ulusal temsilciler) • Kolluk kuvvetlerinden ve diğer yetkililerden korkma	• Kendi kendine potansiyel olarak tehlikeli ilaçları kullanma • Sağlığı düzeltici ürünlerin ve faaliyetlerin masraflarını karşılayamama • İstismar eden veya sömürü yapan işverenlere fiziksel ve psikolojik bağımlılığın artması • İstismar eden veya sömürü yapan işverenleri bırakma veya ihbar etme konusunda isteksiz olma • Yalnızlık hissi ve diğer olumsuz ruh sağlığı sonuçları • Huzursuzluk, ruh sağlığı sonuçlarıyla başa çıkmak için madde bağımlılığı (sigara, uyuşturucu, alkol) gibi sağlıklı olmayan başa çıkma stratejilerini benimseme
--	--

Kadınların insan ticaretine maruz bırakılması, özellikle sömürü ve şiddet düzeyi açısından birçok şekilde benzersiz olmasına rağmen söz konusu çerçeveler insan ticaretine maruz kalan kadınların sağlık gereksinimlerini karmaşık ve birbiriyle bağlantılı niteliğini göstermeye yardımcı olmaktadır.

2.5. Düzensiz Göç ve Sağlık

Göç genellikle sağlık için bir risk olarak durmaz; ancak göç sürecinde yolculuk koşulları, göç edilen yerdeki yaşam ve barınma koşulları sağlık konusunda savunmasızlığı artırabilir. (1) Göçmenlerin yasal statüleri sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetlere erişimleri konusunda belirleyicidir. Düzensiz göçmenler kayıtdışı/belgesiz olmaları nedeniyle sınırlılıklar yaşamaktadır. Aynı şekilde sığınmacı/mültecilerin hizmetlerden yararlanma koşulları da ülkelerin kendi politikaları çerçevesinde belirlediği kurallar doğrultusundadır.

Ülkelerin göç yasaları sığınmacı/mültecilere yönelik politikaları, sağlık hizmetleri ve sağlığa erişim için belirleyicidir. Göçmen sağlığının sosyal ve kültürel bileşenleri göz ardı edilmemelidir. Sağlık hizmetlerine erişim temel bir insan hakkıdır ve ülkelerin sağlık sistemi tüm göçmenlere ayırım yapmadan hizmet sunumu sağlamalı,

aynı zamanda hepsinin aynı olmadığını farkında olmalıdır. Hollanda göçmen sağlığı ile 2000 yılından bu yana sistematik biçimde ilgilenmeye başlamıştır. İtalya 1990’lardan sonra göçmenlerle ilgili sağlık hedeflerini koymuştur. İspanya yeni yeni göçmen sağlığı ve sağlık bakım konularını ulusal ve bölgesel planlamaya dahil etmektedir.(2)

Göçmenlerin beraberlerinde taşıdıkları sağlık riskleri ve halk sağlığı sorunları bir diğer boyutu oluşturmaktadır. Göçmenler epidemiyolojik profilleri, bulaşıcı hastalıklara maruz kalma seviyeleri, genetik kodları ve yaşam biçimleri ile ilişkili risk faktörleri, kültüre dayalı sağlık inanışları ve belirli durumlara karşı hassasiyetleri ile seyahat ederler. Aynı zamanda orijinal toplumlarındaki savunmasızlıkları da taşırlar. Örneğin; bağışıklık sistemi ülkesinde düşük seviyede ise, bu durum göç ettiği ülkedeki durumunu daha da savunmasız hale getirebilir. Benzer şekilde bulaşıcı hastalık prevalansı ülkesinde yüksek ise, muhtemelen göçmenler arasındaki durumdan etkilenme ve sınırdan geçirme olasılığı yüksek olacaktır. Bunun tersine eğer varış ülkesinde bulaşıcı hastalık prevalansı yüksek ise, göçmenlerin etkilenmesi ve ülkelerine geri taşınmaları da söz konusu olabilir. Ayrıca bulaşıcı olmayan, hipertansiyon, kardiyovasküler hastalıklar, diyabet ve kanser gibi göçmenler üzerinde sıkıntı yaratan hastalıklar da artmakta; hedef ülkedeki sağlık sistemlerinin üzerine büyük talep oluşturmaktadır.(4)

Bulaşıcı hastalıklar ve CYBE’lar sıklıkla tek bir perspektiften değerlendirilir: “Göçmen ülkeye giriş yaparken bu hastalığı taşır.” Oysa ki, savunmasızlık göç sürecinin her aşamasında söz konusu olabilir. Göç sürecinde göçmenlerin risklere karşı olan maruziyetleri, alkol ve uyuşturucu kullanımı, psikososyal kargaşa ve şiddete karşı savunmasızlıkları artmaktadır. Göçmenlerin arasındaki farklılıklar da dikkate alınmalıdır. Göç sürecini nasıl gerçekleştirdikleri, sosyo ekonomik durumları gibi örüntülerin de göz ardı edilmemesi gerekir. (4)

Göç süreci aynı zamanda kültürel ve etnik; üreme sağlığı ve cinsel sağlık uygulamalarının ve davranış normlarının farklılığı açısından da göçmen için zorlayıcıdır. Geleneksel yapıyla örülmüş inanış ve tutumlar bireylerin/toplumların sağlık davranışlarını etkilemektedir. Kontraseptif yöntemlere erişim ve bu yöntemlerin kullanımı kültürel ve dini açılardan gidilen ülkede gelinen ülkeden farklı olabilir. (1)

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu tanımlayıcı tipte niteliksel araştırma İstanbul ilinde, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü ve İKGV ile işbirliği yapılarak, Şubat 2008-Nisan 2009 tarihleri arasında yürütülmüştür. Bu çalışma İKGV'nin İnsan Ticareti İle Mücadele faaliyetleri kapsamında yapılmıştır. Bu çalışmada amaç, var olan durumla ilgili sıklık bilgisi toplamak değil de kadınların mağduriyet sürecindeki koşulların öğrenilmesi olduğundan niteliksel araştırma yöntemleri uygun bir yöntem olarak değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü tarafından tespit edilmiş ve gözaltına alınmış kadınlar; ev hizmetinde çalışan yabancı uyruklu kadınlar ve sığınmacı kadınlar oluşturmaktadır. Ancak çalışma kapsamında ulaşılması hedeflenen evrenin sayısını belirlemek olası değildir. Bu gruplarla ilk irtibat noktası genellikle İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Yabancılar Şube Müdürlüğü olmaktadır. Gerekli izinler alındıktan sonra düzensiz göç sürecinde kadın profili ile ilgili temel bilgileri almak için 50 kadının yeterli olacağı öngörülmüş ve 52 kadına ulaşılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Niteliksel araştırmalarda gerek evrenin farklı algılanışı gerekse küçük gruplarla derinlemesine yapılacak araştırma modeli söz konusu olduğundan örneklemelerin gerçek evreni temsil etmesi ve sonuçların evrene genellenmesi gibi kaygılar taşımayan, istatistiksel kaygılarla örnek büyüklüğü hesapları içermeyen, olasılığa dayanmayan örneklerle çalışılmaktadır. (81) Bu araştırma sırasında olasılıklı olmayan amaçsal ve kartopu örneklem biçimleri kullanılmıştır. Görüşülecek kişileri belirlerken geldikleri kaynak ülke, insan ticareti mağduriyeti, göçmen kaçakçılığı ve sığınmacı olma özelliklerini taşıyan kadınlara ulaşma da amaçsal örneklem, evde izinsiz çalışma (kayıtdışı göçmen) sürecindeki kadınlarda kartopu tekniği kullanılmıştır.

3.3. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın temel sorusu yasadışı göç sürecine dâhil olan bu kadınların kim olduğudur. Araştırmanın temel sorusu çerçevesinde şu soruların yanıtları aranmıştır:

Kadınların demografik durumları nedir? Kadınları göç etmeye iten nedenler nedir? Göç sürecine nasıl başlıyor ve neler yaşıyorlar? Göç ettikleri ülkede neler yaşıyorlar? Kadınların sağlık durumları ve sağlık hizmetlerine ulaşım düzeyleri nedir?

Bu temel sorular ışığında düzensiz göç sürecine dahil olmuş kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla sosyo-demografik bilgileri, aile ve akraba ilişkileri, göç sürecinde yaşadıklarına ilişkin bilgiler, iş ve ekonomik durumları, sağlık hizmetlerine erişimlerine ilişkin bilgiler toplanmıştır.

Görüşme yapılan kadınlar düzensiz göç açısından üç grupta toplanmıştır. Kadınların içinde bulundukları durum, süreç, yasal statüleri nedeniyle gruplar içiçe geçebilmekte; kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün olmamaktadır.

Birinci gruptaki kadınlar iş bulmak, çalışmak amacıyla ülkeye giriş yapan; ev hizmetinde, yaşlı/çocuk/engelli/hasta bakımında çalışan kadınlardır. Bazıları bir süre sonra Türk vatandaşı ile dini nikah yaparak belgesiz/kayıtdışı oturmaya devam eden kadınlardır. Bu kadınlar için vize ihlali sözkonusudur ve belgesiz durumdadırlar. Geçerli bir vize ile giriş yapmış olsalar dahi izinsiz çalıştıkları ve vize süresi bittikten sonra izinsiz oturmaya devam ettikleri için kayıtdışı durumdadırlar. Bu kadınlar bulgular bölümünde “kayıtdışı göçmen” şeklinde tanımlanacaktır.

Fuğuş sektöründe çalışan kadınlar aslında kayıtdışı göçmen grubu içinde yer almaktadırlar. Fuğuş sektöründe çalışan kadın için de vize ihlali ve menfaat karşılığı izinsiz çalışma sözkonusudur. Türk yasalarına göre yabancılar seks sektöründe çalışamaz. Bu kadınlar tespit edilirse sınırdışı edilirler. Özellikle üreme sağlığı ve cinsel sağlık açısından hizmete erişim düzeyleri diğer kadınlardan farklılaşmaktadırlar. Bu çalışmada fuğuş sektöründe çalışan kadınlar kayıtdışı göçmen altında ayrı bir alt grup olarak ele alınmıştır.

İkinci gruptaki kadınlar insan ticareti mağdurlarıdır. İnsan ticareti mağduru olduğu tesbit edilen kadınların yasal statüleri uluslararası anlaşmalar gereği farklıdır. Bu kadınlar düzenli/düzensiz göçmen olarak sürece başlamış ve yolculuğun bir bölümünde mağduriyet yaşamışlardır. İnsan ticareti mağduru olarak tanımlandığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından tanındığı takdirde kayıtdışı/belgesiz olmaktan çıkarak, her türlü idari desteğe erişim hakkı elde etmişlerdir.

Üçüncü gruptaki kadınlar ise sığınmacı kadınlardır. Bu kadınlar göçmen kaçakçıları aracılığıyla göç sürecine başlamış ve üçüncü ülkeye gitmek için Türkiye’de bulunan kadınlardır.

3.4. Veri Toplamada Kullanılan Araç ve Gereçler

Araştırma verilerinin toplanmasında derinlemesine görüşme tekniği seçilmiştir. Bu teknik psikolojik ve/veya fiziksel mağduriyet gibi pek çok değişkenden etkilenen değerlendirilmesi güç bir konuda klasik bir anket çalışmasına göre daha geçerli ve ayrıntılı bilgi olanağı vermektedir. Derinlemesine görüşme tekniği bir sosyal bilim araştırma yöntemi olarak sağlık alanında daha sıklıkla kullanılmaya başlamış olmasına rağmen bu yöntemle sınırlı sayıda zahmetli bir uygulama ile veri toplanması verinin temsil gücünü sınırlayan bir özelliğidir.

Derinlemesine görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış, tezin amaçları doğrultusunda akış ve başlıklar halinde görüşmeye yol gösterecek şekilde hazırlanmış bir görüşme rehberi⁴ kullanılmıştır.

Görüşme rehberi kadınların göç sürecinde yaşadıkları olumsuzlukların doğurduğu travmaları tekrar ortaya çıkaracak nitelikte olmamasına dikkat edilerek hazırlanmıştır. Olabildiğince açık uçlu sorular sorulmuştur. Görüşme formu hazırlanırken sorular düzensiz göç sürecine dahil olan tüm kadınları kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Görüşme rehberi araştırmacı tarafından üç kadın üzerinde denenerek son şekli verilmiştir. Görüşme rehberi İngilizceye de çevrilmiştir.

Görüşme rehberi dört bölümden oluşmaktadır. Yasadışı göç mağduru kadınların yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu, ekonomik durumu, aile yapısı gibi temel demografik bilgileri birinci bölümde yer almaktadır. İkinci bölümde göç sürecine ilişkin bilgiler (neden ülkesinden ayrıldığı, göç sürecinde kullandığı ulaşım aracı, yaşadıkları koşullar gibi...), üçüncü bölümde göç ettiği yerdeki durumuna ilişkin açık uçlu sorular yer almaktadır. Son bölümde ise; kişinin sağlık durumu, herhangi bir rahatsızlığı olup olmadığı, doktora gidip gitmediği gibi konular araştırılmıştır. Sağlık bilgileri alınırken sadece kişilerin beyanları dikkate alınmıştır. Herhangi bir klinik muayene yapılmamıştır.

⁴ Görüşme Rehberi formlar bölümünde sunulmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması

Görüşmeler İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Yabancılar Şube Müdürlüğü, Kumkapı Yabancılar Misafirhanesi'nde (43 kadın), ev hizmetinde çalışan kadınların yaşadığı evlerde (3 kadın), İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda (5 kadın) ve İKGV Ofisinde (1 kadın) Şubat-Nisan 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Anabilim dalındaki görüşmelerde kadınlara telefon ile ulaşılmış ve yol masrafları karşılanarak üniversiteye davet edilmiştir. Kabul edenlerle Anabilim Dalı'nda uygun bir odada görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler tek bir araştırmacı (tez yazarı) tarafından gerçekleştirilmiştir (Tablo3-1).

Tablo 3-1: Görüşme Yapılan Yer

Görüşmenin Yapıldığı Yer	Kişi Sayısı
Yabancılar Misafirhanesi	43
Halk Sağlığı Anabilim Dalı	5
Ev	3
İKGV	1
Toplam	52

Araştırmacının görüşme yöntem ve teknikleri konusunda uzman, savunmasız gruplarla çalışma deneyimi olan, savunmasız/dezavantajlı gruplarla görüşme teknikleri konusunda eğitilmiş sosyal hizmet uzmanı olması, kadınların psiko-sosyal durumlarını da göz önüne alarak görüşmeyi gerçekleştirmesi, toplanan bilgilerin güvenilirliğini artırmıştır.

Teknik gereği görüşmeler soru-cevap şeklinden çok bir konuşma akışı halinde gerçekleştirilmiştir. Konular zaman ve sıralamaya sınır getirilmeden gerektiği yerde derinleştirilmiştir. Görüşme sırasında teyp kaydı yapılmamış, araştırmacı yazılı notlar almış ve bu notlar çözümlenerek amaca uygun şekilde rapor edilmiştir.

Ses kayıt cihazının ortamı bozan, kişileri gerginleştiren etkisi bilinmektedir. Ayrıca ses kayıt cihazı, görüşmenin oluşturduğu tüm verilerin bütünsel bir biçimde değerlendirilmesini engelleyebilmektedir. Görüşmenin doğal akışı esnasında kişilerin

verdiği tepkiler, ortamdaki hareketler ve dolaylı mesajların da görüşme metnine yerleşebilmesi hedeflenebilmektedir.(83) Bu sebeple görüşmeler araştırmacı tarafından yazılı olarak ortamdaki dolaylı mesajları da içerecek şekilde kayıt edilmiştir. Yazılı olarak kayıt altına almak bazı kişilerle yapılan görüşmelerde iletişim engellerinin ortadan kalkmasını da sağlamıştır. Görüşme yapılan kadınlardan birinin İngilizcesi yetmediği bir noktada deftere çizim⁵ yapılarak göç sürecine ilişkin bilgiler alınmıştır.

Görüşmeler kadınlarla mümkün olduğunca yalnız ve sessiz bir ortamda gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Görüşmeci, görüşme sürecinin yapıldığı ortamı, görüşme esnasında kimin bulunduğunu, fiziksel çevrenin ve görüşülen kişilerin özelliklerini ve davranışlarını anlatan notlar alarak ve kendi kişisel gözlemlerini görüşme metnlerinin arkasına ilave etmiştir. Görüşme süreleri 30 dakika ile 90 dakika arasında değişmektedir. Günde ortalama üç görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin yapıldığı günün akşamı yazılı kayıtlarının çözümlemesi yapılmış ve bilgisayar ortamına aktarımı sağlanmıştır.⁶

Görüşmeler kadın Türkçe biliyor ise Türkçe, bilmiyor ise İngilizce, Arapça ve kendi dillerinde gerçekleştirilmiştir. İngilizce görüşmeler araştırmacının bizzat kendisi tarafından yapılmıştır. Diğer görüşmeler Arapça bilen veya kendi dillerinden bir çevirmen aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. (Tablo3-2).

Tablo 3-2: Görüşme Dili

Görüşme Dili	Kişi Sayısı
Türkçe	36
İngilizce	8
Arapça	4
Rusça	2
Türkmen Dili	2
Toplam	52

⁵ Deftere yapılan çizim ekte sunulmuştur.

⁶ Örnek dört görüşme kaydı ham veriler bölümünde sunulmuştur.

3.6. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen bilgiler niteliksel araştırmalarında yapısı gereği genellemeye gitmeden izlenimler ve kavramlar üzerine yoğunlaşarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Verilerin analizinde temel araştırma soruları kapsamında görüşmeler gruplandırılarak kavramsal çerçeveler üzerinde olaylar, durumlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu tezde görüşmelerden yapılan aktarımlar düzeltme yapılmaksızın tırnak içinde italik olarak yazılarak verilmiştir.

3.7. Etik İlkeler

Niteliksel araştırmalarda derinlemesine görüşme tekniği kullanıldığında son derece ayrıntılı bilgiler toplanmakta, kişilerin hassas ve duyarlı konularında da görüşme derinleşebilmektedir. Niteliksel araştırmalarda güven ortamı yaratmak araştırmacının sorumluluğundadır. Kişileri bilgilendirmek ve dürüst olmak bu güven ortamının yaratılmasında ilk adımdır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) İnsan Ticareti Mağduru Kadınlarla Yapılacak Görüşmeler için Etik ve Güvenlik önerilerini sunduğu dokümanda yer alan 10 temel prensip⁷ bu görüşmelerin gerçekleştirilmesinde de minimum standartları oluşturmuştur.(83)

Şiddet ve istismara maruz kalmış kişilerle yapılacak araştırmalarda özel bir özen ile geleneksel araştırma teknikleri ve standart etik kuralların ötesinde kişilerin ve grupların kısa veya uzun vadede zarar görmelerini önleyecek şekilde veriler toplanmalıdır. Araştırmada yasadışı göç sürecindeki kadınların fiziksel ve psikolojik

⁷ İnsan Ticareti Mağduru Kadınlarla Etik ve Güvenli Araştırmaya İlişkin 10 Rehber İlke

1. Zarar vermemelisiniz.
2. Konunuzu / hedef grubunuzu bilmeli ve riskleri saptamalısınız.
3. Kime yönlendireceğiniz konusunda hazırlıklı olmalısınız; yerine getiremeyeceğiniz sözler vermemelisiniz.
4. Çevirmenlerinizi ve çalışma arkadaşlarınızı seçerken uygun kişileri seçmeye ve kendilerini çalışmaya hazırlamaya özen göstermelisiniz.
5. Kadınların isimlerini saklama ve gizlilik konusunda dikkatli olmalısınız.
6. Bilgilendirilmiş onam almalısınız.
7. Her kadının içinde bulunduğu durumla ve güvenliğine dair riskler ile ilgili söylediklerini dinlemeli ve bunlara saygı göstermelisiniz.
8. Kadınları yeniden travmaya sokmamalısınız.
9. Acil durum müdahalesine hazır olmalısınız.
10. Topladığınız bilgileri iyi amaçlar için kullanmalısınız.

mağduriyetleri göz önüne alınarak kişilerin zarar görmelerini önleyecek bir veri toplama süreci planlanmasına dikkat edilmiştir.

Bireylerin, özellikle psikolojik ve fiziksel mağduriyet yaşamış bireylerin mahremiyet ve güvenlik hakkına dikkat edilmiştir. Kişilerin araştırmaya katılımları izin ve onayları alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada görüşmeye katılan kişilere araştırmanın amacı, araştırmacının kim olduğu, hangi kurumdan ne amaçla geldiği, alınan bilgilerin nerede ve nasıl kullanılacağı, kişilerin isimlerinin alınmayacağı, istemedikleri sorulara cevap vermeme haklarının saklı olduğu bilgisi ayrıntılı olarak verilmiş; kendilerinin neden seçildiği anlatılmış, sözlü izinleri ve onayları alındıktan sonra görüşmeye başlanmıştır.

Araştırma amacı hakkında sadece görüşülen kişiye değil; resmi makamlara da bilgi verilmiş ve onay alınmıştır.⁸

⁸ İzin belgesi ekte sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu araştırma sırasında derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Yabancılar Şube Müdürlüğü, Kumkapı Yabancılar Misafirhanesi'nde kalan 43, ev hizmetinde çalışan kadınların yaşadığı evlerde 3, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda verilen randevuya gelen 5 kadın ve İKGV Ofisi'nde 1 kadın ile görüşme yapıldı. Görüşme yapılan kadınlar kendi beyanları da dikkate alınarak üç grupta toplanmıştır. (Tablo 4-1)

Tablo 4-1: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Türkiye'deki Yasal Durumları

Özellikler	Kişi Sayısı
Kayıt Dışı Göçmen	28
Fuhuş	7
İnsan Ticareti Mağduru	7
Sığınmacı	9
İnsan ticareti mağduru/sığınmacı	1
Toplam	52

Yasal olarak insan ticareti mağduru olarak kabul edilen bir kadın vardır. Ancak yapılan görüşmeler sırasında insan ticareti mağdurunu tanımlamaya yönelik temel bilgiler kullanıldığında 7 kadının da insan ticareti mağduru olduğu/olabileceği belirlenmiştir. Araştırma sırasında bu 7 kadın insan ticareti mağduru olarak değerlendirilip bulgular analiz edilmiştir. Bu 7 kadından biri aynı zamanda sığınmacıdır.

Kadınların Yabancılar Misafirhanesi'nde kalış süresi ortalama otuz gündür. En az bir gün, en çok ise yaklaşık yedi aydır kurumda olduğunu belirten kadın bulunmaktadır. Kurumda, kadın katı olarak tanımlanan ayrı bir katta, serbest giriş çıkışlarına izin verilmeyen, izin dahilinde ziyaretçi kabul edebildikleri, otuz kişilik ranzaların olduğu koğuş tipi odalarda kalmakta idiler. Sıcak su, ortak banyo ve tuvalet olanakları vardır. Ücret ödemedikleri üç öğün yemek yiyebilmektedirler.

Evlerde ev hizmetinde çalışan kadınların çalıştıkları evlerde kendilerine ait odalarda kaldıkları gözlenmiştir. Yeme ve içme ihtiyaçlarının ev sahiplerince karşılandığı, haftada bir gün izin kullandıkları belirlenmiştir.

İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda görüşülen sığınmacı beş kadın ise, kendi kiraladıkları ve başka sığınmacılarla paylaştıkları evlerde yaşamaktadırlar.

Bu görüşmelerde ilk önce kişileri tanımlayan ve konuşmayı kolaylayan yaş, eğitim durumu gibi temel özelliklerini belirlemeye yönelik bilgiler öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler aşağıda sunulmuştur.

4.1. Kadınların Temel Özellikleri

Görüşme yapılan kadınların geldikleri ülkelere göre dağılımları Tablo 4-2'de verilmiştir. Çoğunluğunu Eski Sovyet ülkelerinden gelen kadınlar oluşturmakta ve bu ülkeler arasında Türkmenistan ilk sırada bulunmaktadır. Diğer bir grup Afrikalı kadınlardır. Ortadoğu ve Uzak Doğu ülkelerinden gelen kadınlar da vardır.

Tablo 4-2: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı

Geldiği Ülke	Kişi Sayısı
Türkmenistan	23
Özbekistan	5
Bulgaristan	3
Somali	3
Irak	2
Endonezya	2
Gürcistan	2
Eritre	2
Moldova	2
Belarus	1
Ukrayna	1
Sri Lanka	1
Kırım	1
Ruanda	1
Etiyopya	1
Azerbaycan	1
Rusya	1
Toplam	52

Araştırma grubumuzda yer alan kadınların yaş dağılımları Tablo 4-3’de verilmiştir. Kadınların yaş özellikleri incelendiğinde çoğunluğunun 20-34 yaş grubunda oldukları görülmektedir. En genci 21, en yaşlısı 55 yaşındadır.

Tablo 4-3: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	Kişi Sayısı
20-24	10
25-29	17
30-34	11
35-39	7
40-44	4
45-49	1
50-54	0
55-59	1
Cevapsız	1
Toplam	52

Kadınların eğitim durumları Tablo 4-4’de verilmiştir. Ülkelerdeki eğitim sistemlerinin farklılıkları kadınların aldığı eğitim süresine de etki etmektedir. Eski Sovyet ülkelerinde ortaokul eğitim süresi 9-11 yıl arasında değişmektedir. Bu ülkelerde ortaöğretim zorunlu olduğu için kadınların büyük çoğunluğu ortaokul eğitimi almıştır. Okula gitmemiş kadınların üçü Afrika ülkelerinden gelen kadınlardır. Bir kadın ise ailesinin izin vermemesi nedeniyle okuyamadığını ifade etmiştir.

Kadınlara meslekleri sorulduğunda bir bölümü mesleğini belirtmek istememiştir. Mesleğini söyleyenler arasında öğretmen, hemşire, gazeteci, hekim, çiçekçi, aşçı ve veteriner bulunmakta idi.

Tablo 4-4: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim durumu	Kişi sayısı
Okur-Yazar	4
İlkokul (8 yıl)	5
Ortaokul (9-11 yıl)	27
Yüksekokul	9
Üniversite	5
Cevapsız	2
Toplam	52

Kadınların medeni durumları Tablo 4-5’te verilmiştir. Kadınların yarısından çoğu bekar ya da boşanmıştır.

Tablo 4-5: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Kişi Sayısı
Evli	9
Boşanmış	22
Bekar	12
Dul	3
Dini nikahlı	6
Toplam	52

4.2. Göç Sürecine İlişkin Bilgiler

4.2.1. Ülkesinden Ayrılma Nedeni

Kadınların göç sürecinin nasıl başladığı, öncelikle göç etmeye zorlayan koşullar neden ülkelerinden ayrıldıklarını irdeleyen sorularla öğrenilmeye çalışıldı. Kadınların çoğunluğunun belirttiği ilk neden “para kazanmak” için göç ettikleri idi. İş düzenlerinin

bozulması, yoksulluk, terk edilme, boşanma, eşin uyuşturucu kullanması ve bunlara bağlı yoksullaşma, para kazanma için öne sürdükleri en temel gerekçeleri oluşturmakta idi.

“İşsizlik, parasızlık yüzünden geldik. Babamıza destek çıkmaya çalıştık. Yoksa niye gelelim k; yoksulluk, parasızlık...” (24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bizim ailenin mesleği vardı. Mont için, ayakkabı için deri yapıyorduk. Evde çalışıyorduk. Kazancımız yetiyordu. Bizim ülkede elektrik, su, doğalgaz bedava. Ev kendimize ait, sadece yemek ve giymek için de paramız yetiyordu. Sonra herkes dağıldı. Babam, babaannem öldü; işler dağıldı. Ben çalışmaya başladım. Kuaförüm, mesleğim vardı; ama çok para kazanamıyordum. Bu eşim değil, ilk eşimle tanıştım. Ermeni idi. Müslüman değildi. Onun annesi beni istemedi. Ermeni istedi. 19 yaşındaydım. Sonra hamile kaldım. Bir gün annesi geldi. Bir oğlu Rusya’da yaşıyordu. Rusya’ya tatile gidelim dedi oğluna. Gittiler, bir daha görmedim. Eşim çocuk doğduktan sonra telefonla aradı, tebrik etti. Sonra boşandık. Bir emzik bile göndermedi. Kaldığımız ev annesinin evi idi. Gizlice satmış. Ben de evime döndüm. Annem baktı çocuğuma, ben çalıştım. 5 yaşında şimdi. Para sorunum vardı. Yoksulluktan buraya geldim.” (25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Resmi nikahlı kocamla yaşıyordum. Çocuğum, kocam kayınvalide, kayınpeder vardık. Kocam eskiden çalışıyordu. Mobilya ustası idi. Uyuşturucu kullanmaya başladı. Para yetiştiremedik, ben de buraya geldim. Para yetmeyince geldim. Burada çalışıp para göndermek için geldim.” (30y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Kocam uyuşturucu kullanıyordu. Para getirmiyordu. 6 ay evli kaldım. Ayrıldım. Lokantada çalışıyordum. Yemek yapıyordum. Aylık 50\$ alıyordum; ama yetmiyordu. Harcamaları annem yapıyordu. Maaşım yetmiyordu. Kendi yemeğimize, çocuğumuzun elbisesine yetmiyordu. Benim annem yaşlı, sadece ben çalışıyorum.” (30y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Çalışmak, para bulmak Türkiye’ye gelme nedenimiz... Devlete zarar verelim istemeyiz. Evlenelim ya da vatandaşlık niyetimiz yoktu. Sadece çoluk çocuğumuza yemek için, okul için, para kazanalım diye geldim.” (31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Ülkelerinde iş imkanlarından yararlanmalarına rağmen kazançlarının yeme-içme gereksinimleri dışındakilere, sağlık harcamalarına bile yetmemesi de kadınları göçe iten bir diğer nedeni oluşturmakta idi.

“Çalışıyordum, okulu bitirdikten sonra 4 yıl kendi okulunda sekreterlik yaptım. Sonra çocuk olunca bir süre işsiz kaldım. 1.5 sene fırında çalıştım, ekmek fabrikasında ilk işe girdiğimde 80 manat alıyordum, sonra 160-180 manata kadar çalıştım. Biz de ilk işe girişinde az alırsın, sonra sene arttıkça maaşında çoğalır. Sadece yemeğe yetiyordu. Hasta oluyorsun yetmiyordu, kenara koyamıyorduk, arttıramıyorduk. Fırında da aylık 40\$ civarı kazanıyordum.” (31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Ben çocuk baktım. Kreşte çalıştım. Sabah okudum, akşam garsonluk yaptım. Fabrikada çalıştım. İp yaptık. İnce değil kalın iplerden... 14-15 yaşında başladım. Kreşte bir aylık maaş 12\$. Sonra garsonlukta biraz fazla aldım, 20\$ bir ayda... Bir kilo et 8\$, kira 3-4\$. Yetmiyordu. Ben ve teyzem çalışıyorduk. Kız kardeşim okuldaydı.” (21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

Yoksulluk, para bulmak nedeniyle evlenmek için geldiğini belirtenler yanı sıra ülkesinde bir ev alabilmeyi hedefleyerek Türkiye’ye gelen kadınlarda vardı.

“Ben evlilik yaptım, çocuğum oldu. Sonra kocamdan ayrıldım, annemin babamın yanına geçtim. Sonra kocamla tekrar beraber oldum, ikinci kez hamile kaldım. Evde bir babam çalışıyordu. 100-120\$ alıyordu. Yemek yetiyordu. Çocuklarımdan biri 10, biri 2.5 yaşında. Onlara benden başka kim bakacak, para yok bakmaya... Evlenmek için geldi. Evlenip, çalışıp para gönderecektim. Buraya gelip gidiyordum. 20-25 gün kalıyordum, sonra gidiyordum. 3-4 ay memlekette kalıyordum, sonra tekrar geliyordum.” (31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Türkiye’ye çalışmaya, ev almaya geldim. Bizim orada evin yeri 2000\$. Çalışıp para kazanıp sadece evin yerini alacaktım, sadece toprağı 2000\$’a satılıyor. Türkiye’ye gitme diyenler oldu ailemden; ama geldim.” (34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Aile fertleriyle özellikle anne baba ile olan iletişim zorlukları da kadınları göçe zorlamıştı.

“Rusya’da annem ve babam ile yaşıyordum. Oğlum var, 5 yaşında. Metal yapan bir fabrikada çalıştım, aylık 140\$ alıyordum. Kendi evimizde oturuyorduk. Annem çalışmıyor, babam çalışıyordu. Emekli babam; ama çalışıyordu. Annem de babam da yüksekokul mezunu... Ailemden kaçmak istedim. Para kazanmak istedim. Annem, babam beni anlamıyor; sürekli kavga ediyoruz. Onlarla iletişim zor.” (29y, Rusya, fuhuş)

“Anne babamla yaşıyordum. Dört kardeşiz... 2005’te ayrıldım onların yanından. Annem, babam, ablam, eşi, ağabeyim herkes çalışıyordu. Bir ben okudum. Okuduktan sonra da evlendim, hiç çalışmadım. Hepimiz aynı evde yaşıyorduk. Annem 50\$, babam 50\$ alıyordu, ayda... Ben kocamdan ayrıldım, çocuğum düştü ve ortamdan uzaklaşmak istedim. Vücudumu kestim. Hastanede açıldım. Sonra Moskova’ya gittim. İkinci evliliğimi orada yaptım. 2006’da evlendim, bir sene evli kaldım. Birinci kocama kaçıyordum. Annem, babam benden vazgeçti. Eve gitmemek için her yere gittim.” (22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Kadınları göçe zorlayan diğer önemli bir temel neden grubunu ise ülkelerindeki savaş, iç savaş, dini baskılar, etnik ayrımcılık, asimilasyon oluşturmaktadır. 10 kadın yaşamlarını tehdit eden bu gibi nedenlerden göç ettiklerini belirtmişlerdir.

“Babam vefat etti, annem hayatta... Tehdit altında kaldım, o yüzden geldim Türkiye’ye... Din ayrımcılığı yüzünden geldim. Hristiyanız. Müslümanlar evimize geldiler. Hristiyanınız, kafirsiniz, gidin, buradan çıkın dediler. Annem korktu, sen gitmelisin dedi.” (25y, Irak, sığınmacı)

“Hristiyanlar çalışamaz, zaten dışarı çıkmaz. Bizim kaldığımız yerde gruplar vardı. Gruplar kim bilmiyoruz; ama bağırıyorlardı: Allahüekber diye... Kaldığımız yerde kiliseye gidemiyorduk. Tabancalar, sesler... Korkunç bir durum altında kalıyorduk. Gruplar dışarı çıkamıyordu öldürüyordu. Evde dövüyordu. Benim ailem kaldığı yeri iki kere değiştirdi. Nereye gitsek tehdit vardı. Saddam gittikten sonra savaş oldu ve her grup kendi istediğini yapmaya başladı. Ben kuaförlük yapıyordum. Bazen gruplar geliyordu, islamda yok, yasak, kapatmalısınız diyorlardı. Bir, iki, üç kere geldiler. En son geldiklerinde her şeyi kırdılar dükkanda. Ben de o dükkanda çalışıyordum. Kuaför salonunu kapatmak zorunda kaldım. Kimseyi şikayet edeceğimiz yer yoktu. Kim şikayet etse öldürürlerdi. Ben tehdit aldım, kuaför salonunda... Ben de kaçtım, buraya geldim.” (27y, Irak, sığınmacı)

“Ben Sri Lanka’da çalışmadım. Eşim çalışıyordu. Ayda 200\$ kazanıyordu. Eşimin bacağına da problem vardı. Para yetmiyordu. Sri Lanka’da sürekli bomba var. Hiç kimse rahat değil, herkes her zaman korkuyor. Benim ülkemde hep problem var. Bombalar yüzünden kız kardeşim öldü. Budistler ve Tamil sürekli çarpışıyor. İş yok, sürekli bomba... Ne zaman rahatlayacağız, ne zaman bitecek bu kavga. Sekiz senedir neden kavga bilmiyorum. Problem nedir, bilmiyorum. (33y, Sri Lanka, sığınmacı)

“Ülkemin Angola ile problemleri var. Çarpışıyorlar. Benim annem, babam 8 sene önce savaş sırasında öldü. Asker savaşa götürmek için küçük çocukları, erkek çocuklarını

istiyordu. Çocuklarım o dönemde biri 9, diğeri 10 yaşlarındaydı. Şimdi 13-14 yaşındalar. Asker onları da almak istedi. Çocuklarımı korumaya çalışırken yaralandım. Koluma silahın ucundaki sivri ve keskin şey ile vurdular. Kanamadan bayılmışım. Askerden kaçan, saklanan bazı hristiyan gruplar vardır. Onlar bizi bulmuş. Beni köye götürmüşler. Orada tedavi ettiler. O köyde iki hafta kaldık. Sonra Kongo'ya kaçtık. Bir sürü kadın, yalnız değildim. Önce Kongo'ya sonra Güney Afrika'ya kaçtım. Yürüyerek, bazen köylerde bazen nehirde saklanarak kaçtım. Kongo'da 9 ay kaldım. Hristiyan biri bir adres verdi. Orada kaldım. Bana yardım ettiler. Kaldığım sürece ben de Ruanda'dan gelenlere yardım ettim. Çocuklarıma yiyecek bulmak için çamaşır yıkadım, çalıştım.” (38y, Ruanda, sığınmacı)

“Somali'nin bir başka ülke ile büyük bir problemi var. Sürekli çarpışıyorlar, savaş var. Herkes kaçmak istiyor savaştan. Biz de kaçtık.” (25y, Somali, sığınmacı)

“Komünist dönemde Todor Jivkov zamanında iyiydi. '86 ya kadar... Bizi Bulgarlaştırmaya, camileri kapatmaya, Türkçeyi yasaklamaya başladılar. Haftalarca kırlarda, dağlarda yattık. Polisler genç kızların olduğu evleri basıp tecavüz ediyorlardı. '86'dan sonra oldu bunlar. '89'da ilk göç başladı. Sınırlar kapandı. Sonra işsizlik çok oldu. Sıkıntılar başladı. Çocuklar küçüktü. Onların çamaşırlarını yıkayacak bir kalıp sabun bile bulamaz hale geldik. En önemlisi Türk ve müslüman olduğumuz için hep dışlandık. Devlet işinde bir işin olur, hep Bulgarlar seni en arkaya atar, ezer aşağı görür. Devlet işlerinde hep Bulgarlar çalışır. Böyle ezik büyüdük biz. Hiç bir zaman serbestlik görmedik. '89 da göç olmadan önce oradaki insanlar ne evlerine tamir yapar, ne evlerine eşya alır. Gün gelirse biz Türkiye'ye gideriz diye. O şartlardan dolayı çocuklara bakmak ve okutabilmek için Türkiye'ye geldik.” (40y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

Ülkelerinden ayrılma nedenlerine göre baktığımızda sığınmacılar haricinde diğer gruplar içinde en temel göç nedeni yoksulluktur.

4.2.2. Türkiye'ye Geliş Süreçleri (ulaşım aracı, süre, ulaşım koşulları)

Kadınlar göç sürecinde ulaşım aracı olarak otobüs, uçak, bot, tekne gibi araçları kullandıklarını belirttiler. Türkiye'ye gelişlerinde sınırı kaçak geçme ve yasal yollardan pasaportları ile giriş kullanılan yöntemlerdir. Kadınların çoğunluğu uçak ile yolculuk yaptıklarını ve ülkeye yasal yollardan girdiklerini söylemektedir. Bu ulaşımı nasıl finanse ettikleri irdelendiğinde uçak biletini kendilerinin aldığını, arkadaşlarından borç

para alarak biletlerini temin ettiklerini, arkadaşları aracılığı ile bilet temin eden aracılarla iletişime geçtiklerini belirtmektedirler.

“Bilet aldım geldim Türkiye’ye. Uçakla geldim, havaalanında o sarı taksilere bindim.”
(22 y, Türkmenistan, fuhuş)

“Bir bayan arkadaşımın borç para aldım, geldim. Bakırköy’de çalışıyordum. Günde 20 milyon alıyordum, bulaşık yıkıyordum. İlk geldiğimde Şirinevler’de kaldım. Sonra Beylikdüzü’nde kaldım. O bayan arkadaşım 3000\$ borç yaptım, ben seni getirdim, bana borcun var dedi. Kendisi diskoya çalışıyordu.” (22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Bir arkadaşım evde iş var, yaşlı bakıyorlar, temizlik işi falan var, 1000\$ veriyorlar, dedi. Para vermedik. Orada çalışıyorsun, paranın bir kısmını veriyorsun masraflar için dediler. Uçak biletini onlar aldı.” (30y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Otobüs ile yolculuk eden kadınlar Türkiye sınırına yakın, komşu olan ülkelerden Bulgaristan ve Gürcistan’dan gelmişlerdi. Ev işlerinde çalıştığını belirten Gürcü kadın üç ayda bir giriş-çıkış yaptığını ve otobüsle yolculuk yaptığını belirtti.

“İstanbul’a otobüs ile geldim. 24 saat sonra buradayız.” (26y, Gürcistan, kayıtdışı göçmen)

Bir Özbek kadın ise pasaportu olmadığı için sınırı otobüs içinde kaçak geçtiğini belirtmiştir.

“Özbekistan bana pasaport vermedi. Özbekistan’da pasaport 16 yaşında veriliyor. Bizim kaydımız silinmiş, Özbek vatandaş görünmüyoruz. Kimlik var; ama ne zaman annem kayboldu, devlet bizi almak istedi. Baba ve annem vermedi. Sonra biz Rusya’ya gittik. Evimizden bizi silmişler. Geri geldik;ama bizi yazmadılar. O yüzden kaçak geldim. Otobüs ile geldim. Ne zaman pasaport kontrol, otobüs içinde küçük oda var, oraya girdim.” (21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

Görüşme yapılan kadınlardan dördü tekne ve bot kullanarak deniz yolu ile yolculuk ettiklerini belirttiler. Bu kadınlar Somali ve Sri Lanka’dan gelmekte ve kaçak olarak seyahat ettiklerini belirtmekteydi. Ayrıca Sri Lanka’dan gelen kadın yolculuk için bazı kişilere para verdiğini de anlattı. Deniz yolu ile yolculuk eden kadınlar uzun süre tekne içinde kapalı, aç, susuz, uykusuz kalma, yaralanma ve şiddet gibi çeşitli tehlikelerle de karşı karşıya kalıyorlardı.

“Ben buraya gemi ile geldim. Büyük değil, küçük gemi ile geldim. 3 kişiydik. 3000\$ para verdim. İtalya’ya gitmek için verdim. İki adam ve ben yolculuk ettik. 18 gün. Sadece ekmek ve çay vardı. Bizi Türkiye’ye bırakıp kaçtılar. İtalya’ya götüreceklerdi.” (33y, Sri Lanka, sığınmacı)

“Bot ile kaçtık. Çok büyük değildi. Somali’de nehir var, nehirden çektik tekneyi. Sonra Antakya’ya geldik. 10 gün yolculuk ettik. Ekmek ve su vardı. Kaç kişiydik hatırlamıyorum, ama çok insan vardı. Biz yerde uyuduk.” (25y, Somali, sığınmacı)

“10 gün yolculuk yaptık. Sadece ekmek yedik ve yerde uyuduk. Para ödemedik. Onlar bizden para istediler. Tekne içinde kavga ettik, tartıştık. Paramız yok ve ülkeden çıkmak zorundayız dedik.” (25y, Somali, sığınmacı)

Özellikle tekne ile ulaşimleri sağlanan bu kadınlarla olan görüşmelerde ulaşım süreçlerine yönelik bilgi almak da güç oldu. Ancak görüşme süreci kaçış süreçlerinin çok zorlu olduğu, ruhsal ve fiziksel travmalara yol açtığı ile ilgili önemli ipuçları vermiştir. Aşağıda araştırmacının görüşme sonrası aldığı görüşmeci notları paylaşılmıştır.

Görüşmeci Notu: (Tarih:27.02.09, Saat:14.00, Süre:90 dakika, Görüşme No:31)

“Görüşme sırasında gemideki gelişlerine ilişkin sorduğum sorularda derin derin nefesler aldı ve ileri geri sandalyesinde gidip geldi. O yüzden bazen o bölümü atlayıp sonra tekrar oradaki duruma ilişkin sorular sordum. Aldığım bilgiler kadının sadece kafa sallaması şeklindeydi. Ağzından evet ya da hayır çıkmadı; ama kadın görüşme sırasında “İzmir’de iki hafta kaldın, di mi?” dediğimde yanlış olduğunu belirterek doğru cevabı verdi. Bu sebeple beni anladığını ve gemide olanlara ilişkin sorduğum soruları anlamış olabileceğini düşünüyorum. Ne ile yolculuk ettiğini anlamak için bir tekne resmi çizdim ve tekne mi diye sordum “Evet” dedi. Kaldıkları yeri öğrenmek için “tekne neredeydiniz” diye sordum, cevap alamadım. “Karanlık bir yer miydi?” sorusuna kafa salladı. “Kilitli mi” sorusuna kafa salladı. “Yatak var mıydı” sorusuna “hayır, oturarak uyudum.”dedi. Ne yediğini sordum. “Çay, ekmek” dedi. Görüşmenin bu bölümü sorularına kafa sallama şeklinde verdiği cevaplarla geçti. Fiziksel şiddete maruz kalıp kalmadığını sordum. Soruma cevap vermedi. “Tekne kötü birşey oldu mu?” diye sordum. “O iki adam sana kötü bir şey/istemediğin birşey yaptı mı?” diye sordum. Kafa salladı ve derin derin nefes almaya başladı. Bunun üzerine polise söyleyip

söylemediğini sordum. “Söylemedim” dedi. Teknede kaldıkları yerin ne kadar olduğunu göstermesini istedim. Plastik masanın etrafında 2-3 m² yer gösterdi.”

Görüşme yapılan kadınlardan Afrika kökenlilerin göç sürecinde yaşadıkları, ülkeyi terk ettikleri andan Türkiye’ye geldikleri döneme kadar birden çok ülkeden geçiş yaptıkları, yaşadıkları ve çalıştıkları gözlenmektedir. Ruanda’da çatışmalardan kaçan bir kadın önce Kongo’ya sonra Güney Afrika’ya kaçtığını ve bu kaçış sırasında yürüyerek sınırları geçtiğini belirtmektedir.

“Ülkemin Angola ile problemleri var. Çarpışıyorlar... Çocuklarımı korumaya çalışırken yaralandım. Koluma silahın ucundaki sivri ve keskin şey ile vurdular. Kanamadan bayılmışım. Askerden kaçan, saklanan bazı hristiyan gruplar vardır. Onlar bizi bulmuş. Beni köye götürmüşler. Orada tedavi ettiler. O köyde iki hafta kaldık. Sonra Kongo’ya kaçtık. Bir sürü kadın, yalnız değildim. Önce Kongo’ya sonra Güney Afrika’ya kaçtım. Yürüyerek, bazen köylerde bazen nehirde saklanarak kaçtım. Kongo’da 9 ay kaldım.” (38y, Ruanda, sığınmacı)

Eritreli göçmen kaçakçılığı mağduru kadın önce Sudan sonra İtalya’ya gitmek için yola çıktığını, İzmir’e İtalya’ya geldik diye bırakılış sürecini ve o süreçte yaşadıklarını şu şekilde anlatmaktadır.

“Askerlikten kaçtım, ondan sonra Sudan’a gittim. Sudan’dan buraya geldim. 5 gün kaldım Sudan’da. Yürüyerek geçtik sınırı, sekiz kişi beraber gittik. Bir gecede geçtik. İki genç adam vardı, onlarla gittik. Sonra Sudan’da başka insanlarla buluştuk. Bizim durumumuzda olanlarla... Sudan’dan Libya’ya gidiyoruz diye çıktık. İtalya’ya gidecektik. Hem araçla, hem yürüyerek gittik. Havalarda çok sıcaktı. Yirmi gün kaldık Libya’da. Yolda hastalanmadım, yaralanmadım; ama yorucuydu. Hatırlamıyorum kaç gün gittik. Gece gündüz gidiyorduk. Organize edenler yemek verdi. Sadece normal ekmek, biraz bisküvi vardı. Su, yolda görürsen içersin. Ölmekten daha iyiydi, yani yetmiyordu; ama idare ettik. Yolda bazen ses duyduğumuzda büyük taşların altına saklanıyorduk. Libya’dan İtalya’ya gitmek için tekneye bindik. Büyük değil, gemi değil. Gece gündüz gidiyorduk. Hatırlamıyorum kaç gün geçti. Gece uyuyorduk, gündüz uyanıyorduk. Gece gündüzler karışıyor. Hem de korkuyoruz sınırlardan geçerken. Acele acele ediyoruz. Kafamız sağlam olmuyor o zamanlarda... Sonra burada bıraktılar, gittiler. Bizim paramız yoktu. Bize sordular. Ben ve arkadaşım para yoktu. Onlar kalsın dediler. Bizimle giden gençler vardı. Onlar bize yardım etti. Beraber çıktık. İzmir’de indirdi bizi. Organize eden başka bir dil kullanıyordu. İtalya burası dedi. Herkes iniyordu, biz de indik. Organize edenler biliyorlar, ne zaman polis var, ne

zaman polis yok. Bir arabayla bizi buraya getirdiler. Kumkapı'da kaldım.” (27y, Eritre, sığınmacı)

Etiyopyalı bir başka kadın ülkesinden ayrıldıktan sonra önce 3 yıl Suriye'ye ev hizmetinde çalışmak üzere gittiğini, parasını alamadığı için Suriye'den Türkiye'ye kaçtığını belirtti.

“Suriye'ye uçakla gittim. Bir kontrat imzaladım. 3 senelik kontrat. Evde temizlik ve hasta bakıcı olarak 3 sene kaldım. Suriye'de 3 sene çalıştım; ama para vermediler. Uçak biletini alalım, dediler. Pasaportumun da süresi bitti. Bilet aldılar, Etiyopya'ya döneyim diye. Ben de bir sabah kaçtım. Şam'da çalışıyordum. Lazkiye'ye geçmek istedim. Taksi şoförüne sordum. Taksi ile gitmesi çok pahalı, otobüsle gidersin dedi. Otobüs için pasaport lazımdı; ama süresi geçmişti. Taksi şoförü neden Türkiye'ye gitmiyorsun dedi. Ne kadar paran var, dedi. 100\$ dedim. Gideceğiz, orada Sudanlılar var, Türkiye'de çok arap var, orada iş bulabilirsin dedi. Somali ve Sudanlıların kaldığı yere götürdü. Orada görüştük. Gece uyandırdılar ve geldik. Yürüyerek geldik. Bir köye gittik. Evde kaldık, sonra gece yürüdük. Araba ile bir yere kadar gittik. Garaja varmadan önce indik, yürüyerek otobüse kadar gittik. Bir gün yürüdük. Taksi ile 5 saat sonra 1 gece yürüdük. Bir rahatsız kadın vardı. Yürürken ona yardım ettik. Vardıktan sonra benim ayaklarım çok ağrıdı. Yoldayken bir problem oldu, onu konuşmak istemiyorum. Ekmek, peynir, çay yedik. Sabah geldiğimizde bir şeyler yedik. Otobüse bindikten sonra benden 700 dolar istedi. Diğer kadınlardan İtalya'ya gidiyorum diye 700 dolar aldı. Ondan sonra otobüsten indik, orada baya problem oldu. Benimle gelen kadınlar seni bırakmayız dediler, hallederiz dediler. Bizi açık bir arabaya bindirdiler ve buraya getirdiler. Dağdan geçtik ve deniz kenarında bizi bıraktılar. Birazdan tekne gelecek sizi alacak dediler. Bekledik kimse gelmedi, polis geldi.” (37y, Etiyopya, sığınmacı/insan ticareti mağduru)

“Eritre'de sınırlar var. Askerler kimlik kartı soruyor. Ben otobüsle yolculuk ettim. Kardeşimin kocasının ailesinin yanına, köyüne gitmek istiyordum. Askerler kimlik kontrolünde, otobüste, nereye gidiyorsun, niçin gidiyorsun, Sudan'a kaçacaksın, yalan söylüyorsun dediler. Bir büyük adam vardı. O, ailesinin yanına gitmek istiyor, ailesinin kasabasına gidecek dedi. Akrabalarımın yanına gittim. Kardeşimin kocasının akrabaları... Onların ailesinden biri bana yardım etti. Yürüyerek Sudan'a geçtim. Bir gece sürüyor, sabah Sudan'daydık. Sessiz olmak lazım. Çok asker var. Beni sınırdan götüren orayı çok iyi biliyordu. Sürünerek geçtik.” (30y, Eritre, sığınmacı)

4.2.3. Türkiye'ye Geliş Sürecine Eşlik Edenler/Organize Edenler

Göç sürecine insan kaçakçılığı yapan organizasyonlar, iş bulan şirketler, taksi/otobüs şoförleri, eş, dost, akrabaların, tanıdıkların ve arkadaşın dahil olduğunu görüyoruz. Bazı kadınlar iş bulmak için kendileri şirketlerle iletişime geçerken, bu iletişimleri yine akraba, arkadaş gibi tanıdıklar sağlamaktadır. Ayrıca akrabalarının, arkadaşlarının yanına gelip çalışmaya başlayanlarda bulunmaktadır.

“Tekne ile yolculuk yaptık. Çok fazla insandık. Uzun zaman kaldık botta, pek hatırlayamıyorum; ama sanırım 10 gündü. Bir adam vardı, bu işleri organize ediyordu. Biz para ödemedik. Antakya'ya geldik.” (21y, Somali, sığınmacı)

“Türkiye'ye geldiğimde Ortaköy'de bir şirkette kaldım. Bu işe koyan şirkette kaldım. Başka kızlar da vardı. 3-4 gün kaldım, oradan çıktım.” (24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Adapazarı'nda şirketin sahibi eşimin arkadaşıydı. Eskiden gelip gidenler var. Kaçak olarak çalışıyor. Zaten şirkette kaçak. Bir arkadaşım çalışıyordu. Deport oldu. İyi bir şirket, kötü olanlarda var. Kandırıyorlar kızları çocuk bakıcılığı falan yapacaksınız diye, sonra satıyorlar kızları... İşte o arkadaşım aradı, dedi ki onlara, kız var çalışmak istiyor. Onlarda iş buluyorlar. 3-4 ay kazandığının %30'unu kendileri alıyorlar.” (25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bizi getiren bir otobüsçü var. Arada araba ile arada otobüs ile.. O adam her hafta geliyor.” (31y, Bulgaristan, fuhuş)

“Şirkete geldim, Florya'ya. Arkadaşım Türkiye'de çalıştı. İki hasta baktım dedi. Geldim, bir ay şirkette kaldım. Şirketin evi var. Kızlar gelip kalıyor orada. Sonra ev işine gönderiyorlar.” (24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Burada bir ajans var. Endonezya'da da bir ajans var. İki ajans anlaştığında gösteri için Türkiye'ye geliyoruz. Bizim ajans 6 aylık iş var Türkiye'de dedi. Ajans bir yıllık vizeniz ve 6 aylık çalışma izniniz olacak dedi.” (28y, Endonezya, kayıtdışı göçmen)

“Bir tane kadın getirdi. Alışveriş yapıyor. O, şirkete söyledi. Etiler'de Nurcan Hanım'ın şirketi var. O beni işe getirdi.” (?y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Arkadaşım vardı, onunla birlikte geldim. Arkadaşlarımın tanıdıkları vardı. İzmir'de şirketler var, yarı maaşını veriyorsun, seni işe yerleştiriyorlar, dedi.” (25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Çalışmaya para kazanmaya geldim. Kız arkadaşım yardım etti. Sana da para lazımsa sen de git dedi. O beni oradan gönderdi. Burayı telefonla aradı. Beni aldılar.” (31y, Moldova, fuhuş)

“Kız arkadaşlarım vardı. Normal işlerde, evde çalışıyorlardı. Onlar buldu.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Arkadaşlarım söylerdi iş var, diye. Kendim biletimi aldım. Türkmenistan’dan bir arkadaş getirdi, işe koydu.”(36y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Kaynımın bacısının arkadaşı, kadın 33 yaşındaydı. Temiz iş var, dedi. Çocuk bakarsın, dedi. İstanbul’a geldik.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Ablam burada evliydi. Uçakla geldim. Türkiye’ye ablamın yanına gelmiştim.”(24y, Özbekistan, kayıtdışı göçmen)

Göç sürecine kendi olanakları ile başlayıp havaalanında tanıştığı insanlarla insan ticareti mağduru olan kadın örneği de vardır.

“Yanımda 1000\$ param da vardı. Havaalanına indim. Etrafıma bakınırken benim memleketli bir kadın geldi. O kadınla konuştum. Temiz dedim, özü p...k çıktı. Burada tanıştım o kadınla... Ben havaalanındayken sana iş bulurum, dedi.”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

4.3. Göç Ettiği Yerdeki Durumuna İlişkin Bilgiler

Kadınların göç ettiği yerdeki durumları, barınma ve çalışma koşulları, ülkelerindeki aileleri ile iletişimleri belirlenmeye çalışıldı. Barındıkları ikamet ettikleri yerlerin fiziksel özellikleri, ısınma, sağlığa uygunluk durumları, bu ortamları kimlerle paylaştıkları derinlemesine görüşmeler sırasında öğrenilmeye çalışıldı.

4.3.1. Türkiye’deki Barınma Koşulları

4.3.1.1. Yerleşilen Bölge ve Yer

İstanbul’da çeşitli semtlerde/ilçelerde kalmaktadırlar. Aksaray ilk geliş noktası olarak öne çıkmaktadır. Beyazıt, Fatih, Beylikdüzü, Fındıkzade, Tuzla, Kurtköy, Ataşehir, Bakırköy, Şirinevler, Büyükçekmece İstanbul’da konakladıkları diğer bölgelerdir. İstanbul dışında Antalya, Tekirdağ, Adapazarı illerinde kalmış kadınlar da vardır. Büyük çoğunluğu evlerde, otellerde kalmaktadır. Kadınlar ülkeye geldiklerinde bazı “kişi/kişiler” tarafından karşılanmaktadır. Bu kişi/kişilerin kalacakları yeri bulma ya da temin etme konusunda önemli rol oynadığını görmekteyiz. Bu kişileri tanımlarken

“o”, “biri” gibi belirsiz ifadelerde kullanabilmektedirler. Kadınlar Türkiye’de “memleketli” diye bildikleri aynı ülkeden kişilerin yaşadığı bölgelerde ve otellerde konaklamayı tercih etmektedirler.

“Memleketli arkadaşlarım vardı. 3 bayan bir olup ev kiraladık. Onlarla beraber Beyazıt’ta oturuyorduk. 600 milyonu o ev, 2 odalı.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Biz o kadınla Aksaray’a gittik. Onun bir arkadaşında kaldık. Bir gün sabah iş bulmaya gittik.”(22y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bir erkek karşıladı beni, seni götüreceğim işe dedi. Arabaya bindirdi. Götürdü. Bayanın evine getirdi.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Burada Fatih’de oturuyoruz. Eşim serbest çalışıyor, ne iş yaptığını bilmiyorum. Ortaokul mezunu.”(34y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Benim bir arkadaş tanıştırdı. Benimle evlilik yap dedi. Evde kalmak problem olur diye otele götüreceğim dedi. Türkmenler çok otelde... Onların yanında kaldım.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Türkiye’de Metin Usta bizi misafir etti. İki ayrı evi var. Birinde biz, birinde Metin Usta kalıyor. Kira falan vermiyoruz, ne kirası...”(26 y, Gürcistan, kayıtdışı göçmen)

“Türkmenlerin oteli var, oraya gittim. Ben otelde kaldım. Bulvar otel, Metro otel, Murat otel... Oralarda kaldım.”(27y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Yapılan görüşmelerde kadınlara iş imkânı sağlayan şirketlerin yatacak yerlerini de sağladığı/ sağlayabildiği belirlenmiştir.

“Türkiye’ye geldiğimde Ortaköy’de bir şirkette kaldım. Bu işe koyan şirkette kaldım. Başka kızlar da vardı. 3-4 gün kaldım, oradan çıktım.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Şirkete geldim, Florya’ya. Arkadaşım Türkiye’de çalıştı. İki hasta baktım dedi. Geldim, bir ay şirkette kaldım. Şirketin evi var. Kızlar gelip kalıyor orda. Sonra ev işine gönderiyorlar.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Havaalanından alıyorlar. Adapazarı’na götürdüler. Şirketin binası var, orAda kalıyorsun... Eskiden gelip gidenler var. Kaçak olarak çalışıyor. Zaten şirkette kaçak... Bir arkadaşım çalışıyordu. Deport oldu. İyi bir şirket, kötü olanlarda var. Kandırıyorlar kızları çocuk bakıcılığı falan yapacaksınız diye, sonra satıyorlar kızları...”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Afrika ülkelerinden gelen sığınmacı kadınlar Kumkapı bölgesinde yaşamayı özellikle o bölgede Afrika kökenli diğer insanların da olması nedeni ile tercih etmekte idiler.

“Kumkapı’da arkadaşlarımla birlikte kaldım. Siyahlar orada yaşıyor.”(25y, Somali, sığınmacı)

“Kumkapı’da yaşıyoruz. Kumkapı’da bir sürü siyah var. Arkadaşlarım var.”(21y, Somali, sığınmacı)

“İlk önce Aksaray’da kaldım, iki ay... Sonra Eritreli kişilerle karşılaştım, onlar beni aldı ve evlerine getirdi. Sekiz arkadaş kalıyoruz Kumkapı’da.”(30y, Eritre, sığınmacı)

4.3.1.2. Birlikte Yaşadıkları Kişiler

Kadınlar çoğunlukla tanıdık, akraba, eş, dost ya da arkadaşlarıyla birlikte yaşadıklarını belirttiler. Görüştüğümüz kadınların büyük çoğunluğunun Türkiye’de erkek arkadaşları vardır. Bazıları akraba, eş, dost vasıtasıyla tanıştıkları kişilerle dini nikâh yapmakta ve bu eşleri ile yaşamaktadır.

“Ağabeyimin evinde kalıyordum. Evleri var, arkadaşları ile birlikte kalıyorduk. Bir ağabeyim, bir karıkoca, ben kalıyorduk. Bir de eşim kalıyordu; ama eşim bazen inşaatta kalıyordu. Elektirikli soba kullanıyorduk. Buzdolabını patron vermişti. Çamaşırları elimizde yıkıyorduk. Televizyonda vardı.”(29y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Türkiye’ye geldim. 1.5 sene önce... İmam nikâhı ile yaşadım biriyle. Bir arkadaşımın arkadaşı tanıştırdı, sevap oldu.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Hastanın akrabası vardı. Beni sevdi, ben de sevdim. Bu zamana kadar evde oturdum. İmam nikahı yaptık.”(?y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Türkmenistan’dan tanıştığım biri vardı. Altı ay sonra öğrendi burada olduğumu. İstanbul’a geldim, imam nikahı yaptık.”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Eniştemin akrabası ile nikah yaptım. Ben burada çalışmıyorum. Evdeyim. Eşim çalıştırmıyor. Ben çalışmak istedim; ama eşim çalıştırmadı.”(39y, Azerbaycan, kayıtdışı göçmen)

“Benim mesleğim var. Kuaförüm ben... Ben çalışmadım. Eşimle orada (Adapazarı’ndaki şirketi kastediyor) tanıştım. Arkadaşının yanına geldi. Ben çocuk bakmak, hastaya gitmek istemiyordum. Eşim dedi ki benim dükkânım var, gel orada çalış... Telefon numaramı aldı. Çiçekler, yemekler falan... Sonra Urfa’ya gittik. Ailesiyle tanıştık, imam nikahı kıydık. Hamile kaldım. Burada Büyükçekmece’de

yaşıyorduk. İşyeri uzaktı. Sonra 4-5 ay Fındıkzade’de oturduk.”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Eşimle tanıştım. O da yurtdışına mal alıp satıyordu. Romanya, Bulgaristan... Sonra beraber karar verdik. Hem beraber iş yapmak, hem yaşamak için... 8 senedir beraberiz.”(35y, Moldova, kayıtdışı göçmen)

“Burada bir adamla tanışmıştım. Düzgün bir adamdı, geldiğimde onda kalıyordum.”(37y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Para karşılığı fuhuş yapan kadınlar sık sık ev değiştirmektedir. Yaşadıkları ev ile çalıştıkları evler ayrı olabilmekte ve çoğu zamanda bu evlerde başka kızlarla birlikte kalmaktadırlar.

“Tuzla’da kaldım, Kurtköy’de kaldım. Evde kalıyordum. Her gün aynı yerde değildi. 5 gün bir evde 5 gün bir evde... Yattığımız ev ayrıydı.”(27y, Özbekistan, fuhuş)

“Bizi eve götürdüler. Ev Ataşehir’de idi. Sürekli kızlar geliyordu. Kalabalık olunca ev değiştiriyorduk. Burada 2 ay kaldım.”(29y, Rusya, fuhuş)

“Bir başka ev daha vardı, orada sadece yatarıdık. Öğleden sonra diğer eve giderdik. Akşam sekize kadar çalışırdık. Çok evlerde durduk.”(31y, Bulgaristan, fuhuş)

“Türkiye’de İstanbul’da çalıştım. Bir kere Tekirdağ’a gittim. Bir ay kaldım. Kızlar çalışıyor. Ayrı evde yaşıyoruz. En son basıldığımız evde 7 kız vardı.”(31y, Moldova, fuhuş)

4.3.1.3. Barınılan Yerlerin Fizik Özellikleri

Ülkeye kaçak girdiklerinden polise yakalanmamak için saklanmaktalar ve kimsenin yaşamayı tercih etmeyeceği kötü koşullarda barınmaktadırlar. Maddi yetersizlikler nedeniyle beslenme ve barınma koşulları açısından uygun olmayan ortamlarda yaşamak zorunda kalmaktadırlar.

“Böyle bir çalılık/yıkıntı bina gibi bir yer vardı.(görüşme ingilizce yapılmıştı. Söylenen tam anlaşılamadı.) Kötü bir yer, etrafında tuvaletler falan vardı. Kimsenin kalmadığı bir yerdi. Beş gün orda kaldım.”(25y, Somali, sığınmacı)

Afrikalı kadınlar Kumkapı bölgesinde kalabalık gruplar halinde, tek odalı evlerde konaklamaktadır. Bu evlerde mutfakın olmadığı, tuvaletin dışarıda olduğu, banyonun bulunmadığı, ısınma olanaklarının olmadığı belirtilmiştir.

“Bir oda, herkes orada kalıyor. Zaten kalabalıktan kaza oldu. Üstüme çay döküldü. Kumkapı’da küçük bir yerde yatıyorduk. Çok kişi vardı. Kolum çarptı. Kumkapı’daki o evde yaklaşık 15 gün kaldım. Dışarıda tuvalet vardı. Yatakları açıyorsun, seriyorsun ya onlardan vardı. Çok nemli bir yerdi. Kumkapı zaten iyi bir yer değil. Küçük bir ocak vardı. İnsanlar dışardan ekmek getiriyorlardı. Çay, azıcık peynir... Çok pahalı bir oda... Bir lamba için 50\$ istiyorlar. ... Ev kiraladım. Şimdi Kumkapı’da tek başıma kalıyorum. Bir oda, mutfak yok. İçerde yemek yapıyorum. 200\$ ödüyorum. Bir tane lamba var, 50\$ istiyorlar ona da. Banyo yok. Tuvalet dışarıda. Ocakta sıcak su yapıyorum. Çamaşır yıkamak için çok uğraşıyorum. Tuvalette yıkıyorum, tuvalette yıkanıyorum. Çamaşırları kurutmak için odaya asıyorum. Rüzgar yok, pencere yok. Ortak tuvalet kullanıyoruz. Başka odalar başka insanlar var, Sudan’dan...”(27y, Eritre, sığınmacı)

“Bir oda. Televizyon, buzdolabı. Evi kiralayanlar bize yatak ve televizyon verdi. Tuvalet dışarıda. 250 lira ayda. Odada bir lavabo var. Bulaşıkları yıkıyoruz. Su ısıtıyoruz. Tuvalette yıkanıyoruz. Bir hafta parayı paylaşıyoruz. Ekmek, soğan, domates, patates alıyoruz.”(30y, Eritre, sığınmacı)

“Evde 4 kişi kalıyoruz. Sadece bir oda... 3 yatak var. Bir kişi yerde yatıyor. Soğuk oluyordu, kapı pencereleri sıkı sıkı kapatıyoruz. Isıtma yok, sadece televizyonumuz var. Hiçbir şey ödemiyoruz. Bir pasaj içinde bir oda idi. Banyo ve tuvalet vardı, dışarıda.”(21y, Somali, sığınmacı)

“Çok sorunlu bir yer. Tuvaletler dışarıda. Sadece ekmek ve peynir yiyoruz. Bazen piriñç. Isınma için hiçbir şey yoktu.”(25y, Somali, sığınmacı)

Yasal statüleri nedeniyle kadınların uzun süre yabancılar Misafirhanesi’nde kaldıkları da yapılan görüşmelerde söylenmiştir. Sri Lankalı sığınmacı kadın yaklaşık 7 aydır kurumda kaldığını aşağıdaki şekilde belirtmektedir.

“3 hafta İzmir’de polis merkezinde kaldım. Şimdi 6 ay 3 haftadır buradayım. Bilmiyorum, ne olacak?”(33y, Sri Lanka, sığınmacı)

4.3.1.4. Yaşanılan Yer ve Şiddet İlişkisi

Barınılan yerin fizik koşullarının olumsuzluğu yanı sıra özellikle para karşılığı cinsel ilişkiye zorlanan kadınlar fiziksel, sosyal ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları mekânlarda tutulmaktadır. Dışarıya çıkmalarının yasaklandığı, kapı ve pencerelerin kapalı, kilitli olduğu evlerde kalmaya zorlanmaktadır. Bu mekânların bazılarında sıcak su, elektrik yoktur. Çoğunda yemekler satıcılar tarafından dışarıdan

getirilmektedir. Bazı evlerde ise yemek yapılabilir. Müşteriler ve eve girip çıkan satıcılar/tacirlerden başka kimse ile görüşmelerine izin verilmemektedir. Kadınların bazıları evlerde tek başına tutulurken, bazıları ise başka kızların da olduğu daha kalabalık evlerde kalmaktadır. Kadınların kaçmalarını engellemek için kilitli tutulmaları yanı sıra bazı tacirlerin de yanlarında kaldıkları ifade edilmektedir.

“İki hafta falan onların elinde kaldım. Onların evinde kaldım. Aksaray’da bir evde kaldım. Benden sonra bir tane daha kız geldi.”(25y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Kapalı hiçbir yere çıkamıyorsun. Çalışılan evde kapı kilitli tutuluyor. Üst kata çıktığında da kilitleniyor. Alt katta herkesin gözü sende hiçbir yere gidemiyorsun, çıkamıyorsun. Kendileri yemeği evde yapıyordu, her şey vardı orAda...”(22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Soğuk su vardı. Elektrik yoktu. Mum vardı. Bir oda, bir koridor gibi. Banyo, tuvalet bir... Ben tek kaldım. İki ay o evde kaldım. Kapılar, pencereler kilitli... Onlar hazır yemek getirdi. Dışardan kimseyi görmedim.”(21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“İki ay bir evde kaldım. Üstümden kilitliyorlardı. Evin içinde televizyon, buzdolabı her şey vardı. Benden başka bir kız, bir kişi daha vardı. O adam getiriyordu yemek falan...”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Türkiye’ye ilk geldiğimde Beylikdüzü’nde bir eve götürdüler. 1.5 ay kaldım. Her taraf kapalıydı. 5-6 tane kız vardı. Türkmenistanlı bir bayan vardı. Akşam yanımızda kaçmayalım diye erkek kalıyordu. Gece çıkamıyorduk hiçbir yere.. Pasaportumu almıştı. Kimseyle görüşmüyorduk. Telefonumu aldı, kırdı. Gaz yoku. Sıcak su yoktu. Soğuk su ile yıkıyorduk, çamaşırımızı soğuk su ile yıkıyorduk. Çok para gidiyor diye izin vermiyorlardı. Hiçbir şey yoktu, sanki zindana düşer gibi...”(22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“O evde kimse yoktu, ondan sonra başka bir eve götürdüler. Orda 3-4 tane kız vardı. Kilitli ve kapalı bir evdi. Hiç açık durmuyordu. Kapı kilitli öyle çalıştırdılar. Kaçmak yok, bakmak yok. Kapılar kilitli oluyordu. Bir evden bir eve götürüyorlardı. İki evde kaldım. Sonra beni Beylikdüzü’nde başka eve getirdi. Yalnız başıma dışarı çıkamıyordum. Müşteriler eve geliyordu. Yemek, içmek getiriyordu. Evde de yemek pişiriliyordu. 10 milyon sana diyordu. 40 milyon elektrik, suya harcıyoruz dedi. 2 ay pasaportum onda kaldı. Başka başka adamlar vardı. Bir karı koca vardı. Bir kez geldi gitti, bir daha görmedim.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Afrikalı sığınmacı kadınların yaşadıkları bölgenin kozmopolit yapısı nedeniyle şiddet olayları sıklıkla yaşanmakta ve bu kadınlar yasal statüleri nedeniyle bu olaylara karşı savunmasız kalmakta idi.

“Bir Sudanlı adam vardı. Çok içiyordu, ne içtiğini bilmiyorum. Gelip akşam kapımı tekmeliyordu. Avukat ile şikâyet etmek istedim. Polis legal olmadığım için şikâyet yapamazsın dedi. Polisten kaçtı zaten... Benim bir avukatım var. İtalyan, o yardım etti. Bir Türk avukat gönderdi. Evini değiştir dediler, evimi değiştirdim. Şimdi bu kaldığım eve geldim. Polise gideceğim dediğimde etrafımdakiler sen buradan çık dediler. Kaçak kalanlar var.”(27y, Eritre, sığınmacı)

Kadınlar İstanbul’da kaldıkları süre içerisinde yerel halkla hemen hemen hiç iletişimde bulunmamaktalar, bulundukları zaman da bu sınırlı bir iletişim olmaktadır.

“Komşular vardı, sadece merhaba merhaba diyorduk.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

4.3.2. Çalışma Durumu, Yaptığı İş, Çalışma Saatleri ve Koşulları

Çalışma amacıyla gelen kadınlar ülkelerindeki meslekleri farklı da olsa çoğunlukla yaşlı, çocuk, engelli bakımı gibi işlerde çalışmaktadırlar. Bazı kadınlar ise fuhuş sektöründe çalışmaktadır. Bu kadınların bir kısmı isteyerek bu sektörde çalışırken bazıları fuhuşa zorlanmaktadır. Kadınlar iş bulmak amacıyla çeşitli kanallardan yararlanmaktadır. Bu kanallar bazen arkadaş, bazen tanıdık biri ya da bir tanıdık aracılığıyla buldukları kişiler ya da şirketler olabiliyor.

Ev işlerinde çalışan kadınlar çalıştıkları evlerde konaklamakta ve yeme içme ihtiyaçları da bu evlerin sahipleri tarafından karşılanmaktadır. Ev hizmetinde çalışan kadınlar 400-700\$ arasında değişen rakamlarda ücret almaktadır. Bazıları kazançlarının tamamını, bazıları ise kendi kişisel ihtiyaçları dışında kalan miktarları ayırarak memleketlerine gönderdiklerini ifade etmişlerdir. Haftada belli günlerde genellikle bir gün olarak izin kullanmaktadırlar.

“86 yaşında bir kadına bakıyordum. Altı ay çalıştım orada...”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Üsküdar’da çalıştım. Çocuk baktım, sonra hasta baktım. Önce 800 lira, sonra 1000 lira aldım. Eve gönderiyordum. Evde kalıyordum; çocuk baktığım, hasta baktığım evlerde kalıyordum. Geldiğimde bir ay iş bulamadım. Bir ay sonra başladım.”(36y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“93 yaşında bir anneye baktım. Ona yemek verdim, temizlik yaptım. Bir ay çalıştım teyzenin yanında. Bir sefer izne çıktım.”(22y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Gazeteden yatılı iş bulduk. Bir sene çalıştık orada... Ev işleri, temizlik, bulaşık, ütü gibi tüm ev işlerini yapıyorduk. 400-500\$ alıyorduk. 10 sene önce iyi paraydı. Eşim yüzünden işten çıkarıldık. İçkiye düşküncü. Deri piyasasında işe girdik. Birkaç sene öyle devam etti. Üç yıldır evde çalışıyorum. Üç sene evde çalıştım, yatılı çalıştım. İki genç, yeni evlilerdi. Üç sene çalıştım, biraz para biriktirdim. Tekrar ev tuttum, dayadım, döşedim. Şimdi başka bir evde gündüzlü çalışıyorum. Haftada 4 gün gidiyorum. 800 lira alıyorum.”(40y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Türkiye’ye ilk gelişimde Ataşehir’de Filiz hanımlarda temizlik yaptım. Ara sıra yemeklerini de yapıyordum. Sekiz ay çalıştım, 750 milyon maaş aldım. İşte 8 ay çalıştım, Aralık’ta ayrıldım oradan.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Haseki’de bir evde çocuk baktım. Çocuğu gezdiriyordum. Karı koca, 4 yaşında çocuk vardı. Cumartesi, pazar iznim oluyordu. Çocuğu yedir, içir, gezdir. 500\$ alıyordum. Borcumu kapattım. Aileme de gönderiyorum. 400\$ gönderiyordum. 100\$’ a ben kendime kıyafet falan alıyordum.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Ben ayda 200-150\$ gönderiyordum. 120\$ alıyordum haftalık... Çocuk elbisesi falan satıyorduk.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınlar çalıştıkları yerlerde iş güvenliklerinin olmaması, uzun çalışma saatleri yanı sıra çeşitli tehlikelerle de karşı karşıya kalmaktaydılar. Tehdit edilerek maaşının verilmemesi, evde bakımını yaptığı yaşlı erkeğin tacizine uğrama, kadınların saydığı sorunlar idi.

“Bisküvi fabrikasında çalışıyordum. 400 lira; ama para vermiyorlardı. Alamıyoruz, maaş vermiyor.”(25y, Irak, sığınmacı)

“İşe 7.00 de başlıyoruz. Akşam ne zaman biterse... Bulaşık, servis, hazırlık... 1000 kişiye yemek çıkarıyoruz. Aylık 750 lira anne ile birlikte, O da 750 lira alıyordu. Fatoş, Gül iki kadın beraber çalıştırıyorlar, yemek fabrikasının sahipleri... Metin Usta’nın eski işyeri.”(26y, Gürcistan, kayıtdışı göçmen)

“İki ay Gültepe’de çalıştım. Konfeksiyonda dikiş dikiyorduk. İki ay çalıştım, patron para vermedi. Oradan çıktım. Lokantada çalıştım. İki ay. 550 milyon alıyordum. Bulaşıkları yıkıyordum, pas pas yapıyordum. Arada bir ay işsiz kaldım. O amcamın kızı beni buraya 600\$’a getirdi. Herkes 300-350\$’a geliyormuş. O da bana kazık attı. Amcamın kızının bir küçük erkek kardeşi var, bizi aldı bir beyaz minibüsle. Sonra sabah

bizi şirkete götürdü. Üç erkek, altı tane bayan vardı. Sonra benim patronlarım, bu Yeşilköydekiler geldi şirkete. Beni alıp götürdüler. Yeşilköy’de çalıştım ilk geldiğimde... 500\$ alıyordum. Karı kocaya baktım. Kadının ayağı kırılmış yataktaydı. Bir gün izin veriyorlardı. Kocasını biraz sinirliydi. Beni rahatsız etti. Canım, cicim, güzelim diyordu. Kocasını ile benim odam karşılıklıydı. 85 yaşında insan benim kapımı açıp içeri giriyordu. Bir gece baktım üstüme bir şey düşüyor sandım. Kızlarına da söyledim. Babanız böyle yapıyor diye.”(29y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Ben de karşıda Kadıköy’de iki çocuğa baktım. Kocasını yoktu. Bir ay maaşımı vermediler. İhtiyacım var, kocam yok dedi. Maaşımı istedim. Seni polise vereceğim dedi. Orada ayrı odam vardı. Yeme, içme ayrı yiyordum. Çocukları yedirip, içirip, arabaya, servise bindiriyordum. Temizliğe bakıyordum. Cumartesi, pazar iznim vardı.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınlar fuhuş dışında diskoda, barda, otellerde barmen, konsomatris olarak da çalıştıklarını belirtmişlerdir. Seks/eğlence sektöründe çalışan ya da çalışmak zorunda kaldığını belirten kadınların müşteri sayısı günde 4 ile 30 arasında değişmektedir. Bir cinsel ilişkiden alınan ücret de 15\$ ile 200\$ arasında değişmektedir. Kadınlar çalışma saatlerinin öğle saatlerinde başladığını, gece yarısına kadar sürdüğünü ve ilişkiye girmek için otelde ya da farklı evleri kullandıklarını belirttiler.

“Beni Aksaray’a getirdi. Otele bıraktı. Orada Ruslar vardı. Romen falan... Herkes kocasıyla kalıyordu. Kocaları çalıştırıyordu. Sonra ben de çalışmaya başladım. Ünlü bir diskoda çalıştım, çok iyi para kazandım. İki sene sonra anneme ev aldım. Para gönderiyordum.”(22y, Türkmenistan, fuhuş)

“Her akşam farklı otellerde şov grup olarak program veriyorduk. Üç ay boyunca çalıştık. Sonra ben memlekete gittim. Üç hafta memlekette kaldım. Sonra İstanbul’a geldim. Konsomasyon olarak geldim. Antalya’da maaş olarak memnun kalmadım. Problem yaşamadım; ama yaptığım işe göre para az geldi. Kızlar vardı burada. Daha önce bu işi yapmışlar. Tavsiye ettiler. Taksim’de çalıştım. Akşam 21.30’da başlıyor, 05.30’a kadar sürüyordu. Sohbet içki oluyor, bazen istiyorlar o zaman birlikte oluyoruz.”(22y, Belarus, fuhuş)

“Musluk birahanesinde çalıştım. Günde 7-8 müşteri oluyordu. Otele gidiyordum. Öğleden sonra başlıyordu, akşam 22.00’a kadar devam ediyorduk. Ayda 100\$ ablama gönderiyordum ev için... Memlekete gönderiyordum. Çocuklarıma ayrı gönderiyordum. 300\$ çocuklarıma gönderiyordum.”(32y, Türkmenistan, fuhuş)

“Ne iş yapacağımı bilerek geldim. Para yok, çocuk var. Herşeyi kabul edeceksin. Gündüz başlıyoruz, akşama kadar... 24.00-01.00 gibi en son müşteriyi alıyoruz. Otuz falan oluyor. Bir kere 25 lira alıyoruz. Ev faturalarını biz ödüyörüz.”(31y, Moldova, fuhuş)

“4-5 müşteri oluyordu. 60-70 milyon alıyorduk. Hepsi kendimize kalıyordu. Ben eve gönderiyordum. Orada tedavi görüyordu annem. Evde rahatsız olduğu zaman gidip geliyor hastaneye...”(27y, Özbekistan, fuhuş)

“Öğleden sonra akşam ve gece yarısı çalışıyorduk. Ne kadar kazandığımı bilmiyorum. Paramı bana vermiyorlardı. P...k alıyordu hepsini. Hiç para vermiyordu. Öğleden sonra akşam ve gece yarısı çalışıyorduk.”(29y, Rusya, fuhuş)

Bazı kadınlar iş bulma vaadiyle kandırıldıklarını; tehdit ve fiziksel şiddet ile fuhuşa zorlandıklarını belirttiler. İş bulma vaadi yanı sıra başkalarına mal olarak satılıp fuhuşa zorlanmaları da dikkat çekici bulgulardan biridir.

“Kendim aldım biletimi, uçakla geldim. Yanımda 1000\$ param da vardı. Havaalanına indim. Etrafıma bakınırken benim memleketli bir kadın geldi. O kadınla konuştum, temiz dedim, özü p...k çıktı. Burada tanıştım o kadınla ben. Havaalanındayken sana iş bulurum, dedi.”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Kreşte bayan vardı, beraber çalıştık. O beni bir bayanla tanıştırdı. Çocuk bakacaksın dedi. O işte beni bir eve soktu. Diskoda günde 100\$, 200\$ kazanıyordum. Bana kalan o kadardı. Otelde kalıyordum. Yeme, içme, kıyafet ben alıyordum. Mesela ben istemiyorum dediğimde seni polise veririz diyorlardı.”(21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“O arkadaşı beni kendi memleketlime satmış, 3000\$. Sonra annem söyledi, kızım seni satmışlar diye... Günde 3-4 kişiye gidiyordum. Birinden bir saatte 150\$ alıyordum. Kendileri ev tuttu; yemek, elbise getiriyorlardı.”(25y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Bir bayan arkadaşımın borç para aldım, geldim. Bakırköy’de çalışıyordum. Günde 20 milyon alıyordum, bulaşık yıkıyordum. İlk geldiğimde Şirinevler’de kaldım. Sonra Beylikdüzü’nde kaldım. O bayan arkadaşım, 3000\$ borç yaptım, ben seni getirdim, bana borcun var dedi. Kendisi diskoya çalışıyordu.”(22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Kaynımın bacasının arkadaşı havalimanına getirdi. Altı kişi beraber; üç erkek, üç kadın Ankara’ya taksiyle gittik. Otelde iki gün sakladı bizi. Üçüncü gün öğlen 14.00-

15.00 gibi bir Türkmen kız geldi, 20'li yaşlarda... Kız para saydı, verdi. 7000\$ verdi. Beni satmışlar ona. Beni satın almış. O kız beni İstanbul'da Avcılar'a getirdi. Beni çalıştırdılar. Bana para vermiyorlardı, diğer kızlara veriyorlardı. Bana niye para vermiyorlar, dedim. Senin borcun var, dediler. Gündüz 10.00-11.00 gibi başlıyor, gece 03.00'a kadar falan çalışıyoruz. Günde 6-7 iş oluyordu.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Bir arkadaşım evde iş var, yaşlı bakıyorlar, temizlik işi falan var, 1000\$ veriyorlar, dedi. Para vermedik. Orada çalışıyorsun, paranın bir kısmını veriyorsun masraflar için dediler. Uçak biletini onlar aldı. Bizi havaalanından iki bayan aldı. Sonra bizi bir eve getirdiler. 10 kişi oluyordu. Bize bahşiş veriyorlardı, onları da alıyordu. Sizi getirdim, masraf yaptım, 8000\$ borcunuz var diyordu. Elbise almıyordu. Bize yemek, içmek getiriyordu. Bir pantolon getirse 100\$ borç yazıyordu. Bu kadar yemek parası diye borç yazıyordu. 50 milyon alıyorduk müşteriden. Otele giderken elinden tutup götürüyordu. Otelden çıkınca gene elinden tutup götürüyordu. Çok küfür yapıyordu bize. Beni dövmedi. Bu eve 1500\$ kira veriyoruz diyordu. Çok içkili geliyordu müşteri bazen, o zaman zor oluyordu. Sabah biz uyurken müşteri getiriyordu. 03.00' de, 04.00' de.”(30y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Müşteriler eve geliyordu. 10 milyon sana, 40 milyon elektrik, suya harcıyoruz dedi. Sabah 10.00-11.00-12.00'den gece 22.00-00.00'a kadar... Bana hiç el kaldırmadı. Dövmedi.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

4.3.3. Ülkelerinde Kalan Aileleri İle İletişimleri

Kadınların ülkelerindeki aileleri, akraba, arkadaşları ya da diğer sosyal çevreleri ile iletişimlerini sürdürüp sürdürememeleri göç ettikleri ülkedeki yaşam koşullarının da önemli bir göstergesidir. Bu konuda kadınlarla yaptığımız derinlemesine görüşmeler sırasında kadınların göç ettikleri ülkede içinde bulundukları koşulların, göç ettiği yerdeki ekonomik durumunun, göç sürecinde yaşananların, insan kaçakçılığı ya da insan ticareti mağduriyetinin olmasının aileleri ile iletişimlerinin devamlılığını etkileyen önemli faktörlerden olduğu belirlenmiştir.

FuHuşa zorlanan ve insan tacirlerinin eline düşmüş kadınların dış çevre ile iletişim kurulmasına sınırlı izin verilmekte idi. Sadece müşterilerle görüşmekte, aileleri ile iletişim kurmalarına izin verilmemekte ya da sınırlı iletişime imkân sağlanmakta idi.

“Kimseyle görüşmüyorduk. (İnsan taciri) Telefonumu aldı, kırdı.”(22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Beş ay falan evi aramadım. Telefonum yok, zaten dışarı çıkarmıyorlar. Öldüm, kaldım sanmış ailem.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Ailemle görüştürmüyorlardı. Şimdi burada görüştüm çocuklarımla. 2 ay 8 gün kaldım o evde...”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Ülkelerinden savaşlar, çatışmalar, kargaşa, kaos gibi nedenlerle göç eden kadınların diğer aile fertleri de aynı nedenlerle göç etmekte ve kadınlar ailelerinin, akrabalarının nerde olduğunu, nasıl olduğunu bilememektedir. Göç sürecinde aileler birbirlerinden kopmakta ve dağılmaktadır.

“Ailemi burada bir kere aradım, Türkiye’de olduğumu biliyorlar.”(33y, Sri Lanka, sığınmacı)

“Ailem ile bağlantım yok. Bir şey bilmiyorum onların hakkında....Büyük kardeşlerim de askerliğe gittiler. Ondan sonra ben gittim. Büyük kardeşlerimin nerede olduğunu bilmiyorum. (Kaçmış olabilirler mi? sorusuna “Bilmiyorum.” cevabını verdi.) Burada Kumkapı’ya gidersen çok Eritreli görürsün. Bazıları yolda ölüyor, bazıları İzmir’de ölüyor.”(27y, Eritre, sığınmacı)

“Ailemle iletişimin yok, Somali’de şimdi kimse yok.”(25y, Somali, sığınmacı)

“Ailem yok ki, görüşmüyorum. Kardeşim de kaçtı, Somali’den. Kimse yok orada.”(25y, Somali, sığınmacı)

“Annem savaştan iki gün önce ayrılmaya karar verdi. Anladı, çok kötü günler gelecek. Annem, kardeşlerim ve teyzem ayrıldık. Antakya’ya geldik. Ben ve arkadaşlarım İstanbul’da çok iş olduğunu biliyorduk ve İstanbul’a geldik. Kardeşlerim ve ailem Antakya’da kaldı. Orada üç gün kaldık, sonra biz İstanbul’a geldik. Ama ben inanıyorum onlar da İstanbul’da...”(21y, Somali, sığınmacı)

Göç edilen ülkenin konuşma dilini bilmemek hem yaşadığı, çalıştığı çevredeki kişilerle hem de varolan hizmetler, kurallar ve işleyişle ilgili bilgi sahibi olmanın önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu durum kişinin hem göç ettiği ülke içinde, hem de ülke dışındaki kişilerle iletişimde kopukluğa neden olmaktadır. Kıtalararası iletişimin, telefon ücretlerinin pahalı olması da aileleri ve yakınları ile görüşmelerine sınırlılıklar getirmektedir.

“Suriye’de ilk altı ay Arapça bilmediğim için telefon açamadım. Altıncı aydan sonra telefon açmaya çalıştım. Çok uğraştım olmadı. Bir sene sonra misafir geldi eve. Bu

telefon uluslararasına kapalı dedi. Başka yerden aradım; ama aradığımda ev değiştirdiler dediler.”(37y, Etiyopya, sığınmacı)

“Çocuklarım okula gidiyor ve kuzenim bakıyor. Onlarla görüşemiyorum. 350 peso Arjantin’de... Oradan aranırsa ucuz; ama buradan çok pahalı.. Orada görüşebiliyordum.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

Ev hizmetinde çalışan, giriş-çıkış yapan kadınların aileleri ile iletişimlerinin sürdüğü ve bağlarını koparmadıkları belirlenmiştir.

“Her ay çocuklarımın yanına gidiyorum. Pasaportuma bakın, her ay giriş-çıkış gözüküyor. 1-2 gün kalıyor, geliyor. Ben burada evlenmişim; ama terk etmemişim yavrularımı.”(42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Üç ayda bir gidip geliyordum. Çamaşır makinesi aldım, gönderdim. Her gittiğimde alışverişlerini yapıyordum, yemeklerini yapıyordum. Her şeylerini yapıp bırakıp, öyle geliyordum.”(40 yaş, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Kızımın, annemle ara sıra telefonla görüşüyorum. Evde telefon yok bizim. Komşudan çağırıyoruz. Ben cezaevine girdikten sonra görüşmedim ailemle. Telefonum teyze kızında kaldı. Numaralar orada, aklımda değil, hatırlamıyorum.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

4.3.4. İstemediği Bir İş Yapmak Zorunda Kalmak

Kadınlarla görüşmeleri derinleştirmek ve mağduriyet durumlarına ilişkin detaylı bilgi almak amacıyla istemedikleri bir işi yapmak zorunda kalıp kalmadıkları soruldu. Fuhuşa zorlanan kadınlar nasıl kandırıldıklarını, neler yaşadıklarını ve istemedikleri halde fuhuş yapmak zorunda kaldıklarını aktardılar.

Görüşme yapılan kadınlardan sekizinin insan ticareti mağdurunu tanımlamaya yönelik temel bilgiler kullanıldığında insan ticareti mağduru olduğu/olabileceği belirlendi. Kadınlar Türkiye’ye geldikten sonra para karşılığı fuhuşa zorlandıklarını belirttiler. Bu süreçte araçlar arasında belli bir bedelle satılmaları söz konusu olabilmekteydi. İş yapmak istemediklerini belirttiklerinde fiziksel şiddete, öldürülmek, polise vermek gibi tehditlere maruz kalıyorlardı. Kimse ile görüşemediklerini, aileleri ile telefon görüşmelerine izin verilmediğini aktardılar. Tehdit, kandırma, fiziksel ve psikolojik şiddet, korkutma tacirlerin kadınları ellerinde tutmak için kullandığı yöntemler idi. Kadınların paralarına ve pasaportlarına el konulmakta ve tacirlerin

yaptıkları masraflar kadınlara borç yazılarak, borçlarını ödemeleri karşılığında serbest kalabilecekleri belirtilmekte idi.

“İki hafta falan onların elinde kaldım. Onların evinde kaldım. Aksaray’da bir evde kaldım. Benden sonra bir tane daha kız geldi. Ben böyle istemiyorum dedim. Ben bunlardan kaçtım. Onlar pasaportumu almıştı. Ben size çalışacağım dedim, oturma izni alacağım diye bir hafta sonra aldım pasaportumu. Bir karı koca idi. Kadın benim memleketli, koca kürt....İstediğim yere gitmeme izin vermiyorlardı. Bir sefer kaçtım, arkadaşım ile konuşmak için... İki anahtar vardı. Kapı, pencere açıktı; ama sadece dışarı git, çalış, gel yapıyorlardı. Pasaportumu bir hafta sonra aldım. Yaptığım işle ilgili yalan söylemeye zorladılar. Bir sefer müşteri geldi. Para vermeden önce sana birşey yapacağım, sonra para vereceğim dedi. Baktım polis, sonra onların arkadaşı çıktı. Onlar beni kontrol yapmak için gelmiş. Bana 15.000\$ verirsin sonra kendine çalışırsın dediler. Beni korkutuyorlardı. Seni göndeririz, ülkeneye göndeririz diyorlardı.”(25y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Kreşteki bayan beni başka bayanla tanıştırdı. O işte beni bir eve soktu. İki ay o evde kaldım. Çalışacaksın dedi. Kabul etmedim. İki adam geldi, beni dövdüler. Ne zaman bayan tek başına geldi. Kapıyı açtığı anda arkasına geçtim, kapıyı ittim, kaçtım. Taksiciye bindim. O zaman bende 50\$ vardı. Benim paramdı. O ev Zeytinburnu’nda. Kaçtığımda ben o metro gibi var ya orada Zeytinburnu yazıyordu. Ondan biliyorum. İki hafta kaldım evde. Ben hep ne zaman işe başlayacağım diyorum; çünkü memlekete para göndereceğim. İki hafta sonra biz seni satacağız falan dediler. Seni Trabzon’a satacağız dediler. Taksici beni Aksaray’a götürdü. Diskoya bıraktı. Orada 1 ay kaldım. Çalıştım. Seni polise vereceğiz dediler. Pasaport yok, kimlik yok, para yok... Sonra polis geldi, yakaladı. Çok şükür yakaladı.”(21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“Bir erkek vardı. Ben istemiyordum, gideceğim dedim. Sizi öldürüp denize atarım, burada kimse bulamaz dediler. Önceden çalışan kızlar söyledi. Kilitte girip, kilitte çıkıyorlar. Bizi de böyle korkuttular dediler. Temmuz ayında geldik, Kasım’da polis yakaladı. O kadar kaldık. Ev Aksaray’daydı. Sonra iki kız daha getirdiler; ama onlar kaçmış. Kapıyı açıyordu. Adam getiriyordu, sonra kilitleyip çıkıyordu.”(30y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Ben istemiyordum o işi yapmak, o yüzden beni dövüyordu. Her tarafımda morartı izi vardı; ama onlar geçti. Ayağım kırıldı. Çalışmak istemedim. Gideceğim buradan, kaçacağım dedim. Buradan gideceğin ayağın bu mu dedi, dövdü beni. Ayağım kırıldı. Dövdüler, ama çalışmadım. Başka bir yerde oturuyordu o adam. Diğer kız kendi isteğiyle çalıştı; ama ben hiç çalışmadım. Seni öldürüp denize atacağız. Burada kimse

görmez, kimsenin haberi olmaz dediler. Bir gün müşteri geldi, ben de müşteriye söyledim. Yardım istedim. O da polisi aramış. Kimliğimi, pasaportumu ve paramı da almıştı o adam. Bana 2000\$ vereceksin dedi. Anlamadım ben niye ona vereyim o kadar parayı... Sonra polis benim pasaportumu, 900\$ paramı aldı ondan.”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Antalya’ya götürdüler. Orada da 3000\$’a sattılar beni. Antalya’da bir çocuk beni evleneceğim diye almış. O sadece kendi için almış beni. Hiçbir şey anlatmayacaksın kimseye dedi bana. İmam nikahı kıydırdı. Büyük bir mağazası vardı. Ayakkabı falan satıyordu. 1.5 ay kaldım orada. Karı koca gibi yaşıyorduk. İstemiyordum, eve gitmek istiyordum. Antalya’da bir Türk komşu kız vardı. O kız beni kaçırdı. Güngören’e geldim. Temizlik işinde çalıştım bir ay.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Bir kadın görüşmede bu soru sorulduğunda olayları tekrar hatırlamak istemediğini belirterek bu konuda konuşmadı.

“İzmir’de bir sorun yaşamadım; ama buraya geldikten (İstanbul’a) sonra oldu. 1.5 ay kapalı bir yerde kaldım. Kapılar kilitli idi, tehdit ettiler. Hatırlamak istemiyorum. Fuhuşa zorlandım; ama hatırlamak istemiyorum. Hayatım boyunca hatırlamak istemediğim şey buydu.”(37y, Etiyopya, sığınmacı/insan ticareti mağduru)

Kadınlardan bazıları para kazanmak ya da tacirlerin elinden borçlarını kapatmak suretiyle kurtulabilecekleri düşüncesi ile çalışmak zorunda kaldıklarını belirtti.

“O.....k yapmak istemedim. Dil bilmiyorum. Benim paramı ödediğimde bırakır mısınız, diyordum. Beni bırakın dedim. Müşteriye söylüyorsun yardım et diye, o da çıkıyor patrona söylüyordu. Sonra patron dövüyordu. Saçından çekiyordu. Yüz göz mosmor oluyordu, çalışmadan oturuyorsun iki gün.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Ben istemedim, para lazım olduğu için yaptım. O kadar doydum, bıktım yaptım. Memlekette evim yok, param yok. Ben ne zaman ev alacağım. Oğlumu kaynanamdan/kaynımdan almam lazım.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

4.4. Sağlık Durumlarına İlişkin Bilgiler

4.4.1. Ülkelerinde Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumları

Kadınlara ülkelerinde sağlık kontrolüne/doktora gidip gitmedikleri sorulduğunda yarıya yakını ülkelerinde sağlık hizmeti aldıklarını belirttiler. Kadınların geldikleri ülkelerdeki sağlık hizmetlerinin sunum biçimlerine göre sağlığa erişim düzeylerinin

farklı olduğu belirlenmiştir. Ülkelerindeki sağlık sistemine bağlı olarak bazı kadınlar düzenli sağlık kontrolüne gittiklerini özellikle eski Sovyet ülkelerinden gelen kadınlar ülkelerinde her mahallenin bir sağlık merkezi olduğunu, bu merkezlerin 3–4 ayda bir ya da 6 ayda bir kontrole çağırdığını belirtmektedirler.

“Yılda 1–2 kere muayene oluyordum. Her 3 ayda bir bizi kadın sağlığı için mahalle polikliniklerine çağırıyorlar. Doktorlar geliyor, bakıyor. Sonra neticelerini alıyoruz.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bizde 6 ayda bir kontrol var. Normal bir aile işe girdiğinde falan sağlık raporu almak zorunda, kanun öyle..”(34y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Sağlık ocağına gidiyoruz, kâğıt veriyorlar. Çok büyük bir hastalığın var ise; büyük hastaneye gidiyoruz.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Eski Doğu Bloku ülkelerindeki sistem değişikliğinin sağlık hizmetlerine de yansıdığı Bulgaristan’dan gelen bir kadının Komünist dönemdeki hizmetlerin farklılığını dile getirmesinde daha net görülmektedir.

“Beş sene evvel Bulgaristan’da her şey parasızdı. Sana mektup gönderiyorlardı, demokrasiye geçmeden önce. Kadınlığından kanına her şeye bakıyorlardı.”(42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

Afrika ülkelerinden göç eden kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyleri ise oldukça sınırlıydı.

Eritreli kadın *“Askerlik yaparken bizi doktora götürüyorlardı. Sağlık hizmeti vardı.”* yanıtını verirken; Somalili kadın *“doktora hiç gitmedim”* şeklinde yanıtladı.

Görüşme yapılan kadınlardan bazıları ülkesinde doktora/sağlık merkezine sadece doğum için gittiğini belirtti.

“Bulgaristan’da gitmedim hiç hastaneye, sadece doğum...”(31y, Bulgaristan, fuhuş)

4.4.2. Göç Ettikleri Ülkede Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumları

Kadınların Türkiye’deki yaşam koşullarına, yaptıkları işe ve yasal statülerine bağlı olarak sağlık hizmetlerine erişim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyleri farklılaşmaktadır.

“Türkiye’de doktora gidiyorum. Her ay iğne alıyorum. Jozefin, kalçadan...”(27y, Özbekistan, fuhuş)

“Bir kere grip oldum Türkiye’de. Doktora patronum götürüyordu. Bu patron annem gibiydi.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Benim işini iyi yapan bir doktorum var. Kadın değil, erkek... Kadın biraz daha acımasız oluyor. İnsan olarak bir kere Kemal Bey çok güzel insan.”(35y, Moldova, kayıtdışı göçmen)

“Yumurtalıklarımı, böbreklerimi üşüttüğümde gidiyorum doktora. Düzenli doktora giderim. Bir şeyim olsun olmasın, bir yerim de bir şey hissettiğim anda doktora giderim.”(40y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Dün burada (yabancılar misafirhanesi) doktora gittim. Ciğerlerimi üşütmüşüm. İçimde hırıltı var. Para yoktu, ilaç alamadım. Sonra kocam aldı ilaçlarımı.”(42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Ağrım şikâyetim olmasa boşu boşuna niye gideyim ki. Çocuklar falan hasta olursa onları götürüyorum. Şişli Etfal’de çocuğumu ameliyat ettirdim. Bir yerin ağrırsa gideceksin doktora. Kadın sağlığı ile ilgili şikâyetim olmadı, gitmedim.”(39y, Azerbaycan, kayıtdışı göçmen)

“Doktora giderim, düzenli baktırıyorum. Sürekli kullandığım ilaçlarım var. Kalp ile ilgili muayene oluyorum. Burada bir sefer gittim. Kalbim ağrıdı. İlaç falan verdiler.”(35y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

4.4.3. Özgeçmişlerinde Geçirdikleri Hastalıklar, Ameliyatlar

4.4.3.1. Cerrahi Girişim Özgeçmişi

Kadınlara geçmişte herhangi bir cerrahi girişim geçirip geçirmedikleri sorulduğunda aşırı kanama, kanser teşhisi, iltihap gibi nedenlerle rahim ameliyatı olduklarını belirttiler. Yedi kadın genç yaşlarında apandisit nedeniyle ameliyat olduğunu belirtti. Böbrek ameliyatı ve dış gebelik nedeniyle operasyon geçiren kadınlar vardı.

“Allaha şükür hasta olup hastanede yatan bayan değilim. Üçüncü sınıf zamanı apandisit geçirdim.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Küçük zamanımda, okul zamanı apandisit ameliyatı oldum.”(36y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Rahim alındı benim, hepsini aldılar. İki yıl oldu, Taşkent’te ameliyat oldum.”(42y, Özbekistan, kayıtdışı göçmen)

“Apandisit ameliyatı oldum. Bir de rahimde iltihap yığılmış, o patladı ondan oldum.”(39y, Azerbaycan, kayıtdışı göçmen)

“Apandisit ameliyatı ve dış gebelik oldum. Bir ay hastanede kaldım. Gittiğimiz hastanede bilemediler. Sonra daha büyük hastaneye gittik. Annem kaydımı yaptırıyordu ki ben bayılmışım. Bir kanal ile bir yumurtalığımı alıp, kalanları bağlamışlar.”(40y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Rahim ameliyatı oldum. Kanser teşhisi kondu ve rahmimi aldılar. Rahim alındıktan sonra her ay enjeksiyon olmak zorundayım; çünkü yumurtalıklarım yok. Her ay iğne vurulmam lazım. Burada bana bir şey getirdiler; ama anladıklarını sanmıyorum. Bana doğum kontrol için iğne getirmişlerdi. Benim aldığım iğne farklı.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

“Rahim ameliyatı geçirdim. Bütün aldılar. Hastalık geçirmişim, kanamam durmadı. Ondan dolayı aldılar.”(42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“İki ameliyat geçirdim ben. Birinde çocuğum oldu. Birinde de böbreğimi aldılar. Böbrekte taş çıktı. Beraber aldılar. Şimdi ağrım falan olmuyor.”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Afrikalı sığınmacı kadınla yapılan görüşmede dil problemi nedeniyle geçirdiği cerrahi girişime ilişkin yeterli bilgi alınamadı; ancak kadın nasıl bir operasyon olduğunu kendi bedeninde göstererek anlatmaya çalıştı. Benzer bir rahatsızlığın ailesinde de olduğunu söyledi.

“Sezaryen ile çocuğumu doğurdum. Sonra bir operasyon geçirdim, ondan sonra iyi olmadım. İki delik açtılar ve oradan sıvı akıttılar. Bir erkek kardeşim öldü, hasta idi. Sekiz kere ameliyat oldu. Göbek deliğinden kan geliyordu. Öldü. Babamda öldü Karnından uzun süre hasta yattı. Bir şey yedi”(30y, Eritre, sığınmacı)

Geçirdiği kaza nedeniyle ameliyat olan bir kadın vardı.

“Araba kazası yaptım. Gözümün yanında, ellerimde ameliyat var.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

4.4.3.2. Hastalık Özgeçmişi

Kadınların büyük çoğunluğu kalp, tansiyon, nefes darlığı ile ilgili sorunlar yaşadığını belirttiler. Bu sorunlar genelde gerginlik ve strese bağlı olarak psikolojik kökenli idi. Babanın ya da eşin kaybı gibi psikolojik travma yaratan olaylar sonrasında kalp sıkışması, kalp krizi yaşandığı belirtildi. Atarax, passiflora gibi ilaçları kullandığını

belirten kadınlar vardı. Hepatit, katarakt, böbrek rahatsızlığı, guatr, tiroid, diyabet, astım, bronşit, alerji kadınların beyan ettiği diğer hastalıklardı.

“Benim tansiyon var. Bir de kalpte ses var. Doktor söyledi.”(27y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bazen nefesim daralıyor.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Nefes darlığı var bende. Astım, bronşit var.” (42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Kalbim hasta, kocam öldükten sonra kalbim sıkışıyor. Sürekli kalp ilacı kullanıyorum, damlalı ilacım var. Bir kere Türkiye’de kalpten rahatsız oldum. Kalbim sıkıntı yaptı, nefes alamadım. Halsiz oluyorum. Çalıştığım yerde polikliniğe gittim. İlaç yazmadılar, stresten olabilir dediler. Buranın havası iyi geldi. Memleketteki gibi zorlanmadım. Deniz havası iyi geldi.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Babamın vefatından sonra stres yaşadım. Kalp ilacım var. Ondan sonra ben kalp krizi geçirdim. Sonra iyi olmuştum. Şimdi yine aynı gibi oluyorum.”(37y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Tansiyonum var, ondan başım ağrıyor.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Ne zaman sinirlensem kalp başlıyor, nefes alamıyorum. Bazen hatırlamıyorum. Atarax alıyorum ben. Fazla stres olduğunda oluyor, anneanne gibi nefes alamıyorum. Benim gözümde katarakt var. Lens var gözümde. Lazer ameliyatı yaptırmak istedim. Doktor katarakt var dedi.”(31y, Moldova, fuhuş)

“İnsan kendini kaybediyor. Bazen oluyor düşünüyorum. Burada ilaç var, pasiflora içiyorum.”(21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“Sarılık geçirdim ben küçükken. Hani halden düşüyorsun, gözünün beyazı sarı oluyor ya ondan. Yedinci sınıfta midemden hasta oldum. Yeşil su çıktı ağzımdan. Yiyemedim hiçbir şey. Başka ameliyat falan olmadım. Yüzümde yara çıktı, onu aldılar. İki gün önce burada bayıldım. Tansiyonum var. Strese girdim. Çocuklarımla konuştum. Sonra 3-4 saat ağladım. Düşmüşüm, bayılmışım.”(29y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Tansiyonum düşük. Demli çay içince geçiyor. Çapa hastanesinde sağlık raporu çıktığında evlilik için, karaciğerden yayılan mikrop var dediler. Tedavi yapmak lazım... Türkiye şartlarında tedavi pahalı... Çapa hastanesinde her şeyime baktılar; ama burada hasta diye yazmışlar. Doktor hastalığın şu an rahatsız etmez; ama tedavi yaptırmazsan 5-6 sene sonra seni rahatsız eder dedi.”(34y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Tiroid var. Bir de ne zaman sıkılsam, üzülssem kalbim sıkışıyor. Kalbim ağrıyor.”(24y, Özbekistan, kayıtdışı göçmen)

“Guatr var bende. Başka da bir hastalığım yok.”(39y, Azerbaycan, kayıtdışı göçmen)

“Böbreğimde soğuklama var, kasıklarım da... Kalbim sıkışıyor, diş vurmaya oluyor.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Böbrekte ağrı var. Çok yürüdüğümde, yorulduğumda...”(27y, Irak, sığınmacı)

“Ben de diyabet var, annem ve babamda da vardı. Doktor söyledi.”(28y, Endonezya, kayıtdışı göçmen)

“Sadece alerjim var, portakala...”(22y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınların belirttiği diğer rahatsızlıklar kulak ağrısı, boğaz ağrısı gibi üst solunum yolları ile ilgili idi.

“Kulağımda sorun var.”(30y, Eritre, sığınmacı)

“Suriye’de boğazlarım ağrıdı, çok ağrıdı. Konuşamadım. Bir kadın geldi, biraz sarımsak iç dedi. Altı ay konuşamadım. Onları içince durum fena oldu. Neredeyse ölecek hale geldim, o zaman doktor çağırdılar.”(37y, Etiyopya, sığınmacı/insan ticareti mağduru)

“Bir aydır boğazlarımdan hastayım. Bir de bayılıyorum, eşim dövdüğü andan sonra. Doktor korku dedi.”(25y Irak, sığınmacı)

Ruandalı sığınmacı kadın göç sürecinde malarya yakalandığını belirtti.

“Afrika’da malarya oldum. Arjantin’de geçti. Tüm vücudumu sivrisinekler ısırdı, akrep ısırdı.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

4.4.4. Cinsel Sağlıkları Açısından Sağlık Hizmetlerine Erişimleri

Kadınlara cinsel sağlık kontrolüne gidip gitmedikleri sorulduğunda fuhuştan yakalanan kadınlar kan testi ve vajinal muayene için götürüldükleri Deri ve Tenasül Hastalıkları Hastanesi’nden “cancan” olarak bahsettiler. Kan testi sonuçlarına göre üç kadında hastalık tespit edilmiş. İki kadın Hepatit, bir kadın CYBE teşhisi aldığını anlattılar. Ayrıca bu hastanede hasta oldukları belirlenirse yabancılar misafirhanesine kabul edilmediklerini söylediler.

“Doktora hiç gitmedim. Sadece yakalandığımda kanımı, vücudumu test ettiler.”(21y, Somali, sığınmacı)

“Doktora hiç gitmedim ama beni yakaladıklarında polis doktora götürdü. Kan testi için.”(25y, Somali, sığınmacı)

“Ne zaman buraya geldim, yakalandım o zaman götürdüler. Bir şey çıkmadı. Kendimde biliyorum, temiz çıkacağım. Dışarıda çok şükür kendime iyi bakıyorum.” (21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“Yakalanınca Cancan’a götürdüler. Temiz çıktı, bir şey çıkmadı.”(30y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Cancan’a götürdüler bizi. Bir gece durduk, kan aldılar, mazok aldılar. Bir şey yok dedi, temiz dedi.”(31y, Bulgaristan, fuhuş)

“Burada Cancan’a götürdüler. Kan alıyorlar, mazok alıyorlar. Her şey normal dedi.”(27y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Cancan’a gittim. Kan aldılar, hastalık var mı diye baktılar. Birşey yok dediler.”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Kartal, büyük hastanede bizden sadece kan aldılar. Beş kız temiz çıktı, üçü hasta çıktı, orada kaldı.”(31y, Moldova, fuhuş)

“Kartal’a hastaneye götürdüler. Kan aldılar. Temiz çıktı. Önce hasta dediler. Pasaport karışmış başka hasta bir kızın pasaportu ile... Burası (yabancılar misafirhanesi) hasta kabul etmiyormuş, üç kızı geri gönderdiler.”(26y, Özbekistan, kayıtdışı göçmen)

“Buraya gelirken kanıma baktılar, bize hastalık yok dediler.”(42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Sadece kontrol ve muayene olmak için doktora gittim. Yakalanınca Cancan’a gittik. Kâğıt gösterdiler. Temiz çıktı.”(22y, Belarus, fuhuş)

“Cancan’a gittim. Kan aldılar, hastalık var mı diye baktılar. Bir şey yok dediler.”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Buraya gelirken muayeneye götürdüler. Kan aldılar, aşağıdan yokladılar, temiz dediler.” (39y, Azerbaycan, kayıtdışı göçmen)

“Şu Cancan diyorlar. Hasta diye yazmışlar. Cancan’da bazı kızları içeri çağırdılar. Onlara ilaç verdiler. Bazı kızlar ağladı. Bize, dışardakilere siz temiz dediler.”(34y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Cancan’a götürdüler. Kan aldılar. İki tane ilaç verdi, bunu iç dedi. Bana ne oldu, hasta mıyım dedim. Yok, küçük bir kadın hastalığı dedi.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Kan aldılar, biraz kanıma ilaç verdiler. Ben 8 yaşında, 14 yaşında sarılık geçirdim. Cancan’da kan aldılar, temiz dedi. Sadece hepatit var, dedi.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Para karşılığı cinsel ilişkiye giren ya da cinsel ilişkiye zorlanan kadınların bir bölümü satıcıların/tacirlerin yakalanma korkusuyla kendilerini doktora götürmediklerini belirttiler.

“Yakalanınca Cancan’a götürdüler. Temiz çıktı, bir şey çıkmadı. Hastalanınca doktora götürmeden size ilaç vermeyiz, diyorlardı. Doktora da götüremeyiz, polis var. Sizin yüzünüzden polis beni yakalar, diyordu.”(31y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Doktora götürmüyorlardı. İlaç veriyorlar. İğne falan yapıyoruz. Bir sefer doktora gittim. Zehirlenmişim. Lahmacun yedim. İstanbul Avcılar’da hastaneye gittim. Önce vizen yok, diye almadılar. Sonra bir arkadaşım vardı. O kız beni götürdü. Çok kötüydüm, ölüyordum gittim. Yoksa pasaportum falan onlarda nereye gideceğim, yer bilmiyorum.” (27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Rusya’da düzenli doktor kontrolüne giderdim. Türkiye’de gitmiyordum. Kaldığım süre içerisinde hiç hastalanmadım. Hastalanan kızlar oluyordu; ama hastaneye götürmüyorlardı. İlaç alıyorlardı.”(29y, Rusya, fuhuş)

“Yakalanmadan önce bir kere hastaneye gittim. İçim acıyor dedim. Soğuklama imiş. Sonra yakalandıktan sonra götürdüler, orada da temiz çıktı. Karı koca hastaneye götürüyorlardı. İlaçları karşılıyorlardı.”(25y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Hasta olsak doktora götürüyorlardı. İlaç alıyorduk.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Sığınmacı Afrikalı kadınlar mülteci/sığınmacılarla çalışan bazı sivil toplum kuruluşlarının yardımlarından yararlanmakta idi. Bu kuruluşlar ücretsiz sağlık hizmeti sağlamakta, sağlık kuruluşlarındaki masraflarını karşılamakta idi. Bu kuruluşlardan biri kilise idi.

“Yiyecek yardımı alıyoruz. Bebek doğduktan dört ay sonra hastalandım. Sezaryen ile çocuğumu doğurdum. Sonra bir operasyon geçirdim... Kilise bize yardım etti. Kilisenin bir doktoru var. Bebeğe de bakıyor. Bazen bebek maması veriyorlar.”(30y, Eritre, sığınmacı)

“Bir oda, herkes orada kalıyor. Zaten kalabalıktan kaza oldu. Üstüme çay döküldü. Kumkapı’da küçük bir yerde yatıyorduk. Çok kişi vardı. Kolum çarptı. Kaza olunca problem oldu. Mülteciler vardı, onlar beni Taksim Ofise (İKGV’nin ofisini kastediyor)

götürdüler. Doktora gittim. Taksim Ofis beni Fatih Hastanesi'ne götürdü. Masrafları onlar karşılıyorlar. Burada kilisede bir Amerikan doktor var. O gelenlere bakıyor. Bir kere gittim alerjim var. Çok soğuk olduğunda hapsiriyorum.”(27y, Eritre, sığınmacı)

Yabancılar Misafirhane'sinde kalan bir kadın yasal statüsü nedeniyle ücretsiz sağlık hizmetinden yararlanamadığını ve ilaçlarını alamadığını belirtti.

“Türkiye’de bir kere hastaneye gittim; ama param yoktu, ilaç alamadım.”(32y, Sri Lanka, sığınmacı)

4.4.5. Doğurganlık Durumları

Kadınların canlı çocuk sayıları sorulduğunda onsekiz kadın çocuğu olmadığını belirtmiştir. Kadınların çocuk sayılarına göre dağılımı Tablo 4-6’da verilmiştir.

Tablo 4-6: Araştırmaya Katılmayı Kabul Eden Kadınların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Kişi Sayısı
0	18
1	16
2	14
4	1
Cevapsız	3
Toplam	52

Çocuk sahibi olan kadınlar ailelerinden uzakta yaşıyorlar ve çoğunlukla çocukları geldikleri ülkede kalıyor. Bakımını büyükanne, büyükbaba, teyze ya da diğer akrabaları sağlıyor.

“Türkmenistan’da benim çocuğum var. Annem üstüne alacak. Pasaportumu anneme gönderdim. İşlemler için pasaportu getirmedi, orada kaldı.” (25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bir yıldır çocuklarımı okula koydum. Caritas çocuklarıma yardım ediyor. Kuzenimin dört çocuğu var, benim çocuklarıma da bakıyor. Çocuklarım okula gidiyor ve kuzenim de onlara bakıyor.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

“İki tane çocuğum var: bir oğlum, bir kızım. Oğlum altı, kızım sekiz yaşında. Çocuklara, ikisine de ablam bakıyor. Ben evimi kilitledim. Ablamın da iki çocuğu var, bir de kocasının kardeşi var. Birlikte kalıyorlar.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Yabancılar Misafirhanesi’nde gebeliğinin bir bölümünü tamamlayıp doğum yapan da olmuştur.

“Kontrolle gitmek istediğimde götürmüyorlardı. Ağrım var, karnım ağrıyor, suyum geldi, kanamam var, demek gerekiyor. Beş aylık idim. Doktora gittim. Hemşire kadın eldiveni giydi, parmak soktu. Bir anda kanamam başladı. Hastanede yattım. Üç gün sonra buraya getirdiler. Sonra sekiz aylıkken suyum geldi. Bir ay hastanede yattım. Bebek 36 haftalık oldu. Doğumdan sonra da onyediyi gün yattım. Çocuk kuvezdeydi. Sonra buraya geldim.”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

4.4.5.1. Düşükler

Kadınlar fiziksel şiddet, stres, tansiyon gibi nedenlerle kendiliğinden düşük yaptıklarını belirttiler.

“Birinci kocamdan hamile kaldım. Annesini dinledi, beni dövdü, çocuk düştü. Ayrıldıktan sonra hamile kalmadım.”(25y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“2-3 sene önce memlekette bir kere düşük oldu. Neden bilmiyorum, stres belki. Düştü, temizlediler.”(21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“Bir kere hamile oldum; ama düştü. İstemedim, kendisi düştü. Sonra doktora gittim. Böğürlerim acıdı. Böyle (eliyle parça parça ifade ederek) kan düştü. Sekiz ay önce oldu.”(27y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Çocuğa hamile kaldım. Sonra tansiyonum çıkmaya başladı. Bir düşük yaptım. Altı aylıkken düştü. Memlekette doktora gittim. Çocuk düştü, dedi. Kan geldi, içim ağrıdı. Ben anlamadım. Çocuğu içimden çıkardılar.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Ruanda’da savaş zamanı dört gebeliğim oldu. İkisi doğal olarak düştü.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

Yabancılar misafirhanesinde düşük yaptığını belirten bir kadın deneyimini aşağıdaki şekilde anlatmıştır.

“Yabancılar şubeye geldiğim ikinci gününde falan düşürdüm çocuğu... İki aylıktı. Acil ambulans çağırdılar. Temizlediler.”(21y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

4.4.5.2. Gebelik Sonlandırma

Kadınların onüçü yaşamı boyunca en az bir kez gebelik sonlandırdığını bildirmektedir. Gebelik sonlandırma nedeni olarak korunma yöntemlerini bilmeme, eşlerinin yöntem kullanmalarına izin vermemesi, aile içinde yaşanan sorunlar belirtilmektedir. Görüşme yapılan kadınlardan ikisi Türkiye'ye geldikten sonra "kürtaj" olduğunu belirttiler. Kadınlar çaresizlik duyguları içinde gebelik sonlandırma için yasal olmayan yollara başvurmakta ve bu aşamada çeşitli maddi zorluklar da yaşamakta idiler.

"Sadece kürtaj için gittim doktora. 3.5 aylık idi. 1200 lira ödedim. Tefeciden para aldım; sonra 1700 lira verdim. Bir yıl bedava çalıştım. Moldova'da iğne yapıyorlar, çocuk ölüyor, sonra ölü doğuruyorsun. Benim kız arkadaş yaptı. Sekiz aylıktı, çocuk." (31y, Moldova, fuhuş)

"Burada bir düşük yaptım, çocuk aldırđım. Dört ay önce kürtaj yaptırdım. Şimdi yine aybaşım gecikti. Korkuyorum, yine mi hamileyim diye. Burada para lazım kürtaj için. Beş dakikada yapıyorlar aslında. Spiralim olsa olmazdı. Buradan nasıl giderim memlekete böyle." (24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

"İki çocuk var. İki tane de aldırđım. Çok oldu. Onbeş yıl var. Oğlum iki yaşındaydı. Bizim zamanımızda yoktu spiral hap falan. Annem onbir çocuk doğurmuş." (42y, Özbekistan, kayıtdışı göçmen)

"Dört gebelik oldu. Bir düşük, üç kürtaj. Düşük çocuktan önce oldu. Kürtajlar da çocuktan sonra. Tam hamile kaldım, çok büyük engel oluyordu, engel çıkıyordu. Sorunlar falan. Belki bir sene sonra diyordum." (35y, Moldova, kayıtdışı göçmen)

"İki çocuğum var, üç kürtajım var. Spiral kullandım. Kürtajlar olmadan önce eşim spirali o...r takar dedi. Arkadaşımda bana sen taktır, o nereden bilecek ki dedi. Taktırdım. Boşandıktan sonra onu da aldırđım." (40y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

"İki hamilelik geçirdim. 7-8 kadar kürtaj oldum. Yöntem bilmiyordum, acemişim. Bir de kürtajdan sonra rahim incelmışti. Kürtajdan sonra kanamam çoğalmıştı." (42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

"Üç gebelik oldu. Burada eşimden hamile kaldım, aldırđım. Ne olacak olmayacak bilmiyordum, güvenmiyordum. Aldırđım." (25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

4.4.6. Gebelikten Korunma Yöntemi Kullanma Durumları

Kadınlar rahim içi araç, hap, kondom, aylık iğneler, fitil gibi modern kontraseptif yöntemleri kullandıklarını belirttiler. En yaygın kullanılan yöntem rahim içi araç ve kondom idi. Yöntemleri gebelikten korunmak dışında hastalıktan korunmak amacıyla da kullandıklarını da belirtmektedirler. Kadınların bir kısmı kullandıkları yöntemleri eşinden ayrılma, aşırı kanama, kaşıntı, kilo almak gibi yan etkileri nedeniyle bıraktığını, değiştirdiğini belirtmektedir.

“Spiralim vardı. Türkmenistan’da yaptırdım. 2.5 senedir var. 5 senelik yaptırdım.”
(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Ben hap çok az kullandım. İğnede iyi gelmedi bana. Kilo aldırdı.”(35y, Moldova, kayıtdışı göçmen)

“Spiral kullandım. Beş sene. Bu sene beşinci sene”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Spiralim vardı, ikinci evliliğimde korunmuyorum. Annem evlenmeyeceksen çıkar, dedi. Aybaşımı çok getiriyor. O yüzden ayrıldıktan sonra çıkardım.”(34y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Spiralim vardı. Çocuktan sonra korktum, eşim uyuşturucu kullanıyordu. Hamile kalmamak için. Hala var spiralim.”(36y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Prezervatif kullandım. İğne oldum, hastalığa karşı. Hamileliğe karşı da iğne oldum. Türkmenistan’da spiralim vardı, 5 sene kullandım. Kocam yokken spiralimi aldırardım. Koydurmadım.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Spiralim vardı 4 sene boyunca, şimdi yok...”(28y, Endonezya, kayıtdışı göçmen)

“Hap kullanmadım; çünkü bende kaşıntı yaptı ve şişmanlattı. Kondom kullandım.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

“Spiral kullanmıştım. Kızımdan sonra, kocamın eroin kullandığını öğrendikten sonra taktırdım; ama çok kanamam oldu. Onbeş gün kaldı, çıkarttım. Burada sevgilimle prezervatif taktırdım.”(37y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Karakola geldim. 20 gün aybaşım bitmedi. Doktora götürdüler. Spiralimi çekti.”(29y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Hap kullanıyordum; ama unutuyordum.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınların onikisi hiç gebelikten korunma yöntemi kullanmadığını, korunmadığını belirtmektedir.

“Hiçbir yöntem kullanmadım. O yüzden çocuğa kaldım.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Ben hiç yöntem kullanmadım.”(27y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınlara kullandıkları iğnenin ne olduğu sorulduğunda “Jozefin” kullandıklarını; ayda bir yaptırdıklarını belirttiler.⁹ Bu iğnenin cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı koruyucu olduğunu, evlerde, evde kalan kızların ya da patronlarının yaptığını belirttiler.

“Hapı hamile kalmamak için, prezervatifi hastalık bulaşmasın diye kullanıyoruz. Ayda bir iğne yaptırıyorduk. Eczaneden alıyorduk. Patron bayan yapıyordu. Ayda bir iğne yaptırıyoruz. Jozefin alıyoruz her ay.”(32y, Türkmenistan, fuhuş)

“Hastalık falan olmasın diye iğne yaptırıyorlardı. Haplar var, onu içine tikiyorsun. Soğuklama için kullanıyor kadınlar. İğneyi vurabilen kızlar vardı, onlara kışından vurduruyordu. Prezervatif kullanıyorduk ilişkide.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

4.4.7. Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklardan Korunma ve CYBE Bilgi Durumları

Fuhuş yapan ya da fuhuşa zorlanan kadınlar müşterilerle ilişki sırasında kondom kullandıklarını, kondomu satıcıların/tacirlerin temin ederek kadınların kaldığı evlere getirdiğini belirttiler. Kadınlar kondom kullanmak istemeyen müşterilerle ilişkiye girmek istemediklerinde satıcılara/tacirlere söylediklerini, bu durumda müşterilerin ya başka kızlara yönlendirildiği ya da satıcının müşteri ile görüşüp kondom kullanmasını sağlamaya çalıştığını ifade ettiler. Satıcılar tarafından kondom kullanmaları için kızların teşvik edildiğini de belirttiler. İlişki sırasında kondomun yırtıldığını, bu nedenle gebe kalmaktan ve hastalık bulaşmasından korktuklarını da belirtmektedirler.

“Hap kullanıyorum. Hapı sürekli içmek lazım, yoksa hormon bozukluğu olur, kullanmak lazım. İlişkide prezervatif kullanıyorum.”(22y, Türkmenistan, fuhuş)

“İlişki sırasında korunuyordum. Karı koca otele getiriyordu ya oraya getiriyorlardı. Kullanmak istemeyen olursa ben istemiyorum diyordum. Karı kocayı arıyordum. Onlar

⁹ Bahsettikleri iğne Rocephin ticari isimli üçüncü kuşak sefalosporin olmalıdır.

müşteri ile konuşuyordu. Zaten onlar söylüyordu hastalık bulaşır, kullan diye...”(25y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Prezervatifi sabah yemek getirdiğinde adam getiriyordu. Bir kere hamile kaldım sandım. Cezaevine girdikten sonra bir ay gelmedi. Anladım ki hamileyim, meğer stresten zamanı değişmiş. Patlıyordu bazen prezervatif. O yüzden korktum, ondan oldu zannettim.”(30y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Doğum kontrol hapı kullanıyorum. Memlekette içtim. Türkiye’de prezervatif kullanıyorum. Kullanmak istemeyen müşteri olur ise; seks yapmıyorum. O da başka kıza gidiyor.”(29y, Rusya, fuhuş)

“Prezervatif kullanıyorum. Kan testi oluyorum her ay; çünkü patlıyordu bazen. O yüzden korkuyordum bir şey geçmesin diye. Bir de su alıyorlar ya bayanın orasından, onu yaptırıyorum. Hastaneye gidiyorum.”(27y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

Bazı kadınlar ise her ilişkide kondom kullanmadıklarını; bildikleri/tanındıkları “evli” diye tanımladıkları müşterilerle ve erkek arkadaşları ile korunmasız cinsel ilişki yaşadıklarını belirttiler.

“Spiral duydum; ama görmedim. Korkuyorum. Hap içemiyorum. Hiç korunmadım. Kondom kullandım. Türkiye’de her müşteride kullanmadık. Bazı müşteriler var, temiz, evli. Onları biliriz, onlara gerek olmaz. Mikrop tutmasın diye üç ayda bir iğne yaptırıyordum. Fitol vardı. Böyle beyaz mum gibi... Bir günde, iki günde bir onu kullandım. İğne, fitil mikrop tutmaz. Ben kendimi koruyorum, temiz tutuyorum, hamama gidiyorum.”(31y, Bulgaristan, fuhuş)

“Prezervatifle çalıştık zaten. Sadece sevgilimle prezervatifsiz. Sade müşteri prezervatifli. Moldova’da da sadece kocayla beraber bir şey kullanmadım.”(31y, Moldova, fuhuş)

4.4.8. HIV/AIDS Hakkında Bilgi Durumları

Kadınların üçte ikisi HIV/AIDS’i duyduğunu belirtmektedir. Duyduklarını belirten kadınların çoğu bulaşma yollarına ilişkin çeşitli yanıtlar vermiştir. Bazı kadınlar görüşme sırasında “oooo” şeklinde ifade kullanmak, tahtaya vurmak gibi tepki gösterdiler. Eski Sovyetlerden gelen kadınlar hastalığı “HIV/AIDS” olarak değil, rusçadaki ifadesi ile söyleyince anlayabilmekteydiler.

“Konuşsan da geçer diye biliyorum.”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Ben sevmem öyle. Sokakta kadınlar vardır ya, free sex... O zaman olur. Ben de yok öyle birşey...”(28y, Endonezya kayıtdışı göçmen)

“Kocam gitmez oraya buraya...”(42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Kocamdan başka erkek bilmiyorum. Baktılar kanıma, yok öyle bir şey...”(36y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Bulaşma yollarına yönelik olarak en çok belirtilen cinsel ilişki ile bulaşma bunu daha az sıklıkla kan ile bulaşma izlemektedir. Eski Sovyet ülkelerinden gelen kadınlar ülkelerinde sağlık merkezlerinde, okullarda eğitim verildiğini ve bu eğitimlerden yararlandıklarını belirttiler. Hastalık bilgisiyle beraber korunma yolu olarak kondom kullanımını söylediler.

“Seks ile bulaşan bir hastalık.”(22y, Belarus, fuhuş)

“Çok seks problem, yabancı ile olursa problem...”(42y, Özbekistan, kayıtdışı göçmen)

“İlişkiye girdiğinde bulaşan bir şey herkes biliyor.”(39y, Azerbaycan, kayıtdışı göçmen)

“HIV/AIDS duydum. Cinsel yolla bulaşır, korunmasız cinsel ilişki olursa...”(40y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Cinsel ilişki ile bulaşır.”(29y, Rusya, fuhuş)

“Ne zaman kullanmıyorsun, o zaman bulaşır.”(21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“Prezervatif kullanımı”(25y, Somali, sığınmacı)

“Kan ve seks”(25y, Endonezya, kayıtdışı göçmen)

“Cinsellikten, kan üzerinden...”(37y, Etiyopya, sığınmacı/insan ticareti mağduru)

“Yemek yerken mi bulaşır acaba. Beraber kalsam geçiyor dediler.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Zencilerden geliyor, pislikten, mikroptan, ilişkilerden geliyor bu hastalık.”(35y Moldova, kayıtdışı göçmen)

“Bardaktan, erkekten bulaşır.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bulaşma yollarını biliyorum. Uruguay, Ruanda ve Kongo gibi ülkelerde AIDS büyük problem. Müslüman erkek ben senin kocanım diyor ve kondom kullanmıyor; ama kadın evde, adam dışarıda maalesef. 50-60 yaşında kadınlarda AIDS çıkıyor. Ben kampta

kaldığım süre içerisinde doktorlardan çok şey öğrendim, iğne yapmayı öğrendim. Onlardan eğitim aldık. Çok fazla çocukta küçük yaşlarda AIDS var.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

“Nasıl bir hastalık olduğunu biliyorum. Polikliniklerde falan çok tehlikeli hastalık diye yazıyorlar. Cinsel yoldan, kandan, kan alma, kan vermeden bulaşır. Hasta çocuğa bulaşır. İğne vuruyoruz ya ondan bulaşır.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Eskiden okulda öğrendik. Korunmak lazım. Burada da kimsenin bir şeyini kullanmıyorum. Kimsenin bardağını kullanmıyorum. Kendi yatağımdan çıkmıyorum. Okulda bize anlattılar. Her şeyden, her yoldan bulaşır.”(37y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

İki kadın nasıl bulaştığını bilmediğini belirtmiştir.

“HIV/AIDS duydum; ama bilmiyorum.”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“AIDS duymadım. Dün anlattılar bana.”(26y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

4.4.9. Göç Sürecinde Oluşabilecek Çeşitli Belirtiler, Yaralanmalar

Göç sürecinde ve evden ayrıldığı dönemden sonra yaralanma (baş, yüz, ağız, dudak, göz, burun, sırt, belkemiği, bacak, el, ayak, pelvis, yumurtalık, böbrek, karın, genital bölge), çabuk yorulma, baş ağrısı, baş dönmesi, unutkanlık, vajinal akıntı/ağrı/kanama, idrarda yanma, sırt ağrısı, iştah kaybı, karın ağrısı/mide ağrısı gibi şikâyetlerin olması kadınların mağduriyetleri için de temel göstergelerdendir. Bu belirtiler sorulduğunda kadınların yarısı stres, üzüntü, sinir, sıkıntı gibi nedenlerle iştah kaybı yaşadıklarını söylediler. Yabancılar misafirhanesinde kalan kadınlar kuruma geldikten sonra misafirhane koşulları ve yemekleri nedeniyle iştah kaybı olduğunu da belirttiler.

“Buranın yemeğine alışamadım”(22y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“İştah kaybı burada var. İki gündür birşey yiyemiyorum.”(27y, Özbekistan, fuhuş)

“Burada iştah pek yok, yediklerimi çıkarmak istiyorum. Güneş yok, hava yok. Her yerim yara oldu. Sivilce çıktı.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

“Canım sıkkın olduğunda yiyemiyorum.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Bu bir aydır yemek yiyemiyorum, zor yiyorum.”(25y, Irak, sığınmacı)

“İştah kaybı bazen... Stresli olduğum zamanlarda yemek yiyemem.”(39y, Azerbaycan, kayıtdışı göçmen)

“İştah kaybı sinire bağlı bazen oluyor.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Ağlasam bir şey yiyemiyorum.”(37y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınlar yattıkları yerin özellikleri ve üşütmeden dolayı sırt ağrısından yakındılar.

“Buradaki yataklardan dolayı sırtım ağrıyor.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

“Sırt ağrısı ne zaman üşütsem.”(22y, Belarus, fuhuş)

“Üşütürsem sırt ağrısı oluyor.”(26y, Özbekistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınların üçte ikisi baş dönmesi ve baş ağrısı şikâyetlerinin olduğunu belirttiler. Nedeni sorulduğunda sinir, stres, sıkıntı, kansızlık, tansiyon, migren, vitamin eksikliği gibi nedenlerle baş ağrısı ve baş dönmesi yaşadıklarını ifade ettiler.

“Baş ağrısı daha önceden de vardı. Baş dönmesi burada oluyor, sık sık stresten.”(21y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Baş ağrısı var stresten...Baş dönmesi vardı, vitamin kullandım.” (25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Baş dönmesi havasızlıktan, kan dolaşımı yok.”(35y, Moldova, kayıtdışı göçmen)

“Baş dönmesi ve baş ağrısı sıkıldığım zaman oluyor.”(31y, Bulgaristan, fuhuş)

“Kanım az ya ondan oluyor.”(22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Baş ağrısı sinirlenince oluyor.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Baş ağrısı sıkıntı olduğunda oluyor.”(32y, Türkmenistan, fuhuş)

“Baş ağrısı çok, baş dönmesi her zaman var.”(35y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Migren var, az yersem oluyor.”(28y, Endonezya, kayıtdışı göçmen)

“Baş ağrısı, baş dönmesi iki günde bir oluyor. Baş dönmesi bugün de oldu. Her taraf kararıyor, simsiyah oluyor.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Baş ağrısı ve baş dönmesi burada stresten oluyor.”(38y, Ruanda, sığınmacı)

“Baş ağrısı çok var. Baş dönmesi de var.”(37y, Etiyopya, sığınmacı/insan ticareti mağduru)

Kadınlara vajinal akıntı, kaşıntı olup olmadığı sorulduğunda büyük çoğunluğu bu tür CYBE belirtilerinden olabilecek şikâyetleri olmadığını belirtti. Bir kadın kaşıntı

sonrası CYBE teşhisi konduğunu belirtti. İdrarda yanma şikayeti sorusuna hepsi böyle bir şikayetlerinin olmadığı şeklinde yanıt verdiler.

“Ben de bir ara kaşıntı oldu. Ne oluyor dedim, doktora gittim. Doktor gıcık hastalık olmuşsun dedi. Kocam şehre gidiyordu. Kötü bayanların yanına gitmiş, ondaymış, bana da bulaşmış. İlaç verdiler, ikimiz de içtik. Ondan sonra onu şehre yalnız göndermedim, ben de onunla gittim.”(29y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“İlk evlendiğimde akıntım oluyordu. Gençlik anlamadım önce, sonra herhalde eşim gidiyordu bir yerlere...”(40y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

“Kasık ağrım oluyor, çünkü burası soğuk.”(21y, Özbekistan, insan ticareti mağduru)

“Sekiz gün aybaşı gelmedi, belki stresten.”(34y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Karakola gittim ya, çok üşüdüm. Akıntım oldu.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Üşütüyorum sürekli, o yüzden akıntım oluyor. Parkta çok oturdum küçükken. Kürtajdan sonra iki hafta kanadı. En son bir gün oldu. Kürtajdan sonra düzenli aybaşı olmadı.”(31y, Moldova, fuhuş)

“Daha önce vurmalar yüzünden (eşinin fiziksel şiddetini kastediyor) kanamam çok oldu. Doktora gittim. Psikolojik dedi.”(25y, Irak, sığınmacı)

“Aybaşı stresten düzensiz...”(37y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Akıntı her kadında oluyor.”(31y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Adetlerim Türkiye’ye geldiğimde düzensizdi; ama şimdi iyi, düzene girdi.”(29y, Rusya, fuhuş)

Mide ağrısı ve karın ağrısı şikayetini dilen getiren kadınlar yabancılar misafirhanesindeki yemeklerden ve üşütmekten dolayı rahatsızlandıklarını belirttiler.

“Mide ve karın ağrısı çok. Burada yemekten sonra çok istifra ettik.”(35y, Moldova, kayıtdışı göçmen)

“Buraya geldikten sonra midem ağrıyor.”(22y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Karın ağrısı, mide ağrısı üşütünce oluyor.”(31y, Bulgaristan, fuhuş)

“Sert bir şeyler yediğimde midem ağrıyor, çorba falan lazım.”(34y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

Kadınların üçte ikiden fazlası unutkanlık ve uykusuzluk şikâyetleri olduğunu söylediler.

“Unutkanlık eskiden çok vardı. Önceden hatırlayamıyordum, şimdi yavaş yavaş hatırlıyorum. Ama yine bazen zorlanıyorum.”(37y, Etiyopa, sığınmacı/insan ticareti mağduru)

“Unutkanlık oluyor, kafa kalmadı bu yaşta.”(24y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Evet, çok unutuyorum.”(27y, Eritre, sığınmacı)

“Unutkanlık çok var.”(25y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Kilisede bir psikiyatr var, o bana ilaç veriyor. İştah yapıyor, uyku düzeltiyor.”(27y, Eritre, sığınmacı)

“Bu olaylardan sonra bir senedir uyuyamıyorum. Oğlumun kazasından sonra çok sıkıntı, stres yaşadım. Uykum gitti.”(42y, Bulgaristan, kayıtdışı göçmen)

Kadınlara ülkelerinden ayrıldıktan sonra yaralanıp yaralanmadığı sorulduğunda maruz kaldıkları fiziksel şiddet nedeniyle yaralandıklarını belirttiler. İnsan ticareti mağduru kadınlar satıcılarının şiddetine maruz kalmakta idi. Vücutlarında morluklar olduğunu, ayağının kırıldığını belirten kadınlar vardı.

“Patron dövüyordu. Saçımdan çekiyordu. Yüz göz mosmor oluyordu, sonra çalışmadan oturuyorsun iki gün.”(27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“Ben istemiyordum o işi yapmak. O yüzden beni dövüyordu. Her tarafımda morartı izi vardı; ama onlar geçti. Ayağım kırıldı. Çalışmak istemedim. Gideceğim, buradan kaçacağım dedim. Buradan gideceğin ayağın bu mu dedi, dövdü beni. Ayağım kırıldı. Doktora götürmediler. Bir kişi geldi eve, bilmiyorum doktor mu, kimdir. Ayağımı alçıya aldılar. Bir ay kaldı öyle.”(34y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

“O 1.5 ay kapalı kaldığımdan sonra doktora gittim. Krem verdi. Hem kemikler hem yüzüm için. Yüzüm korkutuyordu. Gözlerim sağlam değildi, yüzüm şişmişti. Buradan (başını gösterdi) vurdular, hala başım ağrıyor soğuk aldığımda.”(37y, Etiyopya, sığınmacı/insan ticareti mağduru)

“Büyük bir sopa ile vurmuştu bir kere başıma. Başım yarıldı. İzi var hala kafamda, şurada (kafasındaki, şakağının iki parmak üstünde, sol gözünün üstündeki yara izini gösterdi.)” (27y, Türkmenistan, insan ticareti mağduru)

Kadınlar ülkelerinde aileleri tarafından yapılan fiziksel şiddet nedeniyle vücutlarında yaralar ve izleri olduğunu söylediler. Eş ya da baba dayığına maruz kalan kadınlar bu izleri görüşmeciye gösterdi.

“Önce baba anneyi dövdü. Beni 17 yaşında bıraktı baba. Sonra sevgili aldı kendine. Onu da dövmeye başladı. Sonra sevgilisini öldürdü, bıçakladı. Altı sene hapiste yattı. Her gün dövdü beni. Küçükken annemi dövdü. Ben gördü her zaman. Altı aylık hamileyken ağzıma vurdu bacağıyla. Karnıma da vurdu. Dudağı yarıldı. İzi var hala.”(31y, Moldova, fuhuş)

“Eşimle beraberken, Irak’tayken, bana çok vuruyordu. Dışarı çıkmak yasak diyordu. Masrafları karşılamıyordu. Yolda görse bile bana vuruyordu. Evdeyken herhangi bir şeyle dövüyordu. Sandalye, masa ile... Bu şeyler yüzünden yaklaşık bir ay kaldım hastanede.”(25y, Irak, sığınmacı)

“Eşim beni dövüyordu. Çok dövüyordu. Kulağı yırtıldı bir keresinde.”(37y, Türkmenistan, kayıtdışı göçmen)

“Eşim döverdi. Hamileyken çok kötü dövmüştü. Hastanelik oldum. Alkol kullanıyordu.”(29y, Rusya, fuhuş)

Bir kadın kaza sonucu yaralandığını belirtti.

“Kafamı masaya çarptım. Perde takarken ayağı kaydı, düştüm. Kafam yarıldı.”(27y, Özbekistan, fuhuş)

5. TARTIŞMA

Çalışmamıza katılmayı kabul eden kadınların büyük çoğunluğu Eski Sovyet ülkelerinden gelmektedir. Önceleri Moldovalı kadınlar ülkemizi tercih ederken, son dönemlerde Özbek, Gürcü, Türkmen, Bulgar, Azeri kadınların da çalışmak üzere Türkiye'ye geldiği ve istihdam edildiği görülmektedir. (84)

Düzensiz göç süreci farklı bölgelerden, farklı etnik kökenden kadınları biraraya getirmektedir. Ancak kadınların yaş ve medeni durumları incelediğinde genç ve bekar olmalarının ortak noktaları olduğu görülmektedir. Çalışmamızda kadınların çoğunluğu 20-30 yaşları arasındadır. Boşanmış ve çocuk sahibi kadın sayısı fazladır. Çocuk sayısı dışında benzer bulgular özellikle insan ticareti mağduru kadınlarla yapılan çalışmalarda da görülmektedir. İnsan ticareti mağduru 192 kadınla yapılmış “Stolen Miles” isimli çalışmada kadınların %42’si 21-25 yaş arasında; %71’i bekâr ve %60’ı çocuk sahibi değillerdir. (6) Cinsel şiddete maruz kalan insan ticareti mağduru kadınlarla yapılan bir diğer çalışmada da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Yaşları 20-30 arasındaki kadın oranı %54.4, bekârların oranı %68.5 ve çocuğu olmayan kadın oranı %65.8’dir.(85) Silverman ve arkadaşlarının Güney Hindistan’dan genelevlerden kurtarılan Güney Asya’lı kadınlarla yaptığı çalışmada farklı bir bulguya rastlanmaktadır. Genelevlere satılanların %50’den fazlası 18 yaşın altındaki çocuklardır. (82) Sivil toplum örgütleri özellikle Talyand’a diğer Güney Asya ülkelerinden 12-18 yaş arasında çocukların fuhuş sektöründe çalıştırılmak üzere satıldığını rapor etmektedir. Tayland, komşu ülkeleri Güney Çin, Myanmar, Laos ve Kamboçya’dan yoğun bir göç akımının etkisindedir. Tayland’ın bölgede ekonomik açıdan refah ülkesi olması kaynak ülke olmasına neden olmaktadır. Düzensiz sınır geçişlerinin etkisi altında kalmakta ve düzensiz göç sürecinde tacirler özellikle fakir, kırsal bölgelerden çocukların daha iyi yaşam umutlarını sömürmektedir. (86)

İnsan ticaret mağduru kadınların temel özellikleri genç, bekâr ve çocuksuz olmalarıdır. Yer değiştirme konusunda daha kolay karar verebildikleri ve yaşları nedeniyle daha kolay hedef kabul edilip mağdur konumuna düştükleri şeklinde yorumlanabilir. Bizim çalışmamızda çocuk sahibi olan kadınların da düzensiz göç sürecinde daha görünür hale geldikleri belirlenmiştir.

Kadınların eğitim düzeyleri geldikleri bölgelere bağlı olarak değişmektedir. Eski Sovyet ülkelerinden gelen kadınların bu ülkelerdeki zorunlu eğitimin 9-11 yıl olması nedeniyle büyük çoğunluğunun ortaokul ve üstü eğitimi vardır. Arnavutluk'da IOM ve Uluslararası Katolik Muhacerat Komisyonu (ICMC) tarafından insan ticareti mağduru kadınlarla yapılan araştırmada da kadınların %65'i lise öğrenimini tamamlamış, %79'u bekarıdır. (48)

IOM verilerine göre 1995'de göç eden kadınların oranı %26 iken günümüzde %50'ye yaklaşmaktadır. Eğitimsiz, fakir, vasıfsız göçmenlerin yerini eğitilmiş, ülkesinde çalışma deneyimi olan göçmenler almaktadır. Eskiden eşinin yanında evlilik/aile birleşimi gibi nedenlerle ülkesinden ayrılan kadının yerini genç, bekar ve ülkelerinde yaşayan ailelerinin sorumluluklarını üstlenen kadın göçmenler almaktadır. (32)

Bulgularımıza göre göç kararı alan kadınların ülkelerindeki yaşamları, aile yaşantıları incelendiğinde çoğunun boşanmış olduğu görülmektedir. Eşlerde uyuşturucu kullanımı, parçalanmış aile ya da anne baba ile sağlıklı iletişimin olmaması gibi öyküler karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalma da belirtilmektedir. Zimmerman ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada kadınların %60'ının göç süreci ve mağduriyet öncesinde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığını ve %52'sinin aile üyelerinden birinin cinsel istismarına maruz kaldığını göstermektedir. (6)

Ulusal ve uluslararası çalışmalar incelendiğinde ekonomik sebepler, yoksulluk en temel ülkeyi terk etme nedeni olmaktadır. Ülkemizde Kaşka ve Erder'in çalışmalarında(53,54), Avrupa'da Zimmerman ve arkadaşlarının insan ticareti mağdurları ile yapılan araştırmasında (10) kadınların para kazanmak amacıyla göç etmeye karar vermesini en temel faktör olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Kadınlar Türkiye'yi gerek geçiş ülkesi gerekse hedef ülke olarak tercih etmektedir. Türkiye'nin coğrafi yakınlığı, seyahatin ucuz ve rahat olması, sınır geçişinin kolaylığı, çalışan arkadaş ya da akrabaların sağlayacağı sosyal ağ, Türkiye'deki kayıt dışı ekonomik yapıda istihdam olanaklarına kolay erişim, kendi ülkelerindekine oranla daha fazla para kazanabilmeleri Türkiye'yi hedef ülke olarak cazip hale getirmektedir. (87) Avrupa Birliği'ne sınır olan Türkiye, Batı ve Kuzey Avrupa'ya geçiş yapmak isteyenler için de önemli bir geçiş bölgesidir.

Erder ve Kaşka'nın 2003 yılında gerçekleştirdiği araştırma kadınların ticaret, geçici iş için ülkeye geldiklerini, sürekli kalmak niyetinde olmadıklarını

göstermektedir.(53) Bizim çalışmamızda benzer bulgular yanı sıra bazı kadınların süreç içerisinde evlilikler yaparak sürekli kalmaya başladıkları ve evlendikten sonra çalışmadıkları da belirlenmiştir. Yine Erder ve Kaşka'nın araştırmasında İstanbul'daki bazı ülke konsolosluklarında görevli diplomatların göç nedeni olarak ekonomik nedenleri saydığı; kötü aile koşullarının, düşük eğitim düzeyinin, parçalanmış aile yapısının göçe teşvik eden unsurlar olduğu belirtilmektedir. Kandırılarak fuhuşa zorlanma, insan ticareti gibi konular göz ardı edilmektedir. (53) Kadınların ticaret, geçici iş bulma, daha iyi bir yaşam gibi nedenlerle başladıkları süreç; farklı aktörler, farklı sosyal sorunlar ve mağduriyetlerle beraber karmaşık bir yapıya dönüşebilmektedir.

Daha iyi yaşam koşullarına ulaşma arzusu, başka ülkelerdeki ekonomik fırsatlar, iş imkanları kısacası ekonomik vaatler insan tacirlerinin en temel kandırma biçimidir. Silverman ve arkadaşlarının Hindistan'da gerçekleştirdiği araştırma sonuçları da kadınların %55'inin ekonomik fırsat sözü ile kandırıldıklarını ortaya koymaktadır. (82)

IOM ve ICMC Arnavutluk'da yaptığı çalışmada yoksulluğu göç süreci için "itici faktör" olarak tanımlamaktadır. (48) Nijerya'da yapılan bir başka çalışma ise; bu konuda ilginç bir bulguyu ortaya koymaktadır. Araştırmaya dahil olan kadınların %50'ye yakını uluslararası seks ticaretinin aileye refah ve zenginlik getireceğine inanmaktadır. Kadınların araba ve ev sahibi olmalarını sağlaması, kadınlar arasında işsizliğin azalması, kadınların yaşam standartının yükselmesi seks ticaretinin sağlayacağı yararlar olarak belirtilmiştir. Okonofua ve arkadaşlarının yaptığı araştırma aynı zamanda dini inaçlar, geleneksel normlar ve sağlık sonuçları açısından seks ticaretinin vazgeçilmesi/kesilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Özellikle CYBE'ler ve HIV/AIDS'in yayılacağı ve bu durumun ülkeye utanç getireceği inancındadırlar.(88)

Kadınları göçe iten diğer önemli neden ülkelerindeki kaos ve savaş ortamının yarattığı güvenlik tehdididir. (24) Birleşmiş Milletler verilerine göre mülteciler genellikle Afganistan, Irak, Burundi, Sierra Leone, Sudan, Somali, Angola, Eritre ve Hırvatistan gibi savaşın, şiddetin ve kaosu etkilediği ülkelere gelmektedir. (19) Görüştüğümüz sığınmacılar Raunda, Eritre, Somali, Etiyopya, Irak ve Sri Lanka'dan göç eden kadınlardır. Hepsisi ülkelerindeki şiddet ve savaş nedeniyle göç kararı almıştır. Benzer bulguları İstanbul'da Afrikalı sığınmacıları hedefleyen Brewer ve Yüksekler'in araştırmasında da görmekteyiz. Bu araştırma özellikle Somali, Eritre ve Etiyopya

lkelerinden gelen göçmenlerin Şiddet ve güvenlik tehdidi nedeniyle gç ettiğini ortaya koymaktadır. (89)

Yoksulluk göçün en temel nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamız sırasında özellikle eski Sovyet ülkelerinden gelen kadınların ülkelerinde aldıkları ücretlerin oldukça düşük (aylık gelirinin 40-50\$ olduğunu belirten kadınlar vardır) olduğu belirlenmiştir. Benzer bulgular Eski Sovyet lkeleri, Romanya, Moldova'dan gelen kadınlarla yapılan araştırmalarda da ortaya konmaktadır. (90,91) Kadınların lkelerinde aldıkları yıllık maaşı Türkiye'de bir ayda alıyor olmaları gç kararı almalarını kolaylaştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belçika, Avrupa'dan İngiltere' ye geçmek isteyen pek çok göçmen için bir geçiş ülkesidir. Belçika ile İngiltere arasındaki deniz bağlantısı yasadışı yollarla geçiş yapmaya çalışan pek çok göçmenin kullandığı bir yoldur. Göçmenler konteynerler içinde yiyecek, giyecek ve uykunun olmadığı zor koşullarda sınır geçmeye çalışmaktadırlar. (92) Daha iyi bir yaşam için göçmen kaçakçılarının elinde yeni ülkelerine doğru yola çıkan göçmenler oldukça zorlu koşullarda seyahat etmektedir. Görüştüğümüz kadınların büyük çoğunluğu ülkeye girişte uçak kullanmıştır. Biletlerini kendileri ya da borç alarak temin etmişlerdir. Sınır komşusu ülkelerden gelen kadınlar otobüs ile yolculuk yapmaktadır. Kaşka araştırmasında özellikle Moldova'dan Türkiye'ye gelen kadınların Bulgaristan'daki sıkı pasaport kontrolleri nedeniyle uçak yolculuğunu ya da daha ucuz olması nedeniyle gemi yolculuğunu tercih ettiklerini göstermektedir. (54)

Afrikalı kadınlar göçmen kaçakçıları aracılığıyla Avrupa ülkelerine bot, tekne ya da yürüyerek seyahat etmektedirler. Benzer çalışmalarda da kadınların araba, minibüs ile yolculuk ettikleri görülmektedir. İnsan tacirleri tarafından kaçırılan kadınlar yasal olmayan yollardan geçiş yaptıkları için tehlikeli koşullarda tır içinde, tren ve minibüs ile yolculuk etmektedir. Bu seyahatlerde kadınların yanında tacirlerden biri ya da birkaçı bulunmakta, az yemek, az uyku ile sınırlı imkânlar söz konusu olmaktadır. (26,38,32,82) alışmamızda özellikle göçmen kaçakçıları aracılığıyla yolculuk eden, Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanan kadınlar İzmir, Hatay gibi illerden giriş yapmakta ve Avrupa'ya gtrlecekleri vaadiyle kandırılmaktadırlar. İçduygu araştırmasında İran ve Irak sınırlarının özellikle Van ilinin Türkiye'ye girişte,

Türkiye’den çıkış sırasında İstanbul, İzmir, Edirne gibi Yunanistan’a sınır illerin kullanıldığını belirtmektedir. (32)

Kadın ve erkeğin toplumsal rolleri, kadın ve erkek kalıp tipleri, kadın ve erkek olmaktan beklentiler, toplumdaki cinsiyet kalıp yargıları kadının birincil çalışma alanını ev olarak belirlemektedir. Tarımsal işgücüne katkısı olan kadınlar ailedeki yaşlı hastaya bakmak, ev temizlemek, yemek yapmak gibi kendisine atfedilen rolleri yerine getirmektedir. (93) Kadınlara atfedilen bu roller onların göç sürecinde de bu çerçevede iş bulmalarına ve geleneksel cinsiyet rolleri ile ilgili işlere yoğunlaşmalarına neden olmaktadır. Cinsiyete dayalı işbölümü çerçevesinde kadın işi olarak görülen işler kadın göçmenler tarafından yerine getirilmektedir. (84,94)

Ülkemizde kayıt dışı ekonomide kolay iş bulabilen kadın göçmenler genellikle yatılı ev işlerinde istihdam edilmektedirler. Turist vizesi ile giriş yapmakta; ancak izinsiz çalışmaktadırlar. Kadınların bazıları üç ayda bir giriş-çıkış yapmaktadır. Çalışıp ülkelerine para göndermek, ev almak, çocuklarına bakmak gibi sorumlulukları yerine getirmek için çalışmaya devam etmektedirler. Kadınlar eş, dost, akraba tavsiyesi ya da yine bu kişiler aracılığıyla ulaştıkları şirketler aracılığıyla genellikle resmi olmayan yollardan iş bulmaktadır. Bu şirketler kadınlardan ya komisyon almakta ya da maaşlarının bir kısmını belli süre boyunca istemektedirler. Kadınlar temizlik, bebek bakımı, yaşlı bakımı gibi işlerde çalışıp 400-700\$ arası maaş almaktadırlar. İzin günlerini ise “memleketli” leri ile görüşerek geçirmektedirler. Ankara ve İstanbul’da ev hizmetinde çalışan kadınlarla yapılan çalışmada benzer bulgularla kadınların yasal olmayan ajanslarla belli bir komisyon karşılığı iş bulduğu; temizlik, yemek, çocuk bakımı gibi işlerde çalıştığı ve ülkelerindeki ücretten daha iyi maaşları olduğu belirlenmiştir. (91)

Düzensiz göçmenler bulundukları ülkelerdeki yasal statüleri nedeniyle enformal işlerde, ya da ülkelerdeki yerli işgücünün yapmadığı “kirli, tehlikeli ve ağır”¹⁰ vasıfsız işlerde çalışmaktadırlar. (87) Bu durum maddi yetersizlikleri beraberinde getirdiği için göç ettikleri ülkede kötü ve sağlıklı olmayan koşullarda yaşamak zorundadırlar. Sığınmacı statüsündeki Afrika kökenli kadınların Türkiye’deki yaşam koşulları diğer

¹⁰ Uluslararası literatürde 3D diye de kullanılmaktadır. “Dirty, Dangerous, Difficult”

göçmen kadınlardan farklıdır. Özellikle yasal statüleri nedeniyle gelirlerinin olmaması, iş bulamamaları ve buna bağlı yoksulluk barınma ve beslenme koşullarını da etkilemektedir. Afrikalı sığınmacılar kilise ve diğer sivil toplum örgütlerinden aldıkları yardımlar ile tek odalı, kalabalık ortamlarda barınmak zorunda kalmaktadırlar. Afrikalı sığınmacılarla yapılan Brewer ve Yüksekler'in araştırmasında da benzer bulgular vardır. Brewer ve Yüksekler gelir elde etme fırsatlarının olmaması, hükümete bağlı sosyal yardım eksikliği nedeniyle Caritas, UNHCR ve kilise dernekleri'nden yiyecek, giyecek, küçük seyahat masrafları için maddi destek aldıklarını; yasal ve psikolojik destek veren kurumlardan yardım aldıklarını; Beyoğlu, Tarlabası, Dolapdere ve Kumkapı'da konakladıklarını belirtmektedir. (89)

İnsan ticareti mağduru kadınlar iş bulma vaadiyle kandırılmakta, genellikle bebek bakıcılığı ve temizlik işlerinde çalışacakları söylenmektedir. İş bulabileceklerini söyleyenler çoğunlukları tanıdıkları ya da tanıdıkları aracılığıyla ulaştıkları kimselerdir. İnsan ticareti mağdurlarıyla yapılmış çalışmalara baktığımızda benzer şekilde kadınların %84.1'i kişisel yollarla, tanıdık kişilerle iş buldukları belirtilmektedir.(85) Silverman ve arkadaşlarının araştırması mağduriyete neden olan kişilerin %40.3'ünün arkadaş, tanıdık/bildik kişiler, %8.6'sının akraba olduğunu ortaya koymaktadır.(82) Bizim çalışmamızda da görüşmeler sırasında kadınlar tarafından "bir tane kadın vardı" şeklinde ifadeler sıklıkla kullanılmıştır. Mağdur kadınlara iş bulanların da bulacağım diye kandıranların da kadın olması önemli bir bulgudur. Tommaso ve arkadaşları tarafından yapılan genel değerlendirmede kadınların %28'inin bebek bakıcılığı ve hizmeti; %23,8'inin dansçı olmak için ülkelerinden ayrılmış olduğu belirtilmektedir. (85) Araştırmamızda insan ticareti mağduru kadınların çoğunlukla temiz iş (clean work) vaadiyle yola çıktıklarını belirledik. Temiz iş/vaad edilen iş (promised work) benzer çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır.(85,94) Erder ve Kaşka'nın araştırması da Eski Sovyetlerden gelen kadınların kandırılma, sahte iş vaatleri, borçlandırılma gibi sorunlara maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. (53)

Araştırma bulgularımıza göre insan ticareti mağduru kadınlar özgürlüklerinden yoksun olarak barınmaya ve yine özgürlüklerinden yoksun olarak çalışmaya zorlanmaktadır. Kazandıkları paraya tacirler el koymakta, bazı kadınlar ise harçlık alabilmektedir. Kadınlar fuhuş ya da el değiştirme amacıyla satılmakta ya da ulaşım masrafları yeme, içme, giyinme giderleri için borçlandırılmaktadırlar. Avrupa'da

yapılan bir çalışmada kadınların 700 € ile 15975 € arasında satıldığı, günde 10-50 müşteri olarak bu parayı geri ödemek için çalıştıkları, çalıştırıldıkları belirtilmektedir. Kadınlar sadece ulaşım ve pasaport işlemleri için değil, aynı zamanda yemek, kişisel bakım, hijyen, sağlık bakımı, kondom temini ve diğer harcamalar için de borçlandırılmaktadır. Aynı çalışmada kadınların boş zamanlarının olmadığı, yaşamlarının sadece uyku, banyo ve temizlikten ibaret olduğu da görülmektedir.(10) Çalışmamızdaki bir diğer bulgu da bu kadınların müşteriler, tacirler ve evde kalan kızlar dışında başkaları ile iletişimlerinin olmamasıdır. Tomasso da araştırmasında aynı bulguyu vurgulamaktadır.(85) Çalışmamızda insan ticareti mağduru kadınların evlerde ya da otellere götürülerek çalıştırıldıkları saptanmıştır. Tomasso ise araştırmasında mağdur kadınların sokaklarda ya da parklarda fuhuşa zorlanarak çalıştırıldığını belirtmektedir. (85)

İnsan ticareti mağduriyeti, kadınların göç sürecindeki rollerinin değişmesiyle artmaya başlamıştır. Ülkelerindeki ailelerinin geçimlerini sağlamak amacıyla göç eden kadın için düzensiz göçün en trajik ve yıkıcı sonucu cinsel sömürüye maruz kaldıkları boyutudur. İnsan ticareti mağduru kadınların büyük çoğunluğu fiziksel şiddete maruz kalmakta ve ölümle tehdit edilmektedir. Benzer çalışmalarda hem göç sürecinde, hem de göç ettiği ülkede %95 oranında fiziksel ve cinsel şiddet rapor edilmektedir. Kadınların %89'u tehdit edilmektedir. %77'si özgür, serbest ve istedikleri yere gitmek ya da istediklerini yapmakta özgür değildirler.(6) Bu sonuçların benzeri bizim çalışmamızda da görülmektedir. Para karşılığı fuhuş yapmaya zorlanan kadınlar evlerde, kilitli, kapalı tutulmaktadır. Fuhuş yapmayı reddettiklerinde fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. UNODC verileri (5,6) ve araştırmamız bulguları göstermektedir ki; aileleri ile görüşme ve telefonla iletişime izin verilmemesi kadınların maruz kaldıkları mağduriyetin önemli bir başka boyutudur.

Sığınmacılar, kayıtdışı göçmenler, insan ticareti mağdurları ve fuhuş sektöründe çalışan diğer kayıtdışı göçmen kadınlar düzensiz göçün her aşamasında çeşitli sağlık riskleri ile karşı karşıyadır. Yolculuk esnasında, göç ettiği ülkede ya da ülkesine geri dönüş sürecinde olumsuz yolculuk, barınma ve çalışma koşulları nedeniyle kadınlar fiziksel sağlık, ruhsal sağlık ve üreme sağlığı açısından çeşitli hastalıklara maruz kalmaktadırlar.

Afrikalı sığınmacılar özellikle barınma koşulları nedeniyle sağlık riskleri ile karşı karşıyadır. Kalabalık mekânlarda yaşama ve beslenme koşullarının da yeterli olmaması nedeniyle bu risk artmaktadır. Görüşme yapılan kadınlar Türkiye’de sağlık hizmetlerini kilise hekimleri, sivil toplum örgütlerinin yardımları aracılığıyla almaktadır. İstanbul’daki Afrikalı göçmen ve sığınmacılarla yapılan ve sivil toplum örgütü temsilcileri, polis ve göçmenlerin beyanları doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada, İstanbul’daki Afrikalıların en acil ve önemli sorunlarının başında sağlık hizmetlerine erişimlerinin olduğu belirlenmiştir. Göçmenlerin ayrıca eğitim ve temiz barınma imkanlarından da yararlanamadıkları belirtilmiştir. Brewer ve Yüksekler araştırmalarında Afrika kökenli göçmenler de diyabet, tüberküloz, kalp, epilepsi, depresyon hastalıkları olduğunu belirtmiştir. Kalabalık apartmanlarda, beslenmenin yetersiz, ısıtmanın olmadığı yerlerde yaşamaktadırlar. Bu durum özellikle tüberküloz gibi hastalıkların yayılması için uygun ortam sağlamaktadır. Sığınma başvurusu yapmış ve UNHCR tarafından tanınan sığınmacıların sağlık bakım hizmetini UNHCR karşılamaktadır. Acil durumlarda protokol imzalanmış hastanelerden ücretsiz hizmet alabilmektedirler. (89)

Amerika ve Avrupa’daki tüberküloz ve göçmenler üzerine yapılan araştırmalar ülke vatandaşlarının tedavilerindeki başarıya işaret ederken, göçmenlerin durumlarının stabil kaldığını veya bozulduğunu göstermektedir. Göçmenlerin özellikle tüberküloz konusunda riskli konumda oldukları ve sınırı geçtikten sonra bu riskin arttığı da ifade edilmektedir. Çalışmalarda kayıt dışı göçmenlerin zor koşullarda yolculuk etmesi, göç ettikleri ülkelerdeki kötü çalışma ve yaşam koşullarına, bir de sağlık hizmetlerine belgesiz/kayıtdışı olmaları nedeniyle erişememe ya da sınırlı erişebilmeleri gibi sorunlar eklenince risk katlanarak artmaktadır. (95) Sağlık hizmetlerinin bu göçmenlere nasıl ulaşabileceği konusunda hükümetlerin, karar alıcıların ve sivil toplum örgütlerinin özel çaba harcaması gerekmektedir.

Bulgularımıza göre ev hizmetinde çalışan kadınlar sağlık hizmetlerinden ya ev sahibinin mali desteğinde ya da cepten ödemelerle yararlanmakta, gerektiğinde doktora gitmektedirler. Benzer çalışmalarda benzer bulgular elde edilmiştir. İstanbul’da Moldovalı kadınlar örneğinde yapılan bir çalışmada sağlık sorununda işverenin yardım ettiğini, kadınlar özellikle diş muayenesini Moldova’da yaptırdıklarını, orada hizmetin daha iyi olması nedeniyle tercih etdiklerini belirtmektedirler. (54,91)

Çalışmamızda insan ticareti mağduru olarak tanımladığımız kadınlar maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet nedeniyle pek çok sağlık riski ile karşı karşıyadır. İstemedikleri bir iş yapmak zorunda bırakılan kadınlar bunu dile getirdiklerinde maruz kaldıkları şiddet sonucu yaralanmaktadırlar. Tacirler yakalanma korkusu ya da kadınların kaçabileceği endişesiyle kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeylerini sınırlandırmaktadır. Bazı tacirler sadece ilaç alırken bazıları gerektiğinde ya da acil durumlarda kadınlara eşlik ederek doktora gitmelerine imkân sağlamaktadır. Benzer araştırmalarda kadınların kaldıkları ülkede fiziksel ve cinsel şiddete bağlı kırıklar, bilinç kaybı, baş ağrısı, kilo kaybı, mide rahatsızlıkları ve kürtaja bağlı komplikasyonlar yaşadıkları görülmektedir. (10,5,6,85) Malnütrüsyon, CYBE ve HIV/AIDS maruziyeti, istenmeyen gebelik ve güvenli olmayan düşükler, hijyenik olmayan koşullara bağlı bulaşıcı hastalıklar, yaralanmalar, travmaya bağlı psikosomatik hastalıklar, güven eksikliği, korku ve kabuslar bu araştırmaların bulgularıdır. (5) İnsan ticareti mağdurlarıyla yapılan bir başka çalışma kadınların %58.1'inin tıbbi bakım alamadığını ortaya koymaktadır. Kadınların %50-%70'i jinekolojik, merkezi sinir sistemi ve strese bağlı sorunlar yaşamakta, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalan kadınlarda bu oranların daha yüksek olduğu görülmektedir. Baş ağrısı, vajinal enfeksiyon ve sindirim sistemi problemleri istismara maruz kalan kadınların sıklıkla bildirdiği sorunlardır. (85,96) Başka bir çalışmada ise baş ağrısı, kilo kaybı, baş dönmesi, sırt ağrısı, karın ve mide ağrısı, unutkanlık en sık bildirilen şikayetlerdir. (6) Bizim çalışmamızda da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Kadınların çoğu baş ağrısı, baş dönmesi, unutkanlık, iştah kaybı gibi belirtiler beyan etmişlerdir. Bu belirtilerin bir kısmı kadınların yaşadıkları travmalara bağlı olmakla birlikte bir bölümü de Yabancılar Misafirhanesi'nde koşullardan etkilenmektedir.

Çalışmamızda çok az kadın idrarda yanma, vajinal akıntı, kaşıntı, yanma şikâyeti gibi CYBE semptomlarını belirtmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu göç ettikleri yerde düzenli cinsel kontrolüne gitmemektedir. Zimmerman ve ark.'ın araştırmasına baktığımızda kadınların yarıdan çoğu CYBE semptomları belirtmektedir. Aynı araştırmada kadınların çok azının jinekolojik komplikasyonlarda nereye gideceğini bildiği de saptanmıştır. (10)

Fuhuş sektöründe çalışan ya da fuhuşa zorlanan kadınların müşterileri ile kondomu düzenli kullandıkları, kullanmak istemeyen müşterilerin tacirler tarafından

ikna edildikleri araştırmamızın bulgularındandır. Ancak kadınlar partnerleri ya da temiz olduğunu düşündükleri müşteriler ile korunmasız cinsel ilişkide bulunmaktan da kaçınmamaktadırlar. Bu ilişki(ler) gebelik ile sonuçlanması durumunda da kadınlar yasal olmayan yollarla kürtaj yaptırmaktadırlar. İnsan ticareti mağdurlarıyla IOM'in verileri kullanılarak yapılan genel bir değerlendirmede benzer bulgular vurgulanmaktadır. Kadınların büyük çoğunluğu (%46'sı) kondomu düzenli kullanmaktadır. (85) Kondom kullanmayı reddeden müşteri ile yine tacir konuşmakta; ancak tacirlerin oral sekste kondom kullanmama talimatları farklı bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar gebe kaldıklarında yasadışı yollarla kürtaj yaptırmaktadır. Gittikleri ülkedeki sağlık sistemlerine ilişkin bilgileri de yeterli değildir.(10)

Kadınların büyük çoğunluğu HIV/AIDS hastalığını duyduğunu belirtmektedir. Hatta kadınlara sorulduğunda verdikleri kulak çekme, tahtaya vurma gibi tepkiler hastalığın tüm dünyadaki algısına ilişkin bize fikir vermektedir. Ancak kadınların özellikle bulaşma ve korunma yollarına ilişkin farklı bilgileri olduğu görülmektedir. Doğru bilgilere sahip olan kadınlar yanında yanlış bilgilere ve mitlere sahip kadınların da olduğu belirlenmiştir. Benzer çalışmalarda da kadınların HIV/AIDS hakkında az ya da temel bilgiye sahip oldukları bulgusu vurgulanmaktadır. Yine bu araştırmalarda kadınların cinsel sağlık bilgilerinin sınırlı olduğu da belirtilmektedir. (10,5,6)

Nepal'den Hindistan'a fuhuş amaçlı götürülen kadınlar ve kızlar genç yaşları, kondom kullanımı konusunda pazarlık edememeleri ve tecavüze kadar uzanan cinsel deneyimleri nedeniyle HIV/AIDS'e karşı savunmasız durumdadır. Hindistan'dan Nepal'e geri dönen kadınlar arasında yapılan bir araştırmaya HIV seroprevalansının yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmanın bulguları HIV enfekte mağdurların özellikle Sifilis ve Hepatit B ile enfekte olma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. HIV'le enfekte kişiler için Sifilis ve Hepatit B; Sifilis ve Hepatit B gibi CYBE'si olanlar için HIV taraması yapılmasının gerekliliğini belirtmektedir. (97) Özellikle Güney Asya'da 12-18 yaş arası kız çocukların yer aldığı seks ticareti düşünüldüğünde sorunun boyutları ürkütücüdür. (86)

Güney Asya'da kadınların göçü HIV'in yayılmasında etkindir. WHO'nun açıklamaları göstermektedir ki, CYBE'ler konusunda önleyici sağlık bakımı ve hizmeti

HIV bulaşıcılığını azaltabilir. Bu sebeple hükümet ve sivil toplum örgütlerinin bu konuda etkili sağlık bakımı ve tedavi prosedürleri oluşturmaları gerekmektedir.(97)

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllardaki göç rejimleri içinde kadın göçmenlerin profili de göç sürecinin her aşamasında yaşananlarla bağlantılı olarak farklılaşmaktadır. Yolculuk sırasında, göç edilen ülkede göçmen kadınlar farklı ihtiyaçlar ve kimliklerle karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin nasıl yerlerde yaşadıkları, nasıl çalıştıkları sağlık durumlarının da en temel sosyal belirleyicilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç sürecindeki kadınlar barınma, çalışma koşullarındaki eşitsizlik ve sosyoekonomik durumlarının zayıf olması nedeniyle olumsuz sağlık göstergelerine sahiptirler ve riskli davranışlar bu gruplarda kaçınılmaz olarak daha fazla görülmektedir.

Kadınların büyük çoğunluğunun fuhuşa zorlandığı, savunmasızlıkları nedeniyle yoksul genç kadınların, yerinden edilmiş mültecilerin ve yetimlerin ciddi risklerle karşı karşıya kaldığı ve düzensiz göç sürecinde kadınların mağduriyetinin artmakta olduğu kesindir. Düzensiz göç sürecinde her alanda süre gelen kadına yönelik şiddetin en ağır biçimiyle, insan ticareti ve kölelik olarak ortaya çıkması 21. yüzyılın en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır.

Göç sürecinin sığınmacılar/mülteciler, kayıtdışı göçmenler gibi savunmasız gruplar için sağlık riskleri, sağlık bakımı ve hizmetlerine erişimin olmaması ya da sınırlı erişimin sağlanabilmesi nedeniyle yoğundur. Aynı zamanda bulaşıcı hastalıkların küresel hareketliliğin artması ile birlikte riskler de artmaktadır. Bu risklerin önceden formüle edilmesi, göçmenlerin durumlarının belirlenmesi ve sürecin bütüncül bir biçimde ele alınarak politikaların bu doğrultuda geliştirilmesi gerekmektedir. Düzensiz göç süreci sadece ulusal güvenlik sorunu olarak düşünülmemeli, göçmenler yasadışı faaliyet gösteren suçlular olarak algılanmamalı, ekonomik, yasal ve sağlık yönüyle bütün olarak ele alınmalıdır. Bu konuda alınması gereken önlem ve stratejiler de 61. Dünya Sağlık Kongresi'nde şu şekilde belirlenmiştir: (4)

- *Savunu ve politika geliştirme*; özellikle hükümetler nezdinde konuya olan duyarlılığı ve farkındalığı artırmak için gereklidir.
- *Araştırma, inceleme ve bilginin yaygınlaşması*; ihtiyaçların neler olduğu, göçmenlerin yaş, cinsiyet, sosyo-demografik, ekonomik durumları, geldikleri bölgeler, yolculuk sırasında yaşananlar, kalitatif ve kantitatif araştırmalar ile sağlık ihtiyaçlarının tespit edilmesi. Varış ülkesinde, geçiş ülkesinde ve

ülkelerine dönüşte neler olacağına ilişkin önerilerin araştırmalardan elde edilen sonuçlarla belirlenmesi.

- *Kapasite geliştirme*; kültürel, din, dil, cinsiyete dayalı sağlık hizmeti sunumu yapanlara, politika yapıcılara yönelik eğitimlerin verilmesi; duyarlılaştırma; hastalıklar ve patolojiler hakkında bilgilendirme.
- *Hizmet sunumu*; göçmen dostu halk sağlığı hizmet sunumunun sağlanması; düzensiz göçmenler özellikle kadın ve çocuk gibi savunmasız gruplar, sığınmacı ve mülteciler, insan ticareti mağdurları için minimum standartların belirlenmesi.

Düzensiz göç sürecine halk sağlığı bakış açısıyla göçmenin tarafından bakmaya ve bu olguyu incelerken disiplinlerarası anlayış ve kavrayışa ihtiyaç vardır. Göç etmeye karar veren kadınların bu kararını etkileyen faktörler, yolculuk koşulları, varış ülkesindeki sosyo-eekonomik koşullar önemli belirleyicilerdir. Sağlığın sosyal belirleyicilerinin özellikle göçmenler için göz ardı edilmemesi gerekir.(98) Ekonomik, politik, sosyal ve çevresel etkenler önleyici çalışmaların doğru planlanması açısından değerlendirilmeli ve bu bilgiler etkili planların ve caydırıcı tedbirlerin alınması için kullanılmalıdır. Sağlık hizmetini sunanlar, sağlık alanındaki karar vericiler, politika yapıcılar, sivil toplum örgütleri kadınların sağlık durumlarını, cinsel sağlık, üreme sağlığı ve ruhsal sağlığını içeren bütüncül prosedürler geliştirmeli ve uygulamalıdır.

KAYNAKLAR

1. IOM. *Migration Health Annual Report 2007* (İnternette) 2008. Erişim 11.05.2009,
<http://www.iom.int/jahia/Jahia/cache/offonce/pid/1674?entryId=24078>.
2. WHO. *Overcoming Migrants' Barriers to Health*. Bulletin of the World Health Organization 86(8)(İnternette) 2008. Erişim 20.06.2009,
http://www.scielosp.org/scielo.php?pid=S0042-968620080008000006&script=sci_arttext&tlng=en
3. İçduygu A, Biehl KS. *İstanbul'daki Göçmenler: 2000'lerden Bir Görünüm* (İnternette) Ocak 2009. Erişim 25.06.2009,
<http://www.britishcouncil.org/tr/turkey-society-governance-livingtogether-migrantcities-turkish-report.pdf>
4. WHO. *Health of Migrants*. Sixty-first World Health Assembly A61/12 Provisional Agenda Item (İnternette) Nisan 2008. Erişim 11.05.2009,
http://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/works_hops/migrant_human_rights_032509/nygren_krug_en.pdf
5. *Human Trafficking: An Overview*. Vienna: UNODC; 2008.
6. Zimmerman C. ve ark. *Stolen Miles: a summary report on the physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe*.(İnternette) 2006, Erişim 08.12.2008, London School of Hygiene and Tropical Medicine,
http://www.eaves4women.co.uk/POPPY_Project/Documents/Recent_Reports/Stolen%20smiles-OSCE%20version%20Final.pdf
7. Kayhan, Ayşe. *Kadın Ticareti ve Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar*. İstanbul: İnsan Ticareti Önemli bir İnsan Hakları İhlalidir Konferansı Bildiri Notları; 2005.
8. Tüzer, Tunga. *Kadın Ticareti ve Üreme Sağlığı*. İstanbul: İnsan Ticareti Önemli bir İnsan Hakları İhlalidir Konferansı Bildiri Notları; 2005.

9. Gozdzia E, Bump M. *Data and Research on Human Trafficking: Bibliography of Research-Based Literature, Final Report* (İnternette) 2008. Erişim 08.12.2008, Institute for the Study of International Migration,
http://isim.georgetown.edu/Publications/ElzPubs/NIJ_BIB_FINAL_REPORT-1.pdf
10. Zimmerman C. ve ark. *The Health Risks and Consequences of Trafficking in Women and Adolescents, Finding from a European Study* (İnternette) 2003. Erişim 08.12.2008, London School of Hygiene and Tropical Medicine,
<http://www.oas.org/atip/Global%20Reports/Zimmerman%20TIP%20HEALTH.pdf>
11. Türk Dil Kurumu. *Büyük Türkçe Sözlük*. (İnternette). Erişim 14.05.2009, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=137615>.
12. Üner S. *Nüfus Bilim Sözlüğü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 1972.
13. IOM. *International Migration Law Glossary on Migration*. Geneva: IOM (İnternette) 2004. Erişim 11.05.2009, http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/publicshed_docs/serial_publications/Glossary_eng.pdf
14. Yalçın C. *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık; 2004.
15. Gürkan M. *Sosyolojik Açıdan Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri* (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilimdalı; 2006.
16. Tekeli İ. *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları; 2008.
17. Toksöz G. *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2006.
18. Abadan Unat N. *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. 2. Basım. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2006.
19. Castles S, Mark JM. *Göçler Çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2008.

20. Vural DG. *Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti* (Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı; 2007.
21. UNHCR. Principal Mixed Migration Routes. *Refugee Magazine* 2007; 148(4):7. Erişim 11.05.2009, <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/475fb0302.pdf>
22. Somuncu B. *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilimdalı; 2006.
23. Kaya A, Özdoğan GG. *Sınır Tanımayan Sorunlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık; 2003.
24. Danış AD. Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye. *Birikim* 2004; **184-185**: 216-224.
25. UN. *United Nations' Trends in Total Migrant Stock: The 2005 Revision* (İnternette). Erişim 11.05.2009, <http://esa.un.org/migration/index.asp?panel=1>
26. Kartal H. *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı; 2008.
27. Bolat G. İnsan Ticareti Suçlarında Tanım ve Tanımlama Problemleri. *Polis Dergisi* (İnternette). Sayı 45. Erişim 11.05.2009, <http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>
28. EGM. *Yasadışı Göç ve Göçmen Kaçakçılığı*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü (İnternette). Erişim 11.05.2009, <http://www.egm.gov.tr/hizmet.yabancilar.goc.asp>.
29. Atılğan G, editor. Çalışma Hayatında Göçmenler. *Tesis Yayınları* Ekim 2005, 3: 43-45 Erişim 20.05.2009, <http://www.thesis.org.tr/dergiler/05%20ekim/pdf/dosya.pdf>
30. Kaya A. *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göçle Mücadele Politikası ve Türkiye Üzerindeki Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı; 2005.

31. *IOM El Kitabı, İnsan Ticareti Mağdurlarına Doğrudan Yardım*. Geneva: IOM; 2008.
32. İçduygu, A. *Irregular Migration in Turkey*. IOM Migration Research Series (İnternette) February 2003. Erişim 11.05 2009,
<http://www.iom.int/jahia/Jahia/cache/offonce/pid/1674?entryId=7629>
33. Faist T. *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık; 2003.
34. UNHCR. *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi* (İnternette) Haziran 2007. Erişim 11.05.2009,
<http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/Anasayfa/sozlesme.pdf>
35. UNHCR. *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü* (İnternette) Haziran 2007. Erişim 11.05.2009,
<http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/temelgercekler/mult.hukuk.statusu.pdf>
36. İHH. Mülteci Dosyası. *Kavamlar Işığında, Kimler Nereden, Nereye Niye Gidiyor?* (İnternette) 2009. Erişim 11.05.2009,
<http://multeci.ihh.org.tr/genel/kavramlar-isiginda-kimler-nereden-nereye-niye-gidiyor.html>
37. Fırat A. *Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti* (İnternette). Erişim 06.04.2009,
<http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakciligiveInsanTicareti.doc>.
38. Doğan K. *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*. 2. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2008.
39. Salt J, Stein J. Migration as a Business: The Case of Trafficking. *IOM International Migration* 1997; **35(4)**:467-494
40. İEM. *Göçmen Kaçakçılığı*. İstanbul: İstanbul Emniyet Müdürlüğü Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü Göçmen Kaçakçılığı Bürosu (İnternette). Erişim 11.05.2009,

http://mali.iem.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=37&Itemid=46.

41. Bolat, G. *Dünyada ve Türkiye'de İnsan Ticareti* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilimdalı; 2005.
42. Karacan A. *Önemli bir İnsan Hakları İhlali Olan İnsan Ticaretinin Tanımı*. İstanbul: İnsan Ticareti Önemli bir İnsan Hakları İhlalidir Konferansı Bildiri Notları; 2005.
43. U.S Department of State. *Trafficking in Persons June 2008*. U.S Department of State Publication Reports (İnternette) 2008. Erişim 11.05.2009, <http://www.state.gov/documents/organization/105501>.
44. Free The Slaves. *Top 10 Facts About Modern Slavery*. (İnternette). Erişim 11.05.2009, <http://www.freetheslaves.net/Page.aspx?pid=375>.
45. *An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability, Impact and Action*. Vienna: UNODC;2008.
46. *Kolluk Kuvvetleri, Yargı Personeli ve STK'lar/uluslararası Kuruluşlara Yönelik, İnsan Ticareti ile Mücadelede En İyi Uygulamalar Kılavuzu*. Avrupa Komisyonu Adalet ve İçişleri Genel Müdürlüğü AGIS Programı. IOM; 2003.
47. IOM. *World Migration 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy*. IOM World Migration Report Series (İnternette). Erişim 11.05.2009, <http://www.iom.int/jahia/Jahia/cache/offonce/pid/1674?entryId=20275>
48. IOM, ICMC. *II Research Report on Third Country National Trafficking Victims in Albania* (İnternette) 2001. Erişim 20.06.2009, http://www.iom.hu/PDFs/albania_trafficking_report.pdf
49. İçişleri Bakanlığı. *Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti*. Araştırma ve Etüdler Merkezi Araştırma Raporları (İnternette). Erişim 20.05.2009, http://www.arem.gov.tr/proje/ars_rapor/gocmen/gocmen_kacak.pdf
50. TÜSİAD. *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*. İstanbul: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (İnternette) Aralık 2006. Erişim 11.05.2009,

[http://www.tusiad.org/tusiad_cms.nsf/LHome/1F1CFEA75AEB0453C225733E0046AED4/\\$FILE/goc.pdf](http://www.tusiad.org/tusiad_cms.nsf/LHome/1F1CFEA75AEB0453C225733E0046AED4/$FILE/goc.pdf)

51. Üstübcü A. *Türkiye'de Göçün Kadınsılaşması: Seks İşçileri ve Ev İçi Hizmetlilerin Güvenlik Sorunlarını İlişkilendirmek*. Ankara: I. Hukukun Gençleri Sempozyumu, 2009.
52. Narlı, N. *Nedenler, Rol Alanlar ve Mekanizma ve Kurbanlar Çerçevesinde İnsan Ticareti*. İstanbul: İnsan Ticareti Önemli bir İnsan Hakları İhlalidir Konferansı Bildiri Notları; 2005.
53. Erder S, Kaşka S. *Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey*. Geneva: IOM; 2003.
54. Kaşka S. İçinde İçduygu A, Kirişçi K, editörler. *The New International Migration and Migrant Women in Turkey: The Case of Moldovan Domestic Workers*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2009. pp. 725- 792
55. Dışişleri Bakanlığı. *Türkiye'nin İnsan Ticareti ile Mücadelesi*. Ankara: (İnternette). Erişim 11.05.2009, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-.tr.mfa.
56. IOM. *Türkiye İstatistikleri 2009, İnsan Ticareti İndeksi, IOM Türkiye'den Eğilimler*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü (İnternette) 2009. Erişim 11.05.2009, <http://www.countertrafficking.org/tr/2009.html>
57. *2007 Yılı Türkiye İnsan Ticareti ile Mücadele Raporu*. Ankara: IOM; 2007
58. UNHCR. *1994-2005 Arası Sığınma İstatistikleri*. Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (İnternette). Erişim 11.05.2009, <http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/HTMLEditor/File/Siginma%20Istatistikleri%201994-2005.xls>.
59. Ataman S. *Türkiye'nin İltica Politikası* (İnternette). Erişim 11.05.2009, http://www.multeci.net/t_iltica_1.htm.
60. EGM. *İltica Göç İşlemleri*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü (İnternette). Erişim 11.05.2009, <http://www.egm.gov.tr/hizmet.iltica.asp>.
61. İEM. *İltica İşlemleri*. İstanbul: İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü (İnternette). Erişim 11.05.2009,

<http://yabancilar.iem.gov.tr/iltica.html>.

62. EGM. *2008 Yılı KOM Raporu*. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. Ankara: (İnternette). Erişim 11.05.2009,

<http://www.kom.gov.tr/Tr/HaberDetay.asp?HKey=58>

63. Hacıfendioğlu, E. *İnsan Ticaretini Önleme Konusunda Türkiye'nin Süregelen Çalışmaları*. İstanbul: İnsan Ticareti Önemli bir İnsan Hakları İhlalidir Konferansı Bildiri Notları, 2005.

64. Dışişleri Bakanlığı. *Türkiye'nin Yasadışı Göçle Mücadelesi*. Ankara: (İnternette). Erişim 11.05.2009, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-yasadisi-gocle-mucadelesi-.tr.mfa

65. HYD. *Mültecilere Destek Programı. İstenmeyen Misafirler: Türkiye'de "Yabancı Misafirhanesi'nde Tutulan Mülteciler*. Helsinki Yurttaşlar Derneği (İnternette) Kasım 2007. Erişim 11.05.2009, http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/multeci_gozetim_raporu_tr.pdf

66. Resmi Gazete. *5/12/2003 Tarihli ve 2003/6565 Sayılı Kararnamenin Eki* (İnternette). Erişim 25.06.2009.

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2004/01/20040102.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2004/01/20040102.htm>

67. www.iom.int

68. www.ikgv.org

69. www.unhcr.org.tr

70. www.hyd.org.tr

71. www.ihh.org.tr

72. IOM. *Vulnerabilities of Migrant Women Exacerbated by Inaccessibility to Maternal and Child Health Services* (İnternette) Mart 2009. Erişim 11.05.2009, <http://www.iom.int/jahia/Jahia/media/news-releases/newsArticleEU/cache/offonce?entryId=23934>.

73. UN. *United Nations' Trends in Total Migrant Stock: The 2005 Revision* (İnternette). Erişim 11.05.2009, <http://esa.un.org/migration/>
74. Morrison AR, Schiff M, Sjöblom M, editörler. *The International Migration of Women*. New York: Palgrave Macmillan; 2007.
75. UNHCR. *Kadın Mülteciler Cinsiyete ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm*. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (İnternette) Haziran 2007. Erişim 11.05.2009, <http://www.unhcr.org.tr/MEP/index.aspx?pageId=125>
76. UNHCR . *2007 Global Trends: Refugees, Asylum-Seekers, Returnees, Internally Displaced And Stateless Persons*. UNHCR Statistics (İnternette) Haziran 2008. Erişim 11.05.2009, <http://www.unhcr.org/statistics/STATISTICS/4852366f2.pdf>.
77. UNHCR. *Mülteci Krizlerinde Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddeti Önleme ve Müdahale*. Kuruluşlar Arasında Alınan Dersler Konulu Konferans Tutanakları (İnternette) Mart 2001. Erişim 11.05.2009, <http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/multecilerikoronması/UNHCR%20web%20page%20gender.doc>
78. Buz, S. *AIDS ve Mülteciler* (İnternette) 03.12.2009. Erişim 11.05.2009, http://www.multeci.net/modules.php?name=Kose_Yazilari&op=viewarticle&artid=29.
79. Hossain M, Zimmerman C. *Recommendations for Reproductive and Sexual Health Care of Trafficked Women in Ukraine: Focus on STI/RTI Care 2005* (İnternette) 2005. Erişim, 11.05.2009, http://www.lshtm.ac.uk/genderviolence/pub/hossain_zimmerman_05_ukraine.pdf.
80. UNDP. *Human Trafficking and HIV Exploring Vulnerabilities and Responses in South Asia* (İnternette) 2007. Erişim 11.05.2009, http://www.undp.org/hiv/docs/alldocs/human_traffick_hiv_undp2007.pdf
81. Kümbetoğlu B. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. 2. Basım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık; 2008.

82. Silverman JG. Ve ark. Experiences of Sex Trafficking Victims in Mumbai, India. *International Journal of Gynecology and Obstetrics* 2007; **97**: 221-226.
83. WHO. *WHO Ethical And Safety Recommendations For Interviewing Trafficked Women*. WHO Publications (İnternette) 2003. Erişim 11.05.2009, <http://www.who.int/gender/documents/en/final%20recommendations%2023%20oct.pdf>.
84. Kaşka S. İçinde Atılğan G, editor. Ev içi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar. *Tesis Yayınları* Ekim 2005, **3**:49-54. Erişim 20.05.2009, <http://www.thesis.org.tr/dergiler/05%20ekim/pdf/dosya.pdf>
85. Tommaso M.L., Shima I, Strom S, Bettio F. As bad as it gets: Well-being deprivation of sexually exploited trafficked women. *European Journal of Political Economy* 2009; **25**: 143-162.
86. Jayagupta R. The Thai Government's Repatriation and Reintegration Programmes: Responding to Trafficked Female Commercial Sex Workers form the Greater Mekong Subregion. *IOM International Migration* 2009; **47 (2)** : 227-253.
87. İçduygu A. İçinde Atılğan G, editor. İşverenler Vasıflı, Çalışkan ve Kayıtdışı Olan Göçmen Emekçiyi Tercih Ediyor. *Tesis Yayınları* Ekim 2005, **3**: 43-45 Erişim 20.05.2009, <http://www.thesis.org.tr/dergiler/05%20ekim/pdf/dosya.pdf>
88. Okonofua FE. ve ark. Konowledge, attitudes and Experiences of Sex Trafficking by Young Women in Benin City, South-South Nigeria. *Social Science and Medicine* 2004; **59**: 1315-1327.
89. Brewer KT, Yüksek D. İçinde İçduygu A, Kirişçi K, editörler. *A Survey on African Migrants and Asylum Seekers in İstanbul*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2009. pp.637-724.
90. Kalfa A. *Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı; 2008.

91. Çelik N. *Immigrant Domestic Women Workers in Ankara and Istanbul* (Master Thesis). Ankara: Middle East Technical University The Graduate School of Social Science; 2005.
92. Derluyn I, Broekaert E. On the Way to a Better Future: Belgium as Transit Country fo Trafficking and Smuggling of Unaccompanied Minors. *IOM International Migration* 2005; **43 (4)** : 31-56.
93. Bora A. *Sivil Toplum Kuruluşları için Toplumsal Cinsiyet Rehberi*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık; 2008.
94. Van dan Anker C. Trafficking and Women's Rights: Beyond the Sex Industry to Other Industries'. *Journal of Global Ethics* 2006; **2**: 163-182.
95. Heldal E. ve ark. Diagnosis And Treatment Of Tuberculosis in Undocumented Migrants in Low- Or Intermediate-Incidence Countries. *The International Journal of Tuberculosis and Lung Disease* 2008; **12(8)**: 878-888.
96. Campbell J. ve ark. Intimate Partner Violence and Physical Health Consequences. *Archives of Internal Medicine* 2002; **162**: 1157-1163
97. Silverman JG. ve ark. Syphilis and Hepatitis B Co-infection among HIV-Infected Sex-Trafficked Women and Girls, Nepal. *Emerging Infectious Diseases* 2008; **14(6)**:932-934.
98. Wilkinson R, Marmot M. *Social Determinants of Health: The Solid Facts*. 2nd edition, World Health Organization; 2003

HAM VERİLER

GÖRÜŞME SÜRECİ -1 (Kayıtdışı Göçmen)

1. Tarih: 27.2.2009
2. Görüşme No: 28
3. Görüşmenin Dili: Türkçe
4. Görüşme Yapılan Yer: Ev
5. Uyuğu: Gürcistan
6. Türkiye'ye ne zaman giriş yaptı: 1 sene önce ilk giriş....Türkiye'ye alışveriş ve ticaret için gelmiş.
7. Sığınma evine/kuruma geliş tarihi: ---
8. Kuruma Geliş Nedeni: ---
9. Doğum Tarihi: 1954
10. Medeni Durumu: Eşi 17 sene önce vefat etmiş.
11. Öğrenim Durumu: 11 sene sonra 2 sene hemşirelik okumuş.

Bir senedir sürekli Türkiye'deyim; ama 3 ayda bir gidip geliyorum. Eşim öldü. Bir çocuğum; oğlum var. Onu evlendirdim. Çalışıyordum. Giyim mağazam vardı benim. Türkiye'ye de gelip gidiyordum. Kadın kıyafetleri, her şey, ayakkabı falan satıyordum. Tskhinvali var, biz orda çalışıyorduk. Tiflis'de yaşıyorum. Tskhinvali'de büyük bir pazar var. Orada, pazarda ben herşeyin sorumlusuyum. Birşey olursa hemen beni çağırırlar, bana sorarlardı. Eskiden de sorunlar vardı. Sonra savaş oldu, girdiler. Ben malzeme götüremedim, borca düştüm.

Önceden de sorunlar vardı. Ben bir ay önce anladım, çıktım pazardan... Yoksa ben de ölecektim. Savaş oldu, bizimkiler mallarını kaybettiler. Ölenler oldu. Benimle çalışanlar, yanyana olduğumuz mağazalardakiler öldüler. Malları battı. Topal kaldılar, görmez oldular. Bazen kötü durumlarda da malları kaybetmeyeyim diye pazarda kalıyordum. Her insanı bırakmıyorlardı. Bizim belgede yazıyordu. Bazen giriş sırasında

iki saat çıkışta da iki saat kalıyorduk yollarda... Sonra ben anladım, bir şey olacak... Bir ay önceden gitmedim. Otobüs vardı. Bir saat gidiyor, bir saat geliyorduk.

Oğlumda çalışıyor; ama onun durumu iyi değil... Et işinde çalışıyor. Kışın durum pek iyi değil. Benim için biraz fırsatım olsa buraya niye geleyim. Borçlar var. Param kalmadı elimde... Biraz da borç vardı. Babasız çocuk, onun iki çocuğu var. Ortada koymak olmaz ki... O yüzden geldim. Borç bitene kadar çalışacağım. Otobüsle gelip gidiyorum, otuz saat sürüyor. Beş saatte bir durak var.

Hemşirelik yaptım. Mahallede yapmıştım. Hastanede çalışmadım. Gece gündüz çalışmak bana iyi değil. Komşularım falan çağırırdı mahallede, öyle yaptım.

Benim burada dayılarım yaşıyor. Burada Aksaray'da... Onlar bana söylediler, geçersin bir kadın yanına diye... Öyle lokantada, erkek yanında çalışmak istemedim. Dayılarımın karısı buldu. Bilirlermiş, bu iş varmış.

Ben üç ayda bir gidiyorum, telefonla görüşüyorum. Onlar gelemeler, küçük çocukları var. Burada kalıyorum. Dışarı pek çıkmam, izin istesem verirler; ama ben çıkmıyorum. Ev temiz... Evde oturuyorum. Anne (yanında çalıştığı kadından sözediyor) çok iyi, bana birşey demez. Boşu boşuna gideyim, geleyim; sevmiyorum. Evimiz güzel, oturuyorum. Komşulardan rahatsız eden yok, temize temiz oluyorlar.

Üç ayda bir gidiyorum, kendim götürüyorum parayı oğluma...

İnsan var herkese sır vermez. Ben sert görünürüm; ama arkadaşlık ederim, güler yüzlüyümdür. Bana sen öyle değilmişsin, sert görünüyorsun; ama değilmişsin diyorlar. İçime atarım, pek dışarı söylemem.

İki kez hamile kaldım, bir kızım öldü. Bir oğlum var. Kocam öldüğünde bir yaşında idi çocuğum. Ben hiç yöntem kullanmadım.

Ben kendimi bilirim hasta falan olmadım hiç. Ameliyat yok, hastalık yok.

Çabuk yorulmam, baş ağrısı, baş dönmesi yoktur. Unutkanlık, akıntı, kanama, idrarda yanma, iştah kaybı, sırt ağrısı, mide ağrısı, karın ağrısı da yok.

Başım ağrımasın, bana kimse telefon etmesin, bir arkadaş bulayım istemiyorum. Bir ay olur sonra olmaz. Beni temiz bilsinler burada da, orada da.

Benim kendi odam var burada... Anne ile ikimiz kalıyoruz. Evin temizliğine, düzenine, yemek işine bakıyorum.

Görüşmeci Notu: Görüşmeye başlarken tedirgindi. Neden görüşmek istediğimi anlayınca biraz rahatladı. Oğlu, gelini ve torununun resmini gösterdi. Çalıştığı yerde çekilmiş bazı eski fotoğrafları da göstererek anlattı. Çocuğunun fotoğraflarını gösterirken ağladı.

GÖRÜŞME SÜRECİ -2 (Kayıtdışı göçmen - fuhuş)

1. Tarih: 26.2.2009
2. Görüşme No: 24
3. Görüşmenin Dili: Türkçe
4. Görüşme Yapılan Yer: Yabancılar Misafirhanesi
5. Uyuşu: Moldova
6. Türkiye'ye ne zaman giriş yaptı: 5 sene önce ilk geliş, 3 senedir vizesiz kalıyor.
7. Sığınma evine/kuruma geliş tarihi: 25.2.2009
8. Kuruma Geliş Nedeni: Fuhuş
9. Doğum Tarihi: 1978
10. Medeni Durumu: Evli
11. Öğrenim Durumu: 11 sene ortaokul okuduktan sonra 5 sene üniversite (veteriner)

Kocam İtalya'da yaşıyor. Belki boşandı, belki boşanmadı, ben bilmiyorum. 11 aylıkken çocuğum gitti İtalya'ya. Ben tek başıma kaldım. Anneanneye yardım ettim. Astımı vardı, kalp hastasıydı. Benim ne iş yapacağımı biliyordu, buraya gelirken.

Çocuğum 13 Eylül'de 9 yaşında olacak. 3 sene görüşmedim.

Ben çalıştım hep. 11 yaşında at binmeye başladım, profesyonel at binmeye başladım. Bir kaç ay veteriner olarak çalıştım. Ayda 100\$ veterinerlik. Ata bakmak için 50\$ aldım. 2-3 ay veterinerlik yaptım. Sonra köye taşındım. Anneannem kalkamadı, yataktaydı.

Benim baba 7 sene önce öldü. Annem Moskova'da, haberi yok benden. Anne ben sana para göndereyim, ne kadar istiyorsan gönderebilirim dedim. Çocuğuma bakmak için. Benim yeni hayatım var dedi. Yok dedi, istemedi.

Bizde her evde içki vardır. Apartmanlarda litre litre falan hep olur. Kendi evinde mahzen olur, orada kendin yaparsın. Üzüm bahçelerimiz var bizim. Baba sürekli içti, ama uyuşturucu yoktu.

Bahçe, tarla falan var bizim. Üzüm büyütüyoruz, satmak için. İçki yapıyoruz.

Anne anaokul öğretmeni, baba şoför, okumadı. Baba köylüydü, baba kıskandı, anneyi de okutmadı. Anne okuyacaktı, lise öğretmeni falan olmak için. Anneanne doktor. 55 yaşında emekli oldu. Ben buraya geldim, Bir ay sonra anneanne öldü.

Çalışmaya, para kazanmaya geldim. Kız arkadaşım yardım etti. Sana da para lazımsa sen de git dedi. O beni oradan gönderdi. Burayı telefonla aradı. Beni aldılar. Ne iş yapacağımı bilerek geldim. Para yok, çocuk var, her şeyi kabul edeceksin.

Türkiye’de İstanbul’da çalıştım. Bir kere Tekirdağ’a gittim. Bir ay kaldım. Kızlar çalışıyor. Ayrı evde yaşıyoruz. En son basıldığımız evde 7 kız vardık. 2 kız sonra geri geldi. Kızlar polisi görünce biri kaçtı, diğeri kaçamadı, baka kaldı.

Gündüz başlıyoruz, akşama kadar. 00.00-01.00 gibi en son müşteriyi alıyoruz. 30 falan oluyor. Bir kere 25 lira alıyoruz. Ev faturalarını biz ödüyoruz.

Anne ile bir kere görüştüm. Sonra kız arkadaşlarımla görüştüm. Sonra onlarla da görüşmedim.

Benim gözümden katarakt var. Lens var gözümden, lazer ameliyat yaptırmak istedim. Doktor katarakt var dedi. Ne zaman sinirlense kalp başlıyor, nefes alamıyorum. Bazen hatırlamıyorum, atarax alıyorum ben. Fazla stres olduğunda oluyor, anneanne gibi nefes alamıyorum.

Çabuk yorulmam. Baş ağrısı çok az oluyor. Baş dönmesi sinir, stres sonrası oluyor. Ben hemen parlarım, sinirlenirim. İştah kaybı yok ben zaten fazla yemem.

Önce baba anneyi dövdü. Beni 17 yaşında bıraktı baba. Sonra sevgili aldı kendine. Onu da dövmeye başladı, sonra sevgilisini öldürdü. Bıçakladı. 6 sene hapiste yattı. Hergün dövdü beni. Küçükken annemi dövdü, ben gördü her zaman. 6 aylık hamileyken ağzıma vurdu bacağıyla. Karnıma da vurdu. Dudağım yarıldı. İzi var hala. Sonra ben kollarımı kestim. 21 yaşında evlendim ben.

Burada bir çocukla 3 ay aile olarak yaşadık, Tuzla’da. Sonra ben onu terk ettim. Akşam banyo yapamadım. Ailesi ile kalıyorduk, sabah yaptım. Hamile kaldım. Kürtaj yaptım.

Prezervatifle çalıştık zaten. Sade sevgilimle prezervatifsiz. Sade müşteri prezervatifle. Moldova’da da sade kocayla beraber birşey kullanmadım.

Kürtajdan sonra 2 hafta kanadı. En son 1 gün oldu. Kürtajdan sonra düzenli aybaşım olmadı. Sezeryan oldum ben.

Üşütüyorum sürekli o yüzden akıntım oluyor. Parkta çok oturdum küçükken.

(HIV/AIDS duymuş) Kandan geçer, öpmek geçmez.

Sadece kürtaj için gittim doktora. 3.5 aylıktı, 1200 lira ödedim. Tefeciden para aldım, sonra 1700 lira verdim. Bir yıl bedava çalıştım.

Moldova'da iğne yapıyorlar. Çocuk ölüyor, sonra ölü doğuruyosun. Benim kız arkadaş yaptı, 8 aylık çocuk.

Kartal büyük hastanede bizden sadece kan aldılar. 5 kız temiz çıktı, 3'ü hasta çıktı. Orada kaldı.

Tekrar döneceğim Türkiye'ye. Benim kimse yok ki memlekette.

Param yok ne yapacağım, bir arkadaş vardı. O hasta çıkmış. Buraya hasta almıyorlarmış. Biz onunla gideceğiz. Onun eşyalar burada. Bizi ayrı ayrı deport ederlerse ne yapacağız, paramız yok.

Görüşmeci notu: Görüşme sırasında anneanneden bahsederken ağladı.

GÖRÜŞME SÜRECİ – 3 (İnsan ticareti mağduru)

1. Tarih: 3.3.2009
2. Görüşme No: 35
3. Görüşmenin Dili: Türkmenistan'ın yerel dilini kullanıyor. Türkçe anlıyor, konuşabiliyor.
4. Görüşme Yapılan Yer: Yabancılar Misafirhanesi
5. Uyuşu: Türkmenistan
6. Türkiye'ye ne zaman giriş yaptı: İki ay önce, ilk geliş...
7. Sığınma evine/kuruma geliş tarihi: Bir hafta önce...
8. Kuruma Geliş Nedeni: Mağdur
9. Doğum Tarihi: 34 yaşında
10. Medeni Durumu: Boşanmış
11. Öğrenim Durumu: Ortaokul (11 sene)

Memlekette orta seviyede yaşıyordum. İki çocuğum var. Annem yok, babam sağ. Ağabeylerim var. Büyük erkek çocuğum 6. sınıfa gidiyor. Küçük kız 7 yaşında. Ağabeyimde kalıyorlar, ağabeyim bakıyor. 5 kardeşiz biz.

Pazara çıkıyordum, çocuk elbiseleri satıyordum. Bizim orada pazarlar büyük oluyor. Babam çocukların kafasına şapka yapıyordu. Daha önce de hep bu işi yaptı. 600-700 manat (Türkmen parası) kazanıyordum.

Bir evde yedi kişi kalıyoruz. Babam, ağabeylerim çalışıyoruz, para getiriyoruz. Normaldi yaşantımız. Yetiyordu, yetmiyordu yaşıyorduk.

Türkiye'ye çalışmaya, ev almaya geldim. Bizim orada evin yeri 2000\$. Çalışıp, para kazanıp, sadece evin yerini alacaktım, sadece toprağını. 2000\$'a satılıyor. Türkiye'ye gitme diyenler oldu ailemden, ama geldim.

Pazarda kadınlar konuşuyordu. Türkiye, İstanbul güzel yer diye. Temiz iş var, çocuk bakarsın falan diye. Ben de dinledim onları, sonra geleyim dedim.

Kendim aldım biletimi, uçakla geldim. Yanımda 1000\$ param vardı. Havaalanına indim. Etrafıma bakınırken benim memleketli bir kadın geldi. O kadınl

konuştum, temiz dedim. Özü p...k çıktı. Burada tanıştım o kadınla, ben havaalanındayken sana iş bulurum dedi.

İki ay bir evde kaldım. Üstümden kilitliyordu. Evin içinde televizyon, buzdolabı herşey vardı. Benden başka bir kız, bir kişi daha vardı. O adam getiriyordu yemek falan.

Ben istemiyordum o işi yapmak. O yüzden beni dövüyordu. Her tarafımda morartı izi vardı, ama onlar geçti. Ayağım kırıldı. Çalışmak istemedim. Gideceğim buradan, kaçacağım dedim. Buradan gideceğin ayağın bu mu dedi, dövdü beni. Ayağım kırıldı. Doktora götürmediler. Bir kişi geldi eve. Bilmiyorum doktor mu, kimdir. Ayağımı alçıya aldılar. Bir ay kaldı öyle. Ailemle görüştürmüyorlardı. Şimdi burada görüştüm çocuklarımla. 2 ay 8 gün kaldım o evde. Dövdüler; ama çalışmadım. Başka bir yerde oturuyordu o adam. Diğer kız kendi isteğiyle çalıştı; ama ben hiç çalışmadım. Seni öldürüp denize atacağız, burada kimse görmez, kimsenin haberi olmaz dediler.

Bir gün müşteri geldi, ben de müşteriye söyledim. Yardım istedim. O da polisi aramış. Kimliğimi, pasaportumu, paramı almıştı o adam. Bana 2000\$ vereceksin dedi. Anlamadım ben niye ona vereyim o kadar parayı. Sonra polis benim pasaportumu, 900\$ paramı aldı .

İki ameliyat geçirdim ben. Birinde çocuğum oldu. Birinde de böbreğimi aldılar. Böbrekte taş çıktı. Beraber aldılar. Şimdi ağrım falan olmuyor.

Türkiye’de başka doktora gitmedim, hastalanmadım. Çabuk yorulmam. Baş ağrısı, baş dönmesi de yok. Unutkanlık da yok, hiç aklımdan çıkmıyor ki..

İki kez hamile kaldım. Hiç yöntem kullanmadım.

Kocamdan ayrılma nedenim narkotik alıyordu. Dövdüğü de oluyordu. Sonra konuştuk, barıştık, boşandık. 4 sene oldu ayrılalı, ne yapıyor şimdi bilmiyorum. Çocukları istediği zaman gelip görüyordu.

Bana hep polis yardım etti. Maya diye bir kadın vardı. O kadının evi ayrı. Orada da kızlar çalışıyormuş. Polis o kadını da yakaladı. 8 sene verdiler, hapiste. O kızlarla beni bir tutmadılar. Beni buraya getirdiler. O kızları oradan deport ettiler. Burda bana bişey yaparlar belki diye bir koymadılar beni onlarla. Sonra benden kan falan da almadılar.

Görüşmeci notu: Kadın görüşme öncesi çekingendi, ülkesindeki durumuna ilişkin sorular onu rahatlattı ve görüşme rahat devam etti. HIV/AIDS duydun mu, sorusunu önce anlamadı. “*Yok, yok bende hastalık*” dedi. “ooooo” şeklinde bir tepki verdi. “*Konuşsan da geçer diye biliyorum*” dedi. Bulaşma yollarını bilmiyordu. Görüşme sırasında zaman zaman gözleri doldu, ağladı.

GÖRÜŞME SÜRECİ – 4 (İnsan ticareti mağduru/sığınmacı)

1. Tarih: 04.03.09
2. Görüşme No: 41
3. Görüşmenin Dili: Arapça (görüşme çevirmen aracılığıyla gerçekleşti.)
4. Görüşme Yapılan Yer: İ.Ü. Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD.
5. Uyuğu: Etiyopya
6. Türkiye'ye ne zaman giriş yaptı: 2 sene önce
7. Sığınma evine/kuruma geliş tarihi: ---
8. Kuruma Geliş Nedeni: ---
9. Doğum Tarihi: 1972
10. Medeni Durumu: Evli
11. Öğrenim Durumu: *“14 yaşında 4 yıl okudum. İngilizce, coğrafya, genel eğitim aldım. 8 sene sürüyor okul; ama ben sadece 4 sene gittim.”*

2 tane çocuğum var. 6 ve 8 yaşlarında. Erkek çocuklarım. Ailem yoktu, amcamın yanında kaldım. Onun çocukları eğitim alıyordu, ben çalışıyordum. Eğitim 14 yaşından 17 yaşına kadar sürdü. Ondan sonra sorunlar başladı. 14 yaşına kadar göndermediler okula. Okula gitmek yasak dediler. Git, gitme, kal, çalış gibi sorunlar vardı. Sonra eşimle beraber kaçtım. 20 yaşında evlendim. 18 yaşında da okulu bıraktım. Kardeşim yok. Annem babam ben küçükken vefat etmişler. Ev işleri yapıyordum; yemek, temizlik, tarlada çalışıyordum. Evde kaldığım için çalışmak lazımdı.

Çocuklarım şimdi nerede bilmiyorum, eşimin yanında bıraktım. Hala orada mı, başka yere mi geçtiler bilmiyorum. Görüşemedim. Mektupla uğraşıyorum ulaşmaya, ama orada telefon yok, postane yok. Etiyopya'da Adisababa'daki adreslerini kaybettim, bir daha bulamadım.

Tarlada, evde çalışıyordum. Benim arkadaşım evlenmek istedi. Amcam kabul etmedi. Müslüman olduğu için kabul etmedi. Eşim kaçırdı beni, kaçtık. Başka bir köye gittik. Para yoktu. Adisababa için para yoktu. Köyde kaldığımız yeri öğrenmişler. Amcam ve oğulları ateşe verdiler. Adisababa'da kafeye geldiler. Benim kocam kafede

çalışıyordu. Her şeyi kırdılar, mahvettiler. Kafe akşam kapandıktan sonra geldiler, bize birşey olmadı.

Kadın vardı, bana burada kalma öldürürler seni dedi. Bir tanıdık komşuyu ziyaret etmek için gelmiş, onu gördüm. O, sizin gibi yapanlar köye dönemez, dönerlerse öldürürler, hayat kalmaz dedi. Evi ateşe verdiklerinde bizi ev içinde sandılar; ama biz komşuda oturuyorduk o gece.

Kocam orada kaldı; ama başka yere geçtiler. Ben Suriye'ye kaçtım. O kadın bana dışarıya çıkarsın, çalışırsın, çocuklarıyla daha iyi hayat yaşarsın dedi. O yüzden çıktım. O kadın pasaport verdi, visa verdi, her şeyi yaptı. Komşularımın akrabasıydı. Yazmayı, okumayı bildiği için. O komşularım kaldığım köye yakınlardı. Oradan anlatmışlardı, öyle bir kadın var diye. Adisababa'ya gittim, görüştim.

Suriye'ye uçakla gittim. Bir kontrat imzaladım. 3 senelik kontrat. Evde temizlik ve hasta bakıcı olarak 3 sene kaldım. 100\$ alıyordum. 6 ay Arapça bilmediğim için anlaşılamadım. Yatak, yeme ve içme veriyorlardı. İlk 6 ay Arapça bilmediğim için telefon açamadım. 6 aydan sonra telefon açmaya çalıştım. Çok uğraştım olmadı. Bir sene sonra misafir geldi eve, telefon uluslararası kapalı dedi. Başka yerden aradım; ama aradığımda ev değiştirdiler, dediler.

Amcam, karısı ve oğulları beni dövüyorlardı, hep onlardan korkuyordum. Suriye'de kimse dövmeye kalkmadı. Türkiye'de sorun oldu; ama konuşmak istemiyorum. Amcam bana iki kere vurdu. Kafama bir şey attı. Kafam yarıldı. (Kafasındaki yara izini gösterdi) Taş gibi bir şey attı, düştüm. Orada doktor yok. Birinin yanına götürdüler, o kapattı.

Suriye'ye uçakla gittim. Bir kontrat imzaladım. 3 senelik kontrat. Evde temizlik ve hasta bakıcı olarak 3 sene kaldım. Suriye'de 3 sene çalıştım; ama para vermediler. Uçak biletini alalım, dediler. Pasaportumun da süresi bitti, bilet aldılar. Etiyopya'ya döneyim diye. Ben de bir sabah kaçtım. Şam'da çalışıyordum. Lazkiye'ye geçmek istedim. Taksi şoförüne sordum. Taksi ile gitmesi çok pahalı, otobüsle gidersin dedi. Otobüs için pasaport lazımdı; ama süresi geçmişti. Taksi şoförü neden Türkiye'ye gitmiyorsun dedi. Ne kadar paran var, dedi. 100\$ dedim. Gideceğiz, orada Sudanlılar var, Türkiye'de çok arap var, orada iş bulabilirsin dedi. Somali ve Sudanlıların kaldığı yere götürdü. Orda görüştük. Gece uyandırdılar ve geldik. Yürüyerek geldik. Bir köye gittik. Evde kaldık, sonra gece yürüdük. Araba ile bir yere kadar gittik. Garaja

varmadan önce indik, yürüyerek otobüse kadar gittik. Bir gün yürüdük. Taksi ile 5 saat sonra 1 gece yürüdük. Bir rahatsız kadın vardı. Yürürken ona yardım ettik. Vardıktan sonra benim ayaklarım çok ağrıdı. Yoldayken bir problem oldu, onu konuşmak istemiyorum. Ekmek, peynir, çay yedik. Sabah geldiğimizde bir şeyler yedik. Otobüse bindikten sonra benden 700\$ istedi. Diğer kadınlardan İtalya'ya gidiyorum diye 700\$ aldı. Ondan sonra otobüsten indik, orada baya problem oldu. Benimle gelen kadınlar seni bırakmayız dediler, hallederiz dediler. Bizi açık bir arabaya bindirdiler ve buraya getirdiler. Dağdan geçtik ve deniz kenarında bizi bıraktılar. Birazdan tekne gelecek sizi alacak dediler. Bekledik kimse gelmedi, polis geldi.

Yakalandıktan sonra bizi doktora gönderdiler. Yabancı şubede 15 gün kaldık. Sonra İzmir'e gönderdiler. Polis bizi bıraktı, otellerde kalmaya başladık. İş aramaya başladım. 8 aydan sonra çalışmaya başladım. Ayaklarım çok ağrıyordu. İki erkek, beş kızdık. İzmir'de 8 ay ayağım ağrıdı. Başımda çok ağrıyordu, çok yemek yiyemiyordum. Önce odada kızlarla kaldım, sonra otelde kaldım. Temizlik yapıyordum, iş bulursam çalışıyordum. İzmir'de bir sorun yaşamadım; ama buraya geldikten (İstanbul'a) sonra oldu.

Haziran 2008'de İstanbul'a geldim. Kumkapı'da kaldım. Bir oda, 3 tane yatak vardı. 3 kız kalıyoruz. Küçük bir oda, bir ocak var. Bir tarafta elbiseler, çantalar duruyor. Mutfak yok, dışarıda banyo. Buzdolabı yok, televizyon var. Yeni aldım. Bir kız elektirik, su için 50-60 lira, su için 20 lira civarında ödüyor. O çalışıyor, ödüyor. Şu an çalışmıyorum.

1.5 ay kapalı bir yerde kaldım. Kapılar kilitli idi, tehdit ettiler. Hatırlamak istemiyorum.

Çocuk doğduğunda doktora gittim. Etiyopya'da. Suriye'de boğazım çok ağrıdı, hatta konuşamadım. Bir kadın geldi, biraz sarımsak iç dedi. 6 ay konuşamadım. Onları içince durum fena oldu. Neredeyse ölecek hale geldim, o zaman doktor çağırdılar.

O 1.5 ay kapalı kaldığımdan sonra da doktora gittim. Krem verdi. Hem kemikler, hem yüzüm için. Yüzüm korkutuyordu. Gözlerim sağlam değildi, yüzüm şişmişti. Buradan (kafasını göstererek) vurdular, hala başım ağrıyor soğuk aldığımda.

Çabuk yoruluyorum. Baş ağrısı çok var. Baş dönmesi de var. Unutkanlık eskiden çok vardı. Önceden hatırlayamıyordum. Şimdi yavaş yavaş hatırlıyorum; ama yine bazen zorlanıyorum.

2 kez hamile kaldım. Yöntem kullanmadım. (HIV/AIDS duymuş) Cinsellikten, kan üzerinden bulaşır.

Fuhuşa zorlandım; ama hatırlamak istemiyorum. Hayatım boyunca hatırlamak istemediğim şey buydu.

FORMLAR

GÖRÜŞME REHBERİ

1. Tarih:
2. Görüşme No:
3. Görüşmenin Dili:
4. Görüşme Yapılan Yer:
5. Uyuşu:
6. Türkiye'ye ne zaman giriş yaptı?
7. Sığınma evine/kuruma geliş tarihi:

I. Temel Demografik Bilgiler

- A. Yaşamını sürdürdüğü/doğup büyüdüğü ülke
- B. Doğum tarihi
- C. Öğrenim durumu
- D. Medeni durumu
 - a. Ailesi/eşi ile birlikte yaşıyor ise;
 - i. Hanede kaç kişi yaşıyor? Kardeşleri var mı? Aile fertlerinin eğitim durumu, mesleği, geçim kaynakları, aylık kazançları nedir?
 - ii. Çocukları var mı? Yaşları? Nerede yaşıyorlar, bakımını ve ihtiyaçları nasıl karşılanıyor, kim karşılıyor?
 - iii. Ailede alkol uyuşturucu kullanan var mı; tedavi gören var mı?
- E. Ekonomik durumu
 - a. Mesleği, çalışma durumu, mesleğini uygulama durumu, aylık ortalama kazancı, ülke koşullarına göre kazancının değerlendirilmesi.

II. Göç Sürecine İlişkin Bilgiler

- A. Ülkesinden ayrılma nedeni
- B. Türkiye'ye nasıl geldi (kullandıkları ulaşım aracı, süre, eşlik edenler/organize edenler, ilk gelişi mi, değilse ne zaman geldi, ne kadar kaldı, çalıştı mı?)
- C. Geliş sürecinde beslenme durumu, uyku düzeni, dinlenme fırsatı buldu mu?
- D. Geliş sürecinde hastalandı mı? Tedavi gördü mü?

III. Göç Ettiği Yerdeki Durumuna İlişkin Bilgiler

- A. Türkiye'deki barınma koşulları (Fiziksel koşullar nasıldı? Kilitli, kapalı kaldı mı?)
- B. Yaşadığı yerde kimler vardı? Yerel halka kontağı var mıydı?
- C. Çalışıyor mu? Yaptığı iş, çalışma saatleri? Yeterli uyku; yeterli yiyecek, içecek var mı?
- D. Ailesi, akrabaları ya da arkadaşları ile iletişimi
- E. İstemediği bir işi yapmak zorunda kaldı mı; korktuğu kendini güvende hissetmediği bir işte çalıştı mı? (Fuhuşa zorlandı mı?)

IV. Sağlık Durumuna İlişkin Bilgiler

- A. Sağlık durumu ile ilgili genel bilgiler: kronik hastalık (diyabet, kronik kalp, damar, böbrek hastalığı, tüberküloz, tiroid) var mı, ameliyat geçirdi mi?
 - a. Evden ayrıldığı dönemden sonra yaralandı mı? (baş, yüz, ağız, dudak, göz, burun, sırt, belkemiği, bacak, el, ayak, yumurtalık, böbrek, karın, genital bölge)
 - b. Doktora/hastaneye gitti mi; İlaç alabiliyor muydu?
- B. Türkiye'ye geldikten sonra geçirdiği ya da halen süren herhangi bir hastalığı var mı?
 - a. Doktora/hastaneye gitti mi; İlaç alabiliyor muydu?
- C. Aşağıdaki durumlardan hangisini yaşadı, yaşıyor? (Tüm süreçte)

- a. abuk yorulma,
- b. Baş ağrısı
- c. Baş dönmesi
- d. Unutkanlık
- e. Vajinal akıntı/ağrı/kanama
- f. İdrarda yanma
- g. Sırt ağrısı
- h. İştah kaybı
- i. Karın ağrısı/mide ağrısı

- D. Cinsel yönden aktif mi, birden fazla kişi ile cinsel ilişkide bulundu mu?
- a. Yöntem bilgisi; hangi yöntem, kullandığı süre, nerden temin ediyor?
 - b. Gebelik sonlandırma; nerede, ne zaman, kaç kere yaşadı?
 - c. (HIV/AIDS, CYBE hakkında bilgisi var mı? Nasıl bulaşır, nasıl korunur?
Cinsel sağlık kontrolüne gitti mi; CYBE teşhisi konu mu; CYBE ile ilgili tıbbi tedavi için nereye, hangi kuruma gideceğini biliyor mu?)

Ekleme k istedikleriniz...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	HÜLYA	Soyadı	BARBAROS
Doğ.Yeri	TURHAL	Doğ.Tar.	20.02.1975
Uyruğu	T.C.	TC Kim No	33001734506
Email	hulyabarbaros@yahoo.com	Tel	0(542)5612430

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mez. Yılı
Doktora		
Yük.Lis.		
Lisans	Hacettepe Üniversitesi	1997
Lise	Ankara Yükseliş Koleji	1993

İş Deneyimi (Sondan geçmişe doğru sıralayın)

	Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
1.	Proje Koordinatörü	Sabancı Üniv. ERG	2009 - ...
2.	Kurumsal Sorumluluk ve Vakfı Uzmanı	Vodafone	2007 - 2009
3.	Proje Koordinatörü	Semiha Şakir Vakfı	2003 - 2007

Yabancı Dilleri	Okuduğunu Anlama*	Konuşma*	Yazma*	KPDS/ÜD S Puanı	(Diğer) Puanı
İngilizce	İyi	İyi	İyi		

*Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
LES Puanı	51	53	55
(Diğer) Puanı			

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma becerisi
MS Office	İyi

Yayınları/Tebliğleri Sertifikaları/Ödülleri

Özel İlgi Alanları (Hobileri):

7. EKLER

Görüşme sırasında deftere yapılan çizim:

